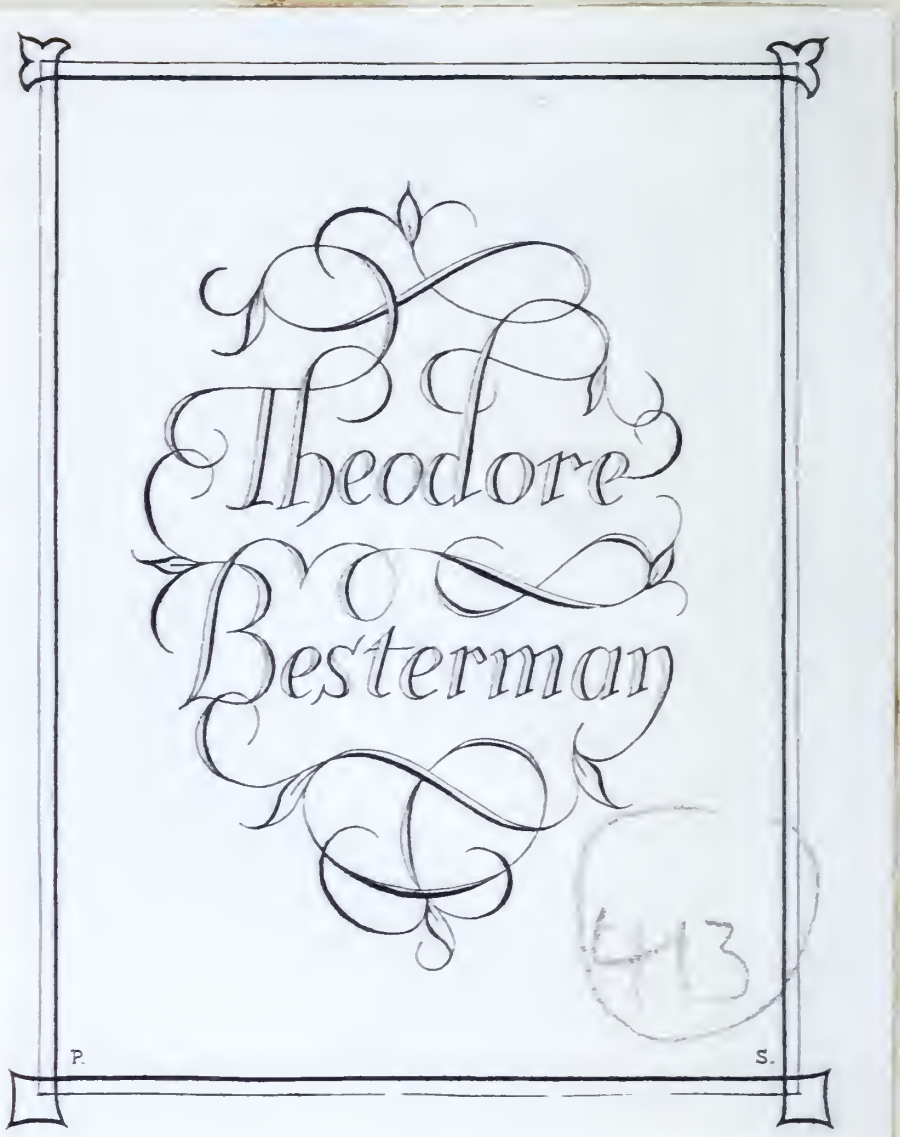
Theodore
Besterman
P.
S.

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/florvmetcoronari00dodo

2 : 5 : 15 :

FLORVM, ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA,

REMBERTO DODONÆO
Mechlinienſi Medico auctore.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXVIII.

Christ: Guarmeny: Med:

5: 2: 21:

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAVTVM est Regio priuilegio, ne quis alius præter Christophorum Plantinum, librum cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq; nonnullarum herbarum Historia, Remb. Dodonæo Mechlinienſi Medico auctore*, imprimat, vel alibi impressum vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscationis librorum, vt latius patet in litteris datis Bruxellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.
De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.
De Langhe.

CLARISSIMO AC AMPLISSIMO VIRO,

D. IOACHIMO HOPPERO, AVratæ militiæ Equiti, *Domino de Dalem, Regis Consiliario, & supplicum libellorum magistro, cognato suo, Rembertus Dodonæus Medicus.* S. P. D.

E FLORIBVS, odoratisq; ac coronarijs stirpibus, Clarissime HOPPERE, multa nobis dicenda occurrerent, si per omnes dicendi locos discurrere, & encomium scribere cogitaremus: sed id faciendum non instituimus, abunde esse rati, vtilitatem eorum & quantum materiæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præfatione paucis ostendisse. Nam de inuentione ac origine florum herbarumque: de amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aſpectu, odore aut tractatione florum, voluptas animi aut recreatio concipitur, quid refert verba facere? De origine ſiquidem ac inuentoribus florum herbarumque, multa fabuloſa apud Poëtas & alios ſubinde auctores, tam Græcos, quàm Latinos reperiuntur, quæ longum & perquàm moleſtum foret huc referre. Maximum verò ornatum, maximumque decorem, ſummamque gratiam, hortos hinc accipere, notiſſimum eſt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificioſe contextis, aut coloribus ornatis, topiarijs vel perticalibus ſcenis, vmbraculis aut alijs hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus, herbisque odoratis coronarijſue; abſque quibus etiam omnia hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas autem & animi recreatio ex his ipſis, non niſi honeſtiſſima eſſe poteſt. Ad id enim quod pulchrum honeſtumque, hominem commonefaciunt. Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegãtia, formæ præſtantia, odoris ſuauitate ac fragrantia, generoſis

neroſis animis honeſti pulchriſque, & omnium virtutum recordationē. Turpe namque, vt quidam ſapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisque in locis verſantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Vtilitas porrò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut ſterilis, ſed fœcunda, varia & omnino multiplex eſt. Proſunt vel ſolo odore, non parum: deinde & alijs ſuis facultatibus, flores quamplurimum. Odore ſiquidem ſpiritus refouēnt, reficiuntque; collapſas vires redintegrant; torpentem animum non rarò excitant; ſubinde remorantem ſomnum clemēter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραντὰ ſiue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ conſuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremoúe Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria ſunt, ſumptuoſiora interim, neque cuiuis ſtatim & promptè parabilia: flores verò horti, & ſubinde arua ſponte etiam ſuppeditant. Alijs verò ſuis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & si quæ sunt similes; sic conducibiles flores sunt, vt nulla corporis pars malè affici possit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: paucæ item compositiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & pleriſque alijs eiusdem morbis, flores medelam conferunt. Pulmoni, lateríue dolentibus flores præsidio sunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adstrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiscentur. Si calculi, coli aut vesicæ dolor vrget, flores præsto sunt. Vteri dolores leniunt: menses sistunt & citant. Antidotis & alijs compositis medicamentis magna vtilitate admiscentur. Recipiuntur in cataplasmata, malagmata, emplastra, vnguenta, fotus, balnea. Rara absque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compositiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, serapia; elicitur ex ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires com-

communicant. Ita nullam alicui ſtirpi indidiſſe facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit,& ſubinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abeſt, vt florum materia vel ieiuna ſit aut ſterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti ſycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant,qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac ſimplicium medicamentorum,adde etiam compoſitorum notitiam, medico non neceſſariam opinantur; imò veluti ſuperfluam temerario auſu damnant: ad ſolos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcientes, & pertinere iudicantes. Qua vel ſola ſententia ſe indignos titulo ac nomine medici planè oſtendunt. Nam ita cohærens ſtirpium, herbarum & reliquorum ſimplicium medicamentorum, & multorum compoſitorum cognitio, alijs artis partibus eſt, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis ſit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipſe manifeſtis verbis ſcriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis ſuæ inſtrumenta cognita & in nume-

rato habere debet, quomodo ea ignorans medicus, ab artis ſuæ imperitia excuſari poterit? Inter inſtrumenta ſiquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur, ipſæ ſunt ſtirpes earumque radices, cortices, medullæ, folia, flores, fructus, ſemina, ſucci, lacrymæ, & quæ ſunt alia. Neceſſum namque eſt huiuſcemodi medicos ſæpenumerò hæſitare, & veluti paladundos diuagari, ac in grauiſſimos perniciosiſſimosque errores labi. Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam, magnifico tamen titulo ſuperbiēti accidiſſe, à fide dignis accepimus. Præſcripſerat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo exceſſum quantitatis eſſe nimium, & percunctante eo, an pro Diagridio cogitaſſet Diatragachantes ſcribere; reſponſurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes eſſet. Adeò ſtupidus, omnisq; materiæ medicamentorum, atque etiam artis ipſius magnificus iſte λογιάτρος fuit: vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compoſitionem, ac Diagridium medicamentum potentiſſimum bilem per aluum

uum

uum ſubducens, diſcriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici voluit ex herba quæ Latinis Thyrſus dicitur (ita ſiquidem ſcriptum eius habebat) ipſe tamen & multum arrogans, & faſtu quodam ſibi plurimum in modum placens; perſuaſumque habens, ſe omnes quotquot ſunt medicos iudicio & eruditione ſuperare, quum tamen ſerò artem cognoſcere cœperit ex pedotriba medicus factus. Meminiſſe hunc oportebat Thyrſum non aliquam herbam eſſe, ſed propriè quidem haſtam aut facem hederis obuinctam; metaphoricè verò Thyrſos, cuiuſuis herbæ cauliculos ſuperiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui vbi apud Galenum in compoſitione quadam Origani Onitidis nomen reperiſſet, ægrotanti mox cuidam compoſitionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis eſſet; & percunctanti, quum non haberet quod reſponderet; ſuggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem ſubſtitui permiſit; herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit,& ſtirpium materiæque medicæ imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quæ ſola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, vt doctus & in operibus artis verſatus exercitatusque Medicus, in huiuſcemodi errores labatur. Doſim ſiquidem, iuſtumque pondus ſingulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quæ in rerum natura non ſunt, aut quæ ipſi ſomnianti vel deliranti occurrerunt,ad vſum ducere non putabit: in veterum compoſitionibus ſi vnum aliquod deſideretur, non nomine ac appellatione ſimile, ſed viribus ac facultate reſpondens ſubſtituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum ſtirpium materiæque medicæ notitia, medico ſit neceſſaria, plenè & abundè conſtare poteſt: & quàm nihil à noſtra profeſſione, aut artis in qua verſamur exercitatione peregrinum aut alienum ſit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter ſtirpes, non poſtremo flores ſint loco;

&hu-

& humanis vſibus varijs multisque modis vtiles. Et de florum quidem vtilitate hæc ſatis.

NVNC ad te clariſſime ac ampliſſime Hoppere me conuerto, atque hanc noſtram de floribus ac odoratis coronarijſque nonnullis herbis hiſtoriam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ noſtræ amicitiæ veluti pignus quoddam apud te futuram; aut abſentis cognati & amici μνημόσυνον; ſed præcipuè & maximè nonnullæ cõgratulationis ergô. Poſteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hiſpaniæ &c. Rex Catholicus ſibi obſtringat ac deuinciat, honoribus nõ exiguis augeat; alijque proceres & magnates ſummis fauoribus proſequantur; de his tibi, Hiſtoriæ huius noſtræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adoleſcentia coaluit amicitia, putaui: ne videlicet amici & cognati officio defuiſſe videri poſſem. Solent ſiquidem amici, proſperis & lætis amicorum rebus non ſolum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiam exprimere & oſtendere. Prodit igitur Hiſtoria

ria hæc noſtra, & maximi ac potentiſſimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaque fauſta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commẽdare, niſi iamdudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus eſſem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo; optans modò, ſtudioſis omnibus vtilem, & æquè ac tibi, acceptam eſſe poſſe. Bene vale, clariſſime D. Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REM-

REMBERTI DODONÆI FLORVM ET CORONARIARVM ODORATARVMQVE NONNVLLARVM HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA. CAP. I.

NIGRA *siue purpurea Viola mox à radice folia promit, multa, lata, venosa, per ambitum leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraq́ꝫ præsertim parte superiore, inter quæ medij, tenues exeunt styli, & in singulis flores singuli,*

singuli, pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed rarò candidi, ex quinque paruis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt: semen paruum & in rotundidate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur. viret hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat: flores vt plurimum Martio, vbi serius Aprili prodeunt mense.

EST *huius generis quædam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis vtraque.*

EST *& genus quoddam syluestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verùm arido steriliq; solo.*

VIOLAM *autem Græci* ἴον, *&* ἴον πορφυροῦν, *id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò &* ἴον μέλαν ἢ μελάνιον, *hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellariq; ἴον, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinæ latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem,* **blau veiel oder Mertzen violen:** *Galli similiter* Violette de Mars, *hoc est, Violam Martiam: Belgæ,* **violetten** *dicunt.*

ἴον *autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomẽ accepit. Atq; inde etiam*

Latinis

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur. Mollia luteola pingit vaccinia calthe

Vergilius tamē Ecloga 10. Vaccinium à Viola differre ostēdit:

Et nigræ Violæ sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Silis Attici color. *Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cùm est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur.*

Ad *Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.*

Quod *ex ipsis fit* δροσάτον, *siue vti Actuarius nominat* σεράπιον, *si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Violæ fuerint macerata, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.*

Fit *& ex Violis oleum quod refrigerādi humectandiq; potentia pollet: temporibus illitum, somnum clementer conciliat,*

ciliat, quem calida aut ſicca intemperies remoratur: cum oui luteo ſedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtiliſſimè cataplaſmatis refrigerantibus, ac dolorem ſopientibus.

SIT *autem oleum, in quo Violæ macerantur aut ex immaturis Oliuis, Græci* ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον *nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Meſues ait: Sint & violæ ipſæ recentes humentesq; oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.*

RECENTIORES *aridas violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admiſceri ſentiunt.*

FOLIA *Violarum in olere ſumpta, refrigerant, humectant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cum per ſe, tum cum polenta impoſita. Imponuntur & æſtuanti ſtomacho, & oculis, Galeno teſte. Dioſcorides ſedi etiam excidenti imponi ſcribit. Crapulam, Plinius ait, & grauedines capitis impoſitis coronis, olfactúue diſcutiunt: anginas ex aqua potæ.*

ID *quod purpureum eſt ex iis, comitialibus medetur; maximè pueris in aqua potum.*

SEMEN *Scorpionibus aduerſatur.*

DIOSCORIDES *florem purpureum non violæ, ſed Aſteris Attici, cum aqua potum anginis & comitiali in morbo pueris, auxiliari ſcribit. Ex cuius hiſtoria, hæc peperam Violæ apud Plinium acceßiſſe ſuſpicari, & non temere quidem, licet.*

Plinij locus ſuſpectus.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA *tricolori Violæ exigua ſunt, ac initio quidem rotundiuſcula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ſerrata:*

rata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine : flores longiuſculis pediculis inſident, purpureæ Violæ formæ ſimiles, & magnitudine vt plurimum pares,

triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq́ vel cæruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Mediis vt plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut cæruleus inſidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltro ſemine iam maturo debiſcunt. Radicibus nititur fibroſis. In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebro quidem ſua ſponte, ſylueſtri ſpecioſior & elegantior. Vere vnà cum Viola nigra aut paulo poſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hyeme floret.

IACEA *à plæriſque nominatur: eſt tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores* penſees *nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani* Freyſcham braut/ vnd Dreyfeltigkeyt blumen *appellant. Cum* φλογί *Theophraſti conuenire videtur, quod* φλόξ ἢ φλόγιον *etiam dicitur, & flos eſt tantum ſylueſtris abſq́ odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulo poſt exiens, plurimumq́ durans: cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, quæ vti ſcripſimus, natura ſua ſylueſtris eſt atque in odora, & diutinè floret.* φλόγα *autem ſiue* φλόγιον, *Gaza Violam flammeam interpretatur.*

QVALITATEM *herba habet, frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſiq́ ſucci,*

succi, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque facultatis, verùm minus quàm illa. Prodest, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur: commendatur item ad pulmonis pectoris q3 inflammationes, & ad scabiem corporis q3 pruritum: vlceræ quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. CAP. III.

LEVCOII *voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed tamen & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rursus duo: maius videlicet & minus.*

MAIORI, *caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo similia, verùm molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congesti, secundum cauliculos, superiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij: siliquæ inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus semen latum & rotundum: radicibus nititur fibrosis, sed validis. Floret primo Vere & tota propemodum æstate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.*

MINVS *genus à priori, non forma sed magnitudine*

sola differt: caules foliaq; habet similia, sed minora: flores etiam non vnius coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris: siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.

EST verò & *Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq; Vere florere incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit. Seruntur ferè in hortis.*

PRÆTER *hæc, est & syluestre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis; ac iuxta Monspeliū quoq;, vti Gesnerus scribit.*

IAM & *Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequentibus capitibus.*

MATTHIOLVS & *fruticosam quandam depingit Violam foliis latis; flore Consolidæ regiæ, odorato; caule bicubitali; ex monte Baldo allatam, & ad se à Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi missam: arborescentem quam Violam nominat.*

APPELLATVR *autem* λευκοΐον, *Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus,* **Stock Violieren** *nominant; minus verò,* **heete Violieren**: *Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præstantissimum est, non impropriè dici potest.*

FACVLTATE *autē Leucoia hæc, luteo Leucoio haud dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.*

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO *Leucoio caules sunt ramosi virentes, folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-*

didi foliis minora: flores lutei perquam odorati; siliquæ tenues oblongæ in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hyemis rigorem facilè sustinet. Floret Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius. In peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur; seritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

HVIVS Leucoij quoddã quoq; est genus, flore multiplici, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.

λευκόϊον & istud Græci nominant, & λευκόϊον μήλινον, Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris, steen Violieren. Parietinas aut saxatiles Violas dixeris, & geel Violierẽ. Germanis geel Violaten. Gallis Giroffles iaulnes.

EST autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint sicciores, magis etiã quàm virides.

DIOSCORIDES lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in desessionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cærato exceptos sedus rimas sanare, & cum melle oris aphthas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.

HIPPOCRATES lib. de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoq; modo sumendam tradit.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubi-

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoiis similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæue purpuræ; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ. Nascitur in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non rarò tota æstate floris eius productio.

GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames *appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce,* **Damas bloemen.** *Germani* **winter violen**/ *id est Violas hybernas siue hyemales.*

SVNT *autem harum Violarum folia gustu quidem acria & calida, Erucæ cuius species videntur, sapore & facultate proxima.*

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbæ similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores Leucoij colore purpureos subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis mẽbranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodãmodo διχοτόμου Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, Pœoniæ fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ. Belgæ hanc Violam vnà cum aliis in hortis serunt: flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.*

BVLBONAC *aut Bolbonac voce barbara vulgo, nos Violam latifoliam, aut vt plærisque placet, Violam peregri-*

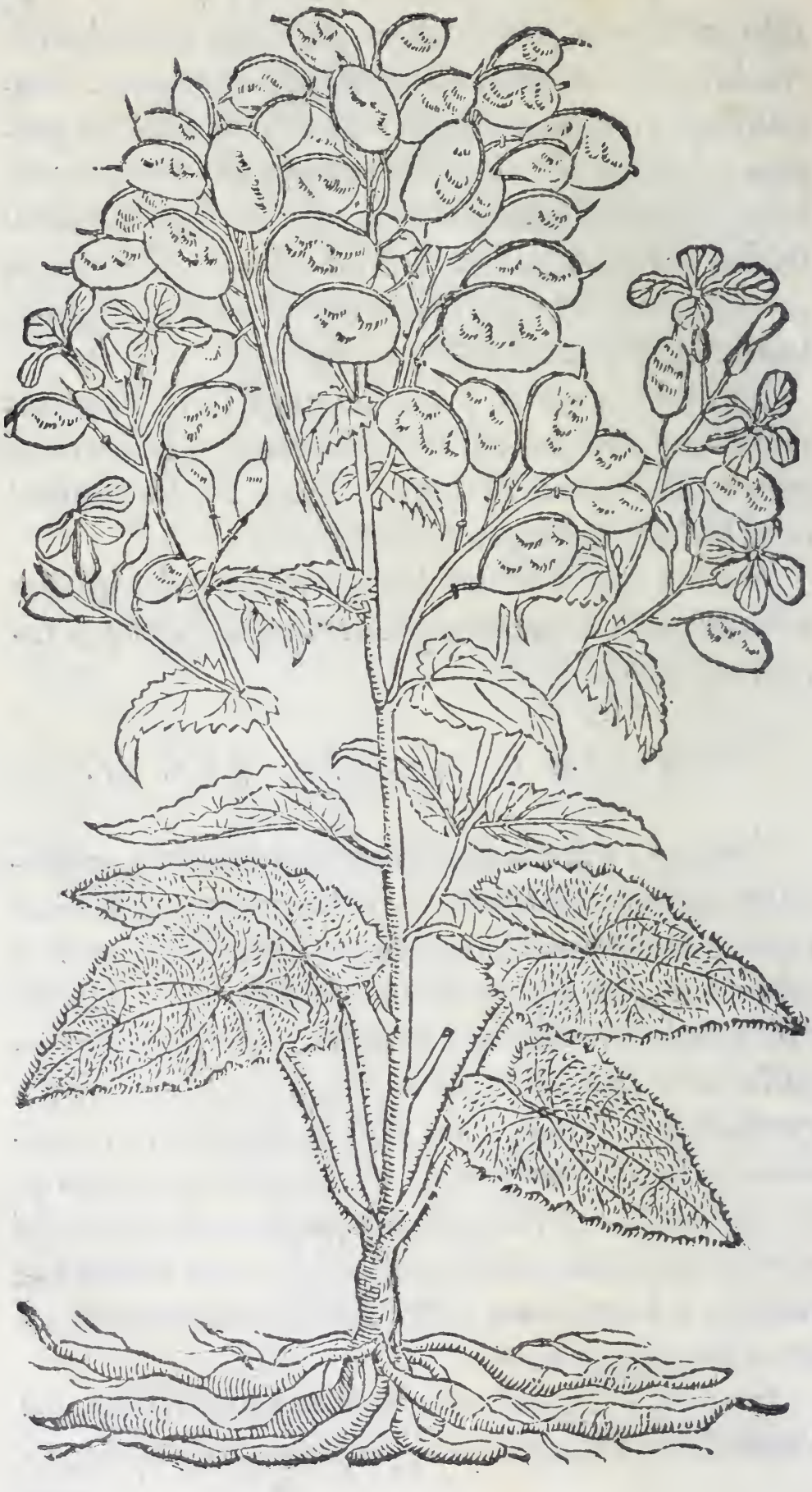

nam nũcupare maluimus. Brabanti Penninckbloemen *à siliquarum forma, denarium quodammodo referente, &* Paeschbloemen/ *quod circa Paschæ solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plærique Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum mediæ membranæ argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex vtraq; parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à nonnullis Sinapi Persicum appellatum. Nam vt Dioscorides ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον, id est, latifoliũ & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc est, quam latifoliam cognominauimus.* Thlaspi Crateuæ.

HVIC *latis foliis & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quædam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, vtraq; paulo minora quàm prioris: flores candidi instar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æstate.*

CÆTERVM *facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ semen calidũ quidem, & siccum est, gustuq; acre, Thlaspios semini sapore & viribus simile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarijs vt quarundam aliarum.*

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO SYLVESTRI DIOSCORIDIS. CAP. VII.

MARIANA *Violæ folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi foliis nigriora, minora minúsque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos, ali-*

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora: flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, coloris vt plurimum in cæruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquàm debiscunt quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis. Nascitur vt aiunt in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plærisque Italiæ & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul sed particulatim floret.

VIOLAM *Marianam nostri appellant, & vulgo* Mariettes. *Recentiorum plærique Medion esse volunt. Medion autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum paruum similem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semine haud simile. Quas ob causas non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum syluestre videtur; γογγύλη ἄγρια quæ Græcis dicitur, cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est stirps & ramosa, cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta, quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum* Medion.

Dioscoridis locus corruptus.

spicuum est: quale Rapum syluestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quæ tametsi superfluorum quorundam accessione corrupta, Rapo tamen syluestri propriissima complectitur. Describitur autem Rapum syluestre à Dioscoride his verbis: ἄγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχυαῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος. φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ κὴ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔστωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐσι λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θραυσθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. *id est, Rapum syluestre, nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte læuis: folia habens læuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida. In qua descriptione, quæ de læuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad syluestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliò pertinent. Huius siquidem syluestris Rapi caules aut folia non sunt læuia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verùm subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & summarum partium, Campanulæ conuenire, de qua in sequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi syluestris species habita est: semen verò, quod hic describitur, satiui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confusæ.*

CÆTERVM *quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui vt aliorum syluestrium Raporum apta est, & non incommodè acetarijs additur.*

DE

DE ALIIS SYLVESTRIBVS RAPIS. CAP. VIII.

SVNT verò & multa alia Rapi syluestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multum dissimilia.

VNI, quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubitales aut altiores, anguloſi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrticæ foliis & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani Balschkraut/ Nostri Balscruyt/ id est, Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem, Græcè τραχήλιον, plærique vuulariam, Fuchsius Campanulam. 2 Ceruicaria maior.

TERTIVM genus caules habet breuiores: folia minora, candidiora, minus aspera, oblonga, Saluiæ foliis similiora: flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ dilutam purpuram referentes; radices quoque similes. Hoc genus plærique Ceruicariam minorem appellant. Nascuntur hæc duo in Germania ac Belgio plærisque aridioribus locis secus pratorum margines, & crebrò locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus. 3

HIS autem simile & quartum genus est, caules id facit breuiores: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata: flores deorsum pendent, coloris vt plurimum dilutæ purpuræ: pro radicibus, multæ, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibræ sunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, 4

Rapun-

Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facilè seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Cerui caria marina nuncupari potest.

QVINTVM *genus, vulgo Rapunculum nominant,* 5 *caules profert tenues: folia oblonga, angusta: flores Cerui cariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima æstatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vti diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum: Germani* Kapuntzein/ *Nostri* Raponce/ *Galli* Raiponce.

HORVM *omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtecta, vti sunt Violæ Marianæ; quæ eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa syluestria sunt.*

PRÆTER *hæc verò & sextum quoddam genus est, à* 6 *superioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliâs candidi,*

didi, aliâs cærulei, aliâs purpurei: floribus capitula parua succedunt, rapunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteq3 composita: radices candidæ, vt aliorum raparum syluestrium. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosoq3 solo. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis floscu lis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq3 caudis propemodum assimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta.

RADICES *porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.*

DE VIOLA CALATHIANA.
CAP. IX.

CALATHIANA *Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: foliis oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinubus prodeunt oblongi, calathoeides, sursum hiantes, in cæruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi syluestris floribus quodammodo forma similes, quinquangulares similiter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuisi, sed minus patentes angustiores & minores: semen exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & ijsdem quibus Erica humi-*

humidioribus locis : & in pratis quidem procerior, auctuq; amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto & Septembri floret.

APVD *nostros vulgo nomen non habet ; sunt tamen qui* blauw Lelichens/ *id est, cæruleum Lilium nuncupent : Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant , Matthiolo teste: Plinio dicta videtur Calathiana Viola , de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis: In totum sine odore, minutoq; folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni , cæteræ Veris . Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens, plura & non ita succisa verba adducit: Calathiana, inquit , munus Autumni , Violæ cæteræ Veris ; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimilis, in totum sine odore, calathi similitudine, Autumno tantum proueniens, tanta coloris pulchritudine , vt cæruleum ipsum , quod imitatur, prouocet: in pratis post æstatem emicat ; Autumnalem Violam nominant . Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè* Lungen blume *dici refert.*

QVALITATE *autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur , facultate quodammodo similis, multo tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.*

DE CAMPANVLA. CAP. X.

CAMPANVLÆ *duæ sunt: vna hortensis maior, altera sylvestris minor.*

HORTENSIS *multa è radicibus terræ proxima promit folia, oblonga, angusta, viroris saturi, inter quæ caules assurgunt striati, bicubitales , tricubitales , aut subinde altiores , circa quos folia similia , & flores ad superiores partes, in singulis pediculis singuli, maiores & patētiores quàm Rapunculi , campanulis aut tintinnabulis similes , colore vt pluri-*

plurimum cærulei, non rarò candidi, in quibus & candida aliquot ſtamina: floribus ſuccedunt capitula, Rapunculi capitibus forma quidem ſatis ſimilia, ſed foraminoſa & perforata, in quibus ſemen perquàm exiguum: radices candidæ, tenues, fibroſæ.

2 SYLVESTRIS *hortenſi exceptis primis folijs ſimilis eſt, ſed tamen omnino minor: prima & terræ proxima folia lata ſunt & pauca, Violæ nigræ folijs ſatis ſimilia, attamen non tam magna: reliqua verò oblonga & anguſta; flores ſimiles cærulei, ſæpe Rapunculi floribus maiores: radices tenues.*

VTRAQVE *lacti ſimilem ſuccum præbet, cauliculis & folijs vulneratis, copioſiorem tamen ſylueſtris: flores vtriuſque nondum completi quinquangulares quoque ſunt, & patentes in quinque ſimiliter angulos exeunt, ſicuti ſylueſtrium Raporum; quorum hæ ea de cauſa ſpecies putantur, tametſi radices exiguæ & quæ edules non habeantur. Prior in hortis ſeritur: altera paſſim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines naſcitur. Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.*

VVLGO *Campanulas nuncupant, & priorem quidem plærique* Belvedere *nuncupant: ſed Italis Belvedere, Græcorum eſt Oſyris, cum qua Campanula nihil habet ſimilitudinis. Matthiolus hanc eandem hortenſem campanulam Phyteuma eſſe exiſtimat: at nobis Campanula Iaſionæ ſimilior videtur. Phyteuma verò eſſe Anturchini ſylueſtris ſpecies, de qua inferius ſuo loco. Ait etenim Theophraſtus ἰασιώνης florem vnico folio conſtare, ſimilitudinem autem plurium oſtendere, quæ tamen non ſeparentur, & ſuperiorem floris partem anguloſam eſſe. Talis certè huius Campanulæ flos eſt, & omnium ſimiliter Raporum ſylueſtrium (excepto generis ſexti) quæ tamen ea de cauſa Iaſiones eſſe affir-*

affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionen lac ait habere copiosum, quod solæ Campanulæ præcipuè fundunt. Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionen existimet, quod Plinius olus esse Iasionen scribat syluestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est omnis herba edulis, & Campanula olus est, cùm eam edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde radices, atque ea de causa citissimè vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortensis non rarò candidum esse scripsimus; syluestris verò & talem alicubi reperiri posse quis negauerit? Constat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non rarò stirpium ipsarum figuras aliquo modo immutari. Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. vbi de florum agit differentijs: Iasion. *Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem anguloſa. De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.*

PRÆTER *verò duas has campanulas, & tertia quædam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fœcundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos* 3

noſtris eſt herba ; non eſſe Onobrychim , quod quandoque ſuſpicati ſuimus, ſatis conſtat. Campanularum videtur eſſe ſpecies , non tamen Iaſiones , cùm lac nullum vulnerata fundat.

FACVLTATEM *autem Campanulæ cõpertam nullam habent, cùm nullius in medicina ſint vſus.*

DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM *plures ſunt ſpecies, non modò florum colore, ſed & foliorum forma diſſidentes.*

VVLGATISSIMA *purpurei floris eſt , cui longa lata per ambitum crenata , dilutè virentia folia , Verbaſci quodammodo ſimilia , minora tamen minusq; lanuginoſa ; caulis recens rotundus , à medio ſurſum verſus compluribus floribus grauidus , non alternatim , aut orbiculatim, ſed ab vno caulis latere ſupra inuicem , aut vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων diſpoſitis, deorſum verſus dependentibus , forma oblongis , intus cauis dactylothecis propemodum ſimilibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibuſdam candidis intercurſantibus ; quos rotunda ſequuntur vaſcula, in quibus ſemen exiguum : radices multæ tenues fibræ ſunt . Plæriſque Germaniæ & Belgij locis ſaxoſis & vmbroſis , in montium conuallibus , & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ ſunt, ſponte exit: transfertur etiam in hortos.*

2 ALTERA *Digitalis , priori foliis ſimilis eſt, longioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi.*

3 TERTIA, *folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia , auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata: flores huic lutei, forma prio-*

ribus

ribus ferè similes. Sunt duo hæc genera rarissima, & in paucorum hortis tantum conspicua.

4 QVARTA *digitalis folia promit tertiæ similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, verùm minores, colore subluteos aut pallentes. Apud Belgas satis familiaris & cognita hæc est.*

APPELLANT *autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua* Fingerhut *&* Fingerkraut: *Belgæ* Vingerhoet: *Galli, Digitale, aut, quidam aiũt,* Gants nostre dame: *Fuchsius appositè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli* Θρυαλλίδα *nominant, & Verbasci speciem faciunt, quæ* λυχνῖτις *dicitur. Sed Lychnitis siue Thryallis folia habet pinguia, crassa & hirsuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non sunt, vt ellychnij vicem explere queant.*

Θρυαλλὶς.

FACVLTATEM *autem digitalis quidem folia, cùm amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla absterſione coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamentis vllis admiscentur: flos solus, sola pulchritudine & forma placet gratusq; est.*

DE LYCHNIDE CORONARIA. CAP. XII.

LYCHNIS *coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, Verbasci solijs minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginosos, in plures breues alas diuisos; in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgen-*

fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimum quinis, rarissimè senis nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris: Apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam sylvestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto æstiuis mensibus florum exortus.

NOMINANT *hunc florem Germani,* **Frauwen roszlin/ Mariē roszlin/ Marghen roszlin & Himmel roszlin:** *Latinè Dominarum rosam, Marianam rosam, Cæli rosam & cæli florem; Belgæ* **Christus ooghen/** *id est oculum Christi; Galli,* Oeillets, & Oeillets Dieu. *Dioscoridi* λυχνὶς στεφανωματικὴ *est, hoc est Lychnis coronaria, siue satiua. Gaza* λυχνίδα *lucernulam conuertit. Videtur eadem &* λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις *per* γ, *esse Verbasci species, quæ &* θρυαλλίς: *folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue ellychnia apta, cuiusmodi Lychniridis esse Dioscorides testatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem* θρυαλλίδος *esse, Nicander innuit rubentem eam in Theriacis nominans:*

ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρευθήεις τε θρυαλλίς.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet sylvestris, vt ipse Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc Iouis florem & Græcè διὸς ἄνθον *nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem,* διὸς ἄνθος *lib. 6. distinctionem facit; æstiua sunt, ait,* λυχνὶς, διὸς ἄνθος *&c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis æstiui, scribit, Lychnis & Iouis flos &c. Est autem* διὸς ἄνθος *siue Iouis flos, flos æstiuus,*

æstiuus, coronarius, absque odore; cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosa Græca. Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis prouenire, nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata; dicitur etenim & ἀθάνατος, quasi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάριον siue Bellaria, γερανοπόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμβιον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc senario meminit:

Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe. Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorū aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamē, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore cæruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea & σκῆπτρον, itē μαλόϊον, & Latinè Genicularis. Tora.

FACVLTATE autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRI. CAP. XIII.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, foliisq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; foliis item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubētibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta pratorum,

torum, arvorumq; margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quandoq; florũ foliola multiplicat. Plurima æstatis parte, & in Autumnũ vsq; floret.

NOSTRI Jenerkehens appellant: Germani etiam Margen roszlin / & wilde Margen roszlin: item Lydweyck & widerstosz: Galli Oeillets sauuages: Græcis λυχνὶς ἄγρια: Latinis Lychnis syluestris dicitur.

SVNT tamen & aliæ syluestres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud similes. Syluestris etenim Lychnis Antirchinon quoque auctore Dioscoride: & similiter Leontopetalon Apuleio teste appellatur.

SVNT verò huic Lychnidi & aliæ quoq; quædam nomenclaturæ, vt: τραγόνατον, ἀτόκιον, ἱεραχοπόδιον, λαμπάς, & apud Romanos Intybum agreste, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plærique Saponariam hanc nuncupãt, est tamẽ & alia Saponaria, de qua inferius. Nonnullis etiam Ocimastrum esse videtur; at ὠκιμοειδὲς siue ocimastrum, Ocimo foliis simile est, ramosq; habet breues dodrantales modò, radicemq; tenuem & superuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga Ocimo nullatenus similia, & radices longas crassasq;, quæ manifestam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimastro differentiam ostendunt.

CÆTERVM Lychnidis syluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, bilioſa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.

DE NIGELLASTRO. CAP. XIIII.

NIGELLASTRVM foliis est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis & pi-

& piloſis ; flore purpureo obſcuro ad puniceum inclinante, Lychnidis ſatiuæ ſimili ſed minori ; ſemine nigro, cum aſperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, ſiue calycibus vti ſylueſtris Lychnidis continetur ; radice tenui. In ſegetibus paſſim prouenit ; intra quas Maio & Iunio floret.

GERMANI, raden/ ratten/ kozntoſz/ kozmne-gele/ *Belgæ*, Lozentoolen & negelbloemen *appellãt: Itali* githone *ſiue* gitthone. *Vnde plærig3 ſimilitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith ſiue Melanthium eſſe crediderunt : quos à veritate receſſiſſe notius eſt quàm refelli debeat. A vero ſiquidem Melanthio non ſolùm folijs, ſed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith ſiue Melanthium, à ſeminis nempe nigredine, verùm non ſimpliciter ſed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates ſiquidem* μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, *hoc eſt, Melanthium ex tritico. Octauius Horatianus Gith quod in ſegete naſcitur ipſum nominat : & eandem ob cauſam ab huius ætatis doctis, Nigellaſtrum, Githago, & pſeudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis* nielle *& florem micaucalũ refert appellari, & Theophraſti* ἄνθεμον φυλλῶδες *eſſe iudicat. Sed Anthemon Theophraſti, Anthemis eſt apud Dioſcoridem, &* ἄνθεμον φυλλῶδες *ſiue folioſum Anthemidis ſpecies, cum Nigellaſtro parũ conueniẽs.*

CÆTERVM *Nigellaſtri ſemen, calidum & ſiccum ſecundo eſt ordine ſatis intenſo : in peſſo cum melle ſubditum menſes euocat ; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus teſtatur. Octauius Horatianus, ſemen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.*

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

CYANO *flori caules anguloſi ; folia verò oblonga ſunt, acuminata, per oras aliquo modo anguloſa, in viore albi-*

cantia; capitula in ſummo cauliculorum rotunda, turbinata, & in anguſtius ſe contrahentia ex multis paruis veluti ſquamis ſibi inuicē impoſitis, conì alicuius parui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quaſi ſimbrijs pulchra ſerie in orbem digeſti, colore cærulei; ſemen paruum, forma oblongum, læue, ſplendidum, ſuperiori parte barbatulum. Centauri maioris ſemini ſimile, ſed minus & candidius, quod in ipſis capitulis ſiue calycibus, inter eas, quæ in ipſis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibuſdam capillatæ. Naſcitur in agris frumentarijs, vnà cum tritico, ſecali, hordeo & alijs frugibus: ſeritur & in hortis, qui culturæ mangonìo colorem ſæpe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliâs dilutè rubentis, aliâs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO *flori, ab ipſo cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plærique Vernaculam Germanorum appellationem ſecuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim* **koꝛnblumen** *&* **blauw koꝛnblumen:** *& Belgæ ſimiliter* **Coꝛenbloemen** *appellant. Galli* Blaueole, Aubifoin, *aut* bluet, *dicunt. Ab Italis* fior Campeſe, *&* battiſecula *ſiue* baptiſecula *nominatur: quaſi Blaptiſecula, quòd metentibus & ſecantibus officiat, retuſa in eius occurſu falce.*

PRÆTER *verò & hunc, & alius eſt Cyanus maior, folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginoſis, albicantibus, Verbaſci tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam ſquamoſis vti alterius: floribus quoque ſimilibus & cæruleis, ſed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ craſſis hæreant fibris, & durabilis naturæ, ſingulis annis regerminent. In ſyluis & montoſis Trago teſte reperitur: no-*

stri in hortis serunt. Aestate floret. Germani **wald kornblumen** *appellant.*

CYANVS *maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superius scripsimus, flore rubet.*

PORRO *facultates horum florum, nondum satis compertæ sunt; cùm nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plærisque ei asscribitur.*

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

REGIO *flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni foliis maiora, è virore nigricantia: & ad superiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & spicatim digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: siliquæ inde oblongæ, rotundæ, subnigræ; in quibus semen angulosum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis seritur.*

EXIT *etiam in agris frumentarijs, lætiori solo, sylue-* 2
stris: qui foliis, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humilior tamen; in singulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum cæruleo.

FLORET *vterque æstiuis mensibus; & diutissimè hortensis.*

APPELLATVR *à Germanis* **Ritter spoꝛn:** *à nostris* **Ridder spoꝛen/** *hoc est, equitis calcar, & Italicè* Sperone de caualliere: *à Gallis* pied d'alouette, *id est,*

Pes Alaudæ: Latinè flos equestris, & flos regius: à nonnullis Consolida Regalis, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. Valerius Cordus calcatrippam nominat: sed Ioannes Ruellius calcatrepam siue chaucetrepam, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse Delphinium, cuius apud Dioscoridem lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex Gerardo à Veltvvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. legati, qui sibi Constantinopoli visum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, sed flores Delphinorum specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, florem Regium, Delphinium esse satis euidēter commonstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua, repandaq; figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita insignia, exprimunt: qua etiam imagine cælestis Delphin repræsentatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de Delphinio caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non Dioscoridis sit; est alicuius tamen veterum, ex quo Dioscoridis libris accessit.

DESCRIBITVR autem Delphinium his verbis: Delphiniū.
Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι δισπιθάμους ἢ ἢ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν ἢ ὠνόμασται, ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοΐῳ ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. Deinde inferius & alterū Delphinium. Δελφίνιον ἕτερον ἢ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ. τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. Quorum verborū hic est sensus: Delphinium surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphini

ſpecie : vnde & nomen accepit : flos ſimilis Leucoio purpureus : ſemen in ſiliquis milio proximum . Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM *duarum deſcriptionum prior , voce* δελφινοειδῆ *ad florem relata , mutanda , & hunc in modum legenda veniet . Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores : circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie ; vnde & nomen accepit : ſemen in ſiliquis milio proximum.*

ATQVE *hoc modo deſcriptione ſe habente erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſylueſtris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ , ſed quarum plurimæ pro nothis habentur , vt* διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμαρος, ὑάκινθος, νήριον, νηριάδειον, σώσανδρον, κρόνιον : *& apud Latinos , Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.*

SED *vt ad florem regium reuertamur, non deſunt, qui & ipſum Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia , & veritati multum conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Eſt etenim folijs tenuibus, ſatiuo cumino ſatis ſimilibus, & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit : ſemen deinde Melanthij profert : quale ſylueſtre Cuminum alterũ eſſe Dioſcorides tradidit ; ipſum his verbis delineans.* ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφίπτι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ, *id eſt, Eſt & alterum genus ſylueſtris Cumini , ſatiuo ſimile , ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens , in quibus ſemen Melanthio ſimile.*

Cuminum ſylueſtre alterum.

ET

ET *esse potest, vt idem sit Cuminum syluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebrò siquidem eædem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.*

CÆTERVM *syluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri; semota verò, sese recolligere.*

DE CALENDVLA SIVE CALTHA. CAP. XVII.

CALENDVLÆ *folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules folioſi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriúe purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrosæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam suæ sponte, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.*

CALENDVLAM *recentior ætas appellat; quòd ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani* Ringelblumen: *Belgæ* Goutbloemen/ *ab auri æmulo floris colore. Galli* Soucie *&* Soulsie. *In Hetruria, inquit*

Matthiolus, Fior rancio. *Sunt qui Solsequium vocitent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, vt plærique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Vergilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Vergilius quidem in Georgicis ægloga secunda, sic scribens:*

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Caltha.

PLINIVS *autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, quæ vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.*

CÆTERVM *facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere, & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.*

HERBÆ *autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.*

EST *verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Gesnero cognominata; foliis plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo: nascitur copiose in summis Alpium pratis.* 2 Caltha Alpina.

DE

DE FLORE APHRICANO. CAP. XVIII.

INTER *Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Aphricanus. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratus: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus assurgens.*

FOLIA *vtrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta; tanaceti foliis propemodum similia; quæ cribri modo, Soli aut lumini oppositæ, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fuluo rubentibus, & obscurè rubens villosum holosericum æmulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est vtraque species, cum foliis, tum floribus grauiter odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi in hortis colitur, & singulis annis seritur. In Aphrica plerisque locis sponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Aphricano aut Tunetensi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.*

BRABANTI *Flandriq; vulgo* Thunis bloemen *nuncupant. Germani* Indianisch blumen & Indianisch negelin *id est, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis* Oeilletz d'Inde. *Cordus Tanacetum Peruuianum*

ruuianũ appellat : à similitudine videlicet tanaceti & Peru Americæ prouincia , ex qua primum in Europam illatus , à Germanis creditus est . Gesnerus Calthan nominat Aphricanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autumnalis , circa vepres nascens , tantum colore commendatus, qui est Rosæ syluestris : foliis paruis quinis ; calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore, inflecti cacumen , & non nisi retorto folia nasci . Plinius lib. 21. cap. 8.

Petilius flos.

ANDREAS *Lacuna, Othounam herbam esse, suspicatus fuit , cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus foliis, Erucæ similioribus , manifestiusq; perforatis in Aphrica, quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplus, multifolius , foliis Tanaceto , quàm Erucæ similioribus , ijsq; non verè perforatis , sed quæ talia lumini opposita tantummodo apparent, gignitur.*

ET *non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida siccaq; regione ; & sterili , aut inculto , & aprico solo, in humidius cultiusq; , vbique cælum clementius , translatæ stirpes luxurient . Nam soli cæliq; mutatio , ad stirpium mutationem plurimum habet momenti ; & maximè accedente culturæ mangonio . Quæ tamen an tantum potuerit , vt florem hunc totum penè transformauerit , expendendum relinquimus.*

Othonna.

EST *autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu nascens , qui ad Aegyptum spectat :* ἔχει δὲ, *Dioscorides ait,* τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον, ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: *hoc est, folia habet Erucæ similia ; foraminosa, veluti à tineis*

tineis eroſa : ſqualida : paucifolia : florem fert crocinum, latifolium : quare quidam Anemones ſpeciem eſſe putauerunt.

GALENVS *lib. 4. de ſimpl. medic. facult. Lycoperſii cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccum Centurio quidam ex Barbarica circa Aegyptũ regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq; inamœno, vt ne guſtare quidem ipſe auſus fuerit Galenus, ſed lethalem eſſe conijceret: vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores : atq; ipſis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, Galenus ait, colore ſubflauo : odore tam graui, quàm Cicuta : niſi quòd leuem quandam inſtar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hic exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat. Quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit : ideoq; etiam an Lycoperſium flos Aphricanus ſit, definiri abſolutè non poteſt. Videtur tamen illi, ſi non idem, ſimillimus. folia etenim, & præſertim flores graui admodum & ingrato prædita ſunt odore : qualitateq; venenoſa, Cicutæ proxima. Cuiuſmodi autem eius expreſſus & reſiccatus ſuccus, nondum quidem obſeruaſſe nos confitemur : veroſimile tamen eſt, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut ſublutei coloris, & graueolentem futurum.* Lycoperſium.

VENENOSA *autem & refrigerandi potentia, florem Aphricanum donatum eſſe, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ ſimilis, qualis Lycoperſii ſucco, oſtendit : deinde & experimẽtis nonnullis conſtat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me vidiſſe ; ſicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fiſtulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caſeo permiſtos olim dedimus ; quæ mox valdè inflata, & paulo poſt mortua fuit.*

Mures

Mures quoque qui ſemen arroſerant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Arthemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORIBVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM *florum ſpecies quidem ſunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero repoſitis; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, altera minor.*

MAIORI *caules læues, teretes, cubitales ſunt aut altiores, geniculati: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, & è ſeris vt plurimum, qui ſimplices ſunt; ex pluribus verò multiplices, ijsq; lentè fimbriatis commiſti; odore admodum ſuaui & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore aliàs in diluta purpura, aliàs in ſaturata rubentes, ſubinde candidi aut ex candido purpuraſcentes, interdum verſicolores; in quorũ medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum & nigrum: radices fibroſæ. Habentur in hortis; ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis. Seruntur frequentius auulſis exiguis cum folijs ſurculis; ſeminibus rarius. Nam è ſemine nati, ad agreſtem naturam redeunt, floresq; minores, minusq; odorati, & ſimplices; etiam ſi prius multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſſis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantius repræſentent. Viuax eſt planta, & multis*

& multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diutissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tametsi rigida.

CARYOPHYLLEVM *florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis* **Negelblumen/ Graßblumen:** *Italis* Garofoli: *Gallis* Oeilletz, Ouilletz. *Belgis* **Sinoffelbloemen & Groffels bloemē/** *& Latinè à plærisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam, qui Betonicam, aut Vetonicam siue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomento; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quæ Græcis κέσσον ἢ ψιχότροφον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plærique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis Polemonium esse tradidit. Turnerus Caryophylleū Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à* Cantabrica *Cantabris repertam. Nascitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquàm minutum. Leonhartus verò Fuchsius, Vetonicam siue Betonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis* Vettonica altera. *descripta reperitur; & quidem his verbis:* Βετλονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις ἢ ὀρεινοῖς τόποις, ἢ καθαροῖς, ἢ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρύθραν, ἢ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. ἢ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. ἢ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια. ἢ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: *id est, Vettonica nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium*

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alteræ, aut Cantabricæ parum flos iste similis est. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermissus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Rosa non inferior videri potest.

ALTERA *& minor Caryophylleorum species, priori* 2
tenuibus caulibus foliisq; simillima est, vtrisq; tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascentes. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.

VETTONICAM *altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani* Mutwillen *aut* Hochmut; *atque hinc etiam à plærisque superba: Nostri* Pluymkens/ *à floseulorum foliis fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; &* cleyn Ginoffelen/ *hoc est, Caryophylleum minorem appellant.*

VSVS *autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam conseruam vulgo appellant, verùm & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; syluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.*

DE ARMERIIS FLORIBVS.
CAP. XX.

ARMERIORVM *florum aliquot etiam ſpecies ſunt foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.*

1 PRIMA *ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; floſculos in ſummo cauliculorum paruulos exiguis Caryophylleis perſimiles, verùm minores, plures ſimul in quandam veluti vmbellam congeſtos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & ſemper ferè cocci rubore ſplendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſſimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Geſnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à ſe repertum ſcribit: prouenit & alicubi in Belgio locis deſertis, iuxtaq; aruorum & pratorum margines ac ſcrobes, ſed multo quàm in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili ſæpe menſe aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æſtatis parte viget.*

GALLI Armoires & Armoiries *appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani* **Donder negele/felt negele:** *Belgæ* **keyſens**/*quaſi dicas faſciculum. florũ etenim faſciculos noſtri propria lingua* **keyſens** *nominant. Caryophylleorum florum ſpecies quædam ſylueſtris videtur; quam ob cauſam & à recentiorum quibuſdam Vettonica agreſtis aut ſylueſtris dicitur: nec deſunt qui tunicam herbam eſſe volunt: ſed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.*

ALTE-

2 ALTERA *Armeriorum ſpecies folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Conſtantinopolitani floris folijs haud multum diſſimilia: flores in vmbella vna plures ſimul congeſti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs ſimiles ſunt. In petroſis collibus & aſperis, ſabuloſis apricisq; locis, apud Germanos & alias nationes naſcitur; à Belgis in hortis ſeritur, vbi ſecundo anno cum alijs Caryophylleis æſtate floret.*

GERMANI **Steinnegele** *vocãt, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccũ referente. Et ſylueſtris hic Caryophylleus eſt, veluti & præcedẽs: vterq; certè nulla cura eget: natura ſua viuax; & hyemis iniuriã nõ difficulter ſuſtinet.*

3 IAM *& tertia quædam eſt Armeriorum florum ſpecies cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinoſis, pedis altitudine; folijs ex ſingulis geniculis binis oblongis anguſtis acuminatis, in virore candicantibus & quaſi cæſiis: floribus in vmbella ſimiliter pluribus ſimul congeſtis, pulchris, Armerijs ſimilibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: ſemine in oblongis vaſculis puſillo: radicibus tenuibus ac fibroſis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio menſe in Autumnum vſque, & eodem quo ſata eſt anno.*

SVNT *qui velint Limonij aut Behen ſiue Been, vulgo nunc dicti, ſpeciem aliquam eſſe, propter eam quam cum Behen rubentis floris, quod Matthiolus Limonij ſpeciem facit, ſimilitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulum ſed colore ſimilior eſt. Caules tamen breuiores & teneriores, foliaq; minora; color verò læuitasq; foliorum in vtrisq; ferè eadem. At nos hanc ſtirpem non Behen, aut Limonium, ſed Armeriorum florum ſpeciem aliquam eſſe autumamus, quam ob cauſam & tertium ei, inter eos locum fecimus.*

PRÆ-

4 PRÆTER *hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque syluestris: cauliculos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.*

BELGÆ **Cracyenbloemkens** *appellant, id est, Cornicis flores.*

CÆTERVM *Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt & hortos ac corollas exornant.*

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO *flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei lilij, siue maturi mali anarantij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum: radices longæ, in plures tenues diuisæ, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci: diuq; durat, hyemis & frigoris patiens.*

2 EST *& huius altera & minor species, cubitalis, aut*

paulo

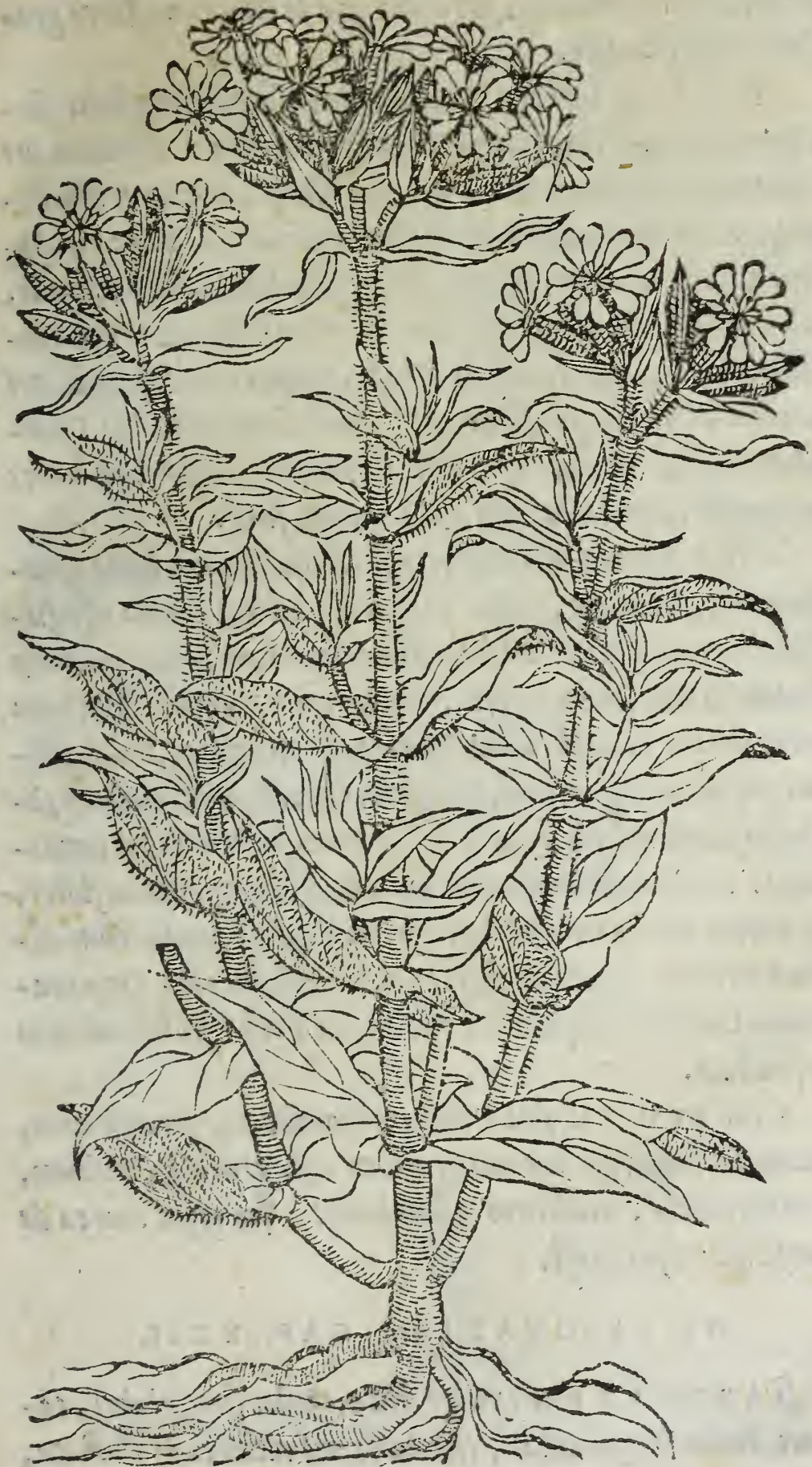

paulo altior: rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

NOSTRI vulgo Constantinopolitanū appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis στρούθιον: Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluūt, olim vtebantur; quos veritatem minus assecutos esse euidentius est, quàm vt refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

NON deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum, πόθον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latinè desiderium vocat: quorum sententiæ cur aduersemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum hyacintho similem, alterum ἀχροῦν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.

Pothus flos.

CÆTERVM flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa,

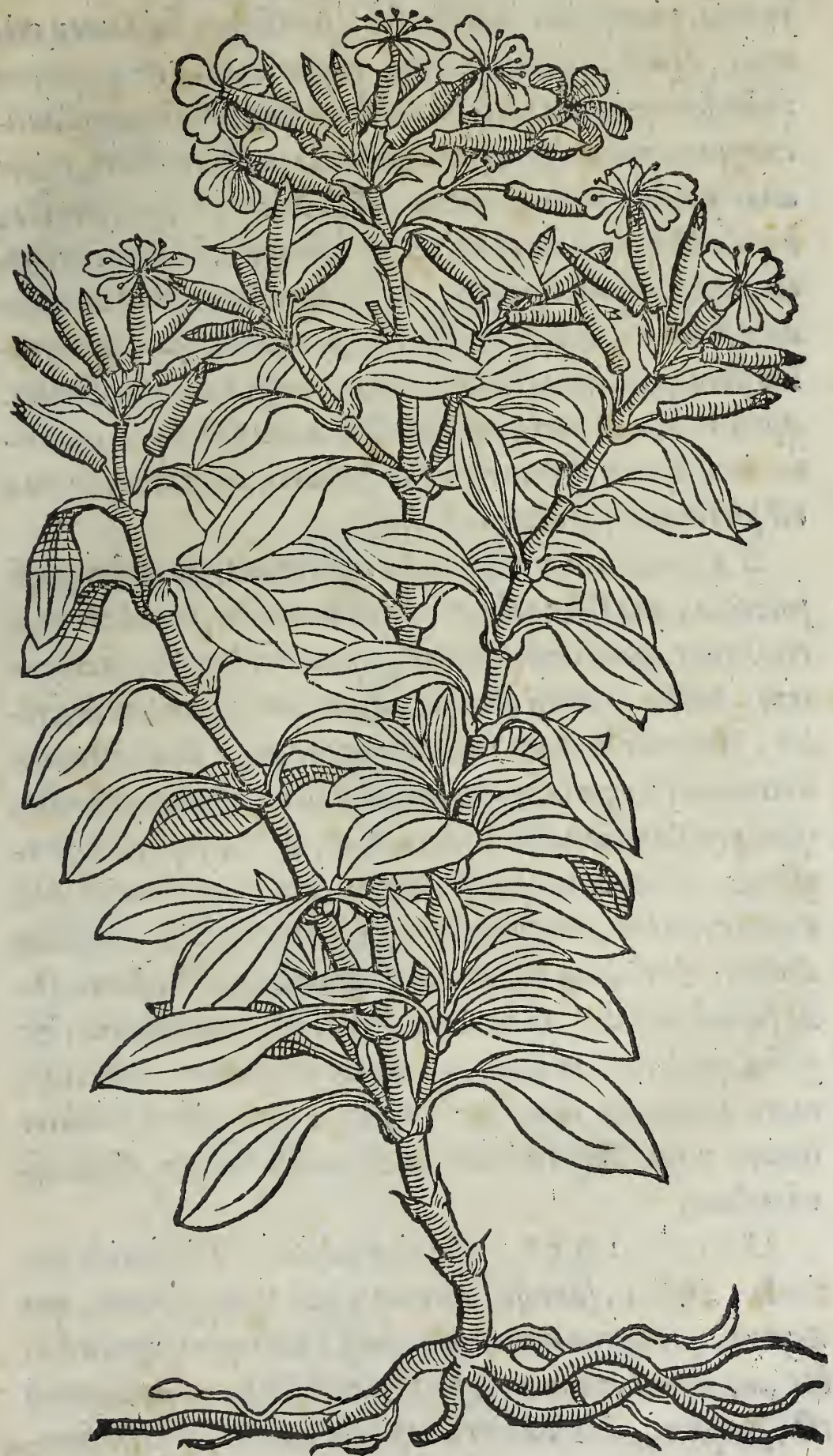

venoſa, plantaginis latifoliæ folijs ſimillima, ſed tamen minora, è ſingulis geniculis bina, vt plurimum, & præſertim radicibus viciniora, deorſum reflexa: flores in ſummo caulículorum, & circa ſuperiora genicula multi, odorati, colore aliâs pulchro roſeo rubentes, aliâs dilutè purpuraſcentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq; foliolis commiſſi; in quorum medio exigua quædam ſtamina: radices craſſæ, longæ, obliquè ſerpentes, quibus fibræ quædam adhærent, veratri nigri radicibus ſimiles. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, ſponte naſcitur. In hortis, diu durat, & vitæ eſt pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM *vulgo nuncupant, ab abſtergendi potentia, qua folia pollent: ſuccum etenim quendam ex ſe remittunt, dum confricantur, ſaponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam ſaponalem deſcribit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non eſt tamen Vettonicæ coronariæ, multo minus Polemonij aliqua ſpecies; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis ſcripſimus. Videri citiùs poſſet Aliſma, ſiue Damaſonium, niſi caulis ei crebro, non ſimplex, ſed ſubinde in alas quaſdam diuiſus; & radices eſſent quàm veratri nigri craſſiores: folia ſiquidem habet Aliſmatis deſcriptioni conuenientia, & globoſam florum in ſummo caulium congeriem. Sed Aliſmatis tenuis eſt caulis & ſimplex; & radices ſimiliter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Aliſmatis oſtendunt.*

Aliſma. DESCRIBITVR *enim Aliſma à Dioſcoride hoc modo: Aliſma, ſunt qui Alceam, qui Damaſonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini ſimilia habet, angustiora tamen verſus terram reflexa: caulis tenuis eſt, ſimplex, cubito altior, capitula habens, Thyrſo ſimi-*

lis:

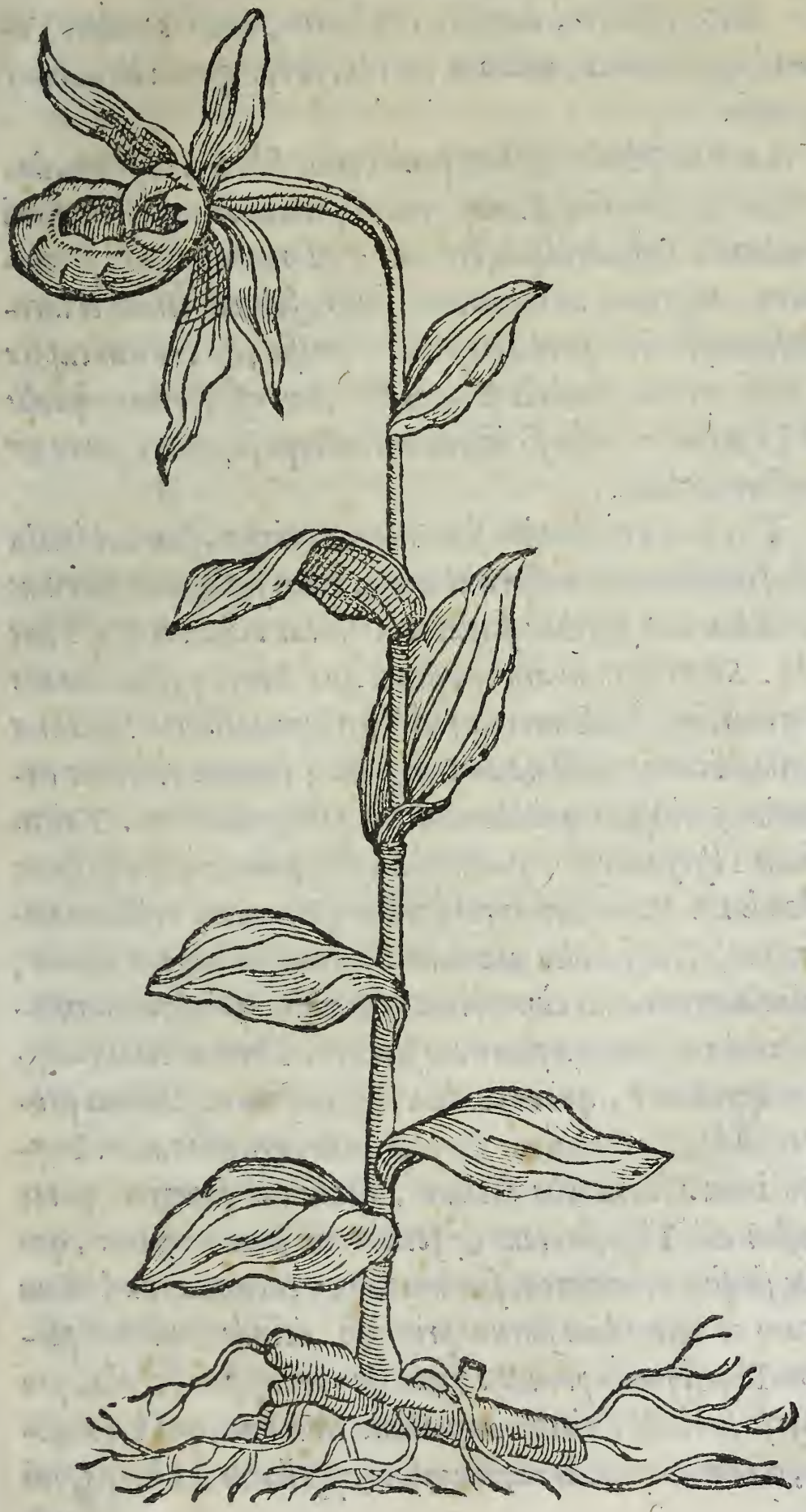

lis : flores tenues , candidi , ſublutei ; radices veluti Veratri nigri tenues , odoratæ , acres , ſubpingues : loca amat aquoſa.

IDEM *Plinius iiſdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit : ſed duo eius ſtatuit genera ; vnum in aquoſis , quod quidem a Dioſcoride deſcribitur ; alterum in ſyluis prouenies , nigrius , ac maioribus foliis . folium etiam ei laciniosum eſſe ait , quod Dioſcorides omiſit ; & caulem capite Thyrſi , pro eo quod ille θυρσοειδὴν eum eſſe ſcribat ; qualis ſit Thyrſoides caulis ſic inſinuans : nempe ſuperiore parte & craſſior & latior.*

Thyrſus. THYRSVS *enim ſiue θύρσος , virga , fax aut haſta eſt , frondibus aut hederis obtecta , cuius faſtigium pluribus frondibus aut floribus ſtipatur , inſtar videlicet globi aut pilæ . Sic etenim in antiquiſſimis quæ Romæ paſſim extant marmoribus depictum reperiri Thyrſum , teſtis eſt Melchior Guilandinus in epiſtola ad Langium ; ſummo videlicet cacumine globoſum quiddam inſtar pilæ geſtantem . Talem etiam Thyrſum eſſe , quarundam ſtirpium & deſcriptiones oſtendunt . Acanthum enim herbam (Brancam vrſinam nominant) Dioſcorides κεφαλὴν θυρσοειδὴν habere ſcribit ; huius autem caulis cùm primum prodijt , priuſquàm integrè adoleuit , ſumma parte craſſior eſt . Thymus etiam θύρσος appellatur , qui in cauliculis globoſum capitulum profert . vnde & κεφαλώτος & capitatus cognominatur . θύρσιν item Orobanche dicitur , caulis cui ſuperiori parte craſſior eſt : Thyrſus , iam & ferulæ caulis nuncupatur , qui licet ſenſim extenuetur , ſummo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm , deinde ſeminum plenam Thyrſi modo promit : vnde & νάρθηξ ſiue ferula , pro Thyrſo ſubinde dicitur : atque hinc Bacchus , qui θυρσοχόος , etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur à Thyrſis , qui*

in eius

in eius orgijs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδὴν caulem dici, summa parte sphæroidem aut latiorem. Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem cùm Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnosci nõ possit; quod quidẽ multis fit frondibus circum compositis. Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cùm Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegitur? Et de Thyrso hactenus.

QVANDOQVIDEM *autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumq; diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; foliis venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilutè rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus catium eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibræ dependent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellariq; vulgo* Papenschoen/ *ac Latinè Damasonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quàm Saponaria, cum Alismate, siue Damasonio conuenit.* 2

Damasonium nothum.

DEPINGIT *& Alisma quoddam Matthiolus, sed tamen quod minus quàm istud cum vero Alismate conueniat: neque enim ei folium Plantaginis modo neruosum; neque* 3

caulis

caulis βυρσοειδὴς ; *sed vnicum tantum florem proferens, qui à* βυρσοειδὴ *differens esse videtur.*

PORRO *Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.*

DE AQVILEIA. CAP. XXIII.

AQVILEIA *folia fert Chelidonij maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commissi sunt) colore aliâs cærulei, aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi vel ex candido purpurascentes, subinde varij & ex cæruleo candidoq; permixtis relucentes; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinq; surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.*

RECENTIORES *Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani* Agley *&* Ageley; *nostri* Akeleyen. *Galli* Ancoiles, ou Ancolye.

QVIBVS *autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium vsum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione &*

morbo

F

morbo regio laborantibus vtiliter dari scribit; sed eum qui assumpsit diligenter coopertum, sudare deinde oportere. Plærique ei Aegylopis, alij Centaurij maioris vires, sed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO *caules sunt rotundi, glabri, fragiles, & ramosi: folia multa vt plurimum oblonga & acuminata, Linariæ similia sed maiora; subinde breuiora latioraq3, & Anagallidis similiora: flores secundum caules superiori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte latiores, dum concluſi, vt nascuntur, permanent ranæ ori quodammodo similes; aperti verò hiantis leonis rictum referentes; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpurascentes: non rarò etiam sublutei; eius videlicet cuius folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & foraminosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine; in quibus semen paruum & subnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem superauit, & reliqua deinde æstate, floret: serius verò & sub æstatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemem autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.*

GRÆCIS ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, *si nō vitiosum Theophrasti exemplar, &* ἀνάῤῥινον *dicitur: Latinis similiter Antirrhinum. Auctore Galeno etiam* βουκράνιον *&* λυχνὶς ἄγρια, *siue Lychnis syluestris, nominatur. Apuleius etiam* ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, *Canis cerebrum, herbam simininam, Venustam minorem & Opalum gratam, appellari*

lari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissique comas, & hiantis saeua Leonis
Ora feri. Item & infra:
Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimauit, quam ea de causa Leontostomium nuncupauit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam illius hians flos, Leonis rictum citiùs, quàm huius, refert.

EST *verò & alius Leo, qui* ὀσπριολέον, *& leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.*

EST *& alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit,* κεράμβη *videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.*

BELGÆ, *Antirrhinum,* Dzant *appellant.*

CÆTERVM *Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.*

NARRANT, *inquit Dioscorides, appensum veneficijs aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.*

APVLEIVS, *radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.*

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER *hortense Antirrhinon superiori capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura syluestre, quod satiuo & minus, & humilius est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues, ramosi:*

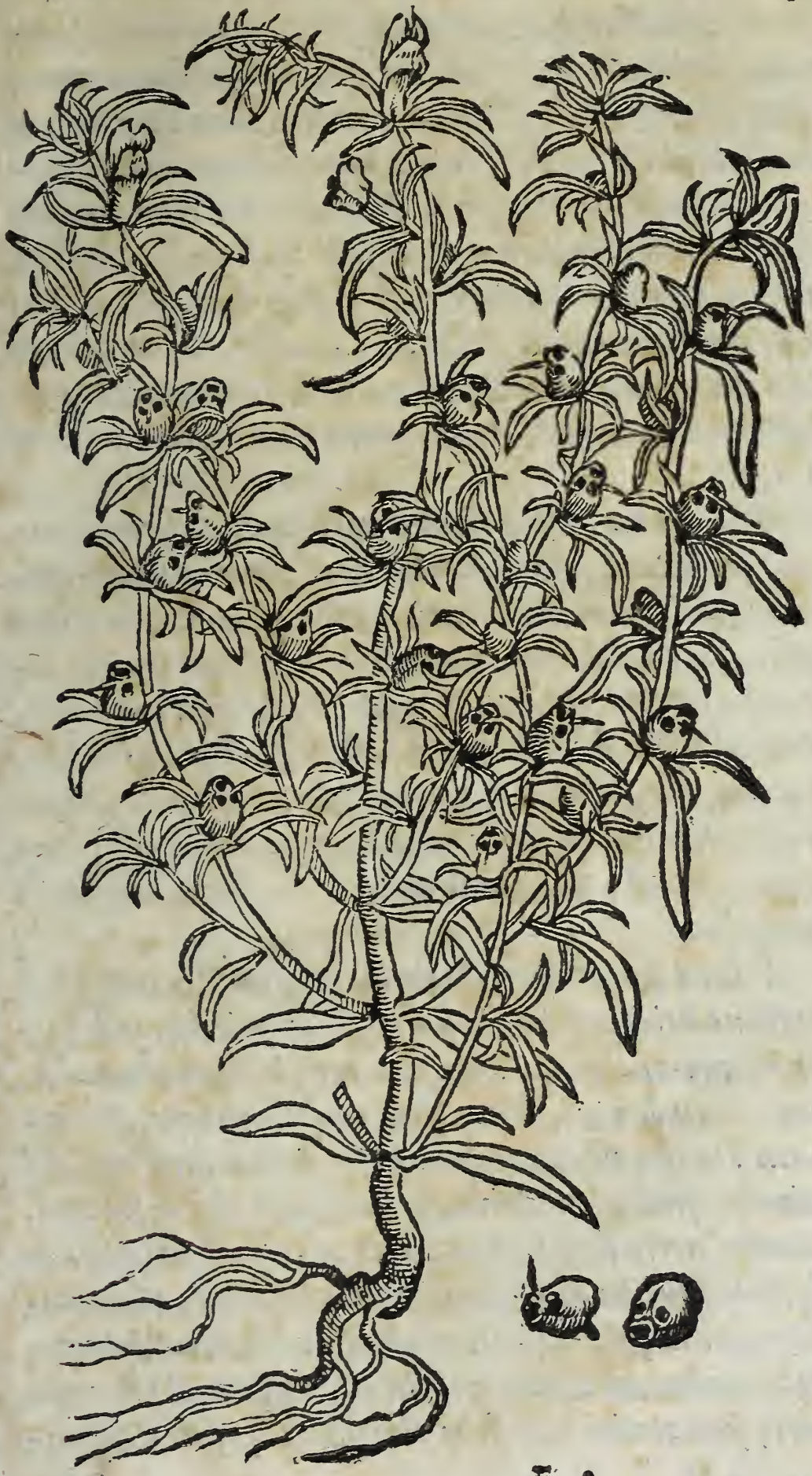

ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinubus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: æstiua enim est herba.

NOSTRI **cleyn Oriant** *appellant: Antirrhini autem haud dubiè species est sylvestris. Sunt qui velint Orontium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum* κατὰ τόπους *lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius descriptione nusquàm, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Origanum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.*

PLVS *similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phyteumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. describitur.* φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ· καρπὸν πολὺν τετρημένον· ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. *id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed minora: fructum multum, perforatum, radicem paruam, tenuem, terræ superficiei inhærentem. Quæ descriptio Antirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora.*

Phyteuma.

nora. Fructum etiam siue καρπόν copiosum habet, eumq; perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo semen continetur accipitur, quod non rarò, vti & ipsius Antirrhini capitulum, καρπός appellatur. De radicibus dubitari non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legitimo exhibuit, sed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli, & nostri iudicij rationem indicauimus. καρπός.

PORRO *Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est vsus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum esse perhibetur.*

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI *species quoque quædam videntur, quas Linarias vulgo nominant.*

QVARVM *vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, angusta, oblonga, lini foliis similia: flores luteos secundum caules iuxta summum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes, posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.* 1

ALTERA *species huic caule, foliis & floribus similis est: caulibus tamen ferè longioribus; foliis verò angustioribus; floribus paruis, multoq; quàm alterius minoribus, in cæruleo purpureis, nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis, radicibus tenuibus & fibrosis.* 2

NASCITVR *prior Linaria passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.*

VTRAQVE *species, Linaria nostris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis,* Lynkraut / flaschkraut / harnkraut / onser frauwē flaschz / waldt flaschz / krotten flaschz. *Belgis* Wilt vlas; *Gallis,* Lin sauuage. *Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est stirps, ex qua videlicet* κορύμματα, *hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo* Belvedere *nuncupant.*

EST *autem Linaria calida quidem & aliquantulum sicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborātibus prodesse; quod ab Osyride huc translatum est.*

DE AMARANTO PVRPVREO. CAP. XXVII.

CAVLE *Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, læui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, cæterùm inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ.*

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντον *quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter ἀμάραντον dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicè* Samatblumen / dauſentſchoon/ Floramor: *Nostrate dialecto,* Flouweelbloemen. *Italicè* Fior velluto. *Gallicè* Paſſe velours, *Passeluetum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.*

Est *verò & alia huius species, caule multo proceriore* 2 *& crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: foliis similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum ruboris. Seritur vterq; Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.*

Prouenivnt *spicæ Augusto mense, durant in Autumnum. Insipidum vtrumq; olus est, & Bliti species, de quo in Olerum historia, vbi illi suæ reddentur vires.*

Recentiorvm *plærique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq; omnem fluorem sistendi vires attribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, præter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac supprimere, quorundam est opinio; eo quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed hæc opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere*

ligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. facultà. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem plæraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix, quæ & sanguinem per vrinas & menses ducit. Quà de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem supprimere, cœliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM *stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decẽs magis est, eam floribus iungere, quàm spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; &, vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Henricus Stephanus perquàm eleganti carmine Latino reddidit:*

Rosa, honor decusq; florum.
Rosa cura amorq; Veris.
Rosa, cælitum est voluptas.
Roseis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

SVNT *autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, læuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem proceræ & excelsæ, aliæ breues & humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicenáue aut plura. Theophrastus etiam ἑκατοντάφυλλαν, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam*

etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quædam satiuæ & hortenses sunt; aliæ verò syluestres.

RAMI *aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & syluestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinq; aut septem ex vno neruo cohærentibus: flores è cauliculorum fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastros fastigiatur, quibus paulatim dehiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quædam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.*

1 IN *satiuarum censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad* 10. *vel* 12. *pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.*

2 PROXIMA *magnitudine, virgas habet breuiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaues, sed dilutè & pallidè rubentes:* Incarnatas Itali *appellant.*

3 TERTIA *huic similis ramis & foliis est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimóque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilissima.*

4 QVARTA *breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertiæ, & quandoque simplici, quinq; tantummodo foliorum; aliàs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.*

QVINTA

5 QVINTA *Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando sed rarò multiplices: odore admodum fragranti suauissimas, & moschum proximè referentes: vnde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.*

6 SYLVESTRIVM *ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis foliis, satiuis similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.*

7 HVIC *similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.*

8 INTER *sylvestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert.*

9 EST *& parua quædam humillima, virgis spinosissimis: foliis minimis, Rosis perquàm exiguis, candidis & suauiter odoratis.*

10 IAM *& sylvestris quædam foliis reperitur odoratis: hæc proceritate sylvestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, rarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles & hir-*

& hirsutæ spongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra ætas adinuenit.

SVNT verò *& apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quædam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliſſimam verò plurimis; ſed minutiſſimis, ſpineolam. Deinde paulo infrà. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec debiſcens niſi manu coacta, ſemperq; naſcenti ſimilis, latiſſimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.*

SERVNTVR *& plantantur Roſæ quidem mitiores & ſatiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis. Syluestres multis locis ſponte exeunt: & inter has quidem prima, paſſim circa ſcrobes, foſſas, ad margines agro-* 6
rum & pratorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa 8
& Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis 9
gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenoſis maris aggeribus. Sed odorata ſyl- 10

uestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

SERI *autem Rosa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieq; ruderatum agrum amat: omnis, locis siccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris coloriscq; præstantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quæ apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.*

NASCITVR *verò Rosa ex semine: sed quoniam tardè perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione & vstione proficit, floremq; melius profert; relicta namq; excrescit & syluescit. Sæpius eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus & Plinius auctores.*

SERENDARVM *autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorũ digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni ætatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.*

FLORENT *Rosæ; quædam citiùs, aliæ seriùs, omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam syluestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ mense Augusto etiam secundo florent. Theophrastus, si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.*

ROSA *Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδώνια, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet.*

retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτε ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largũ odoris effluuiũ emittat.

MEDIVM floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

CALYX vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò sunt calycis partes lacinioſæ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plærisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

VIRGAS stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens: Viburnum

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondescere fas est.

1 IN *satiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam albam*; *Belgæ*, witte Roosen: *Germani* weisz Rosen: *Galli*, blanche Rose *appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modò Campana Rosa non est.*

2 ALTERA, *quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, Alabandicæ similis est: Germani*, Liebfarbige Rosen.

3 TERTIA, *Prouincialis Gallis dicitur: hanc, Milesiam esse, non temerè suspicari licet.*

4 QVARTAM, *Rosas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Prænestinam dixerit.*

5 QVINTA, *Moschata, ab odore, vt diximus, moschi dicta, Coroneola esse potest. Coroneola enim autumnalis est Plinio. Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali* Rosam moschettam: *Galli*, Roses musquées ou muscadelles: *Belgæ*, Muskat Roosen.

6 SYLVESTRIS *Rosa*, *Germanis* wilder Rosen/ heckrosen: *Brabantis*, wilde Roosen: *Gallis*, Roses sauuages: *Plinio lib. 8. & 25.* κυνόροδος ἢ κυνόροδα *est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.*

QVÆ *verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirsutæ pilulæ reperiuntur, spongiolæ sylvestris Rosæ aptissimè & proprijssimè dictæ sunt: Officinæ perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species, quæ Græcis* ἄκανθα λευκὴ, *hoc est, spina alba.*

7 ALIÆ *sylvestres Rosæ, Cynorhodi etiam species quædam sunt; cum ea, quam* Canee rooskens/ *id est, Cinnamominam Rosam Belgæ appellarũt; tum & lutea Africana; nec non minima, nostris* Duynrooskens/ *hoc est, Dunensis Rosa dicta, ab arenosis sponte natis aggeribus mari oppositis, quos vulgo Dunen nominant.*

8

9

10 EST *verò & Cynorhodi siue Caninæ Rosæ, sed odorata*

species,

ſpecies, quam noſtri Eglantier/*aut* Aglantier; *Galli,* Englenterium, *Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſylueſtrem Roſam, Cynosbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis:* κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ τὰις ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκὸν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλάιας ὁμοιότατα, ἐν τῷ πεπάνεσθαι πυῤῥόν· τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη: *Id eſt, Cynosbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcens, folia fert latiora myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interius lanuginoſum.* Cynosbatos.

EXTAT & *Cynosbati apud Theophraſtũ huiuſcemodi deſcriptio:* τὸ δὲ κυνόσβατον; τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας, ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλαῶδες. (*Exemplar vulgare* ἀγνῶδες *habet, ſed Athenæus ex Theophraſto* ἀγλαῶδες *rectiùs legit*) *hoc eſt; Cynosbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autem ſplendens.* Theophraſti locus reſtitutus.

CVM *harum deſcriptionum vtraque, non malè Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habẽs craſſas lignoſas, vti malus punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidẽ integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius folij pars, Myrti folijs latius eſt, ſuperioreq; parte læue & ſplendens; fructus nucleo oliuæ ſimilis, qui vbi maturus eſt, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſylueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynosbato ſimilitudinem oſtendunt.*

Plinij locus emendatus.

EST verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alij Cynospaston, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaston vocant: foliũ habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, syluestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Rosas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuersis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quædam & adstringentes; aliæ humidæ & aqueæ: nonnullæ spirituosæ & aëreæ partes; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In vno siquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SVPERANT humidæ, aëreæ & spirituosæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis siue Moschatis: quas viribus præstantiores Matthiolus tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratissimi ac suauissimi odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodorus est.

VTILIS autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virẽtes Rosæ, odore suo suaui prouocant.

SVCCVS Rosarum præsertim dilutè rubentium, &,

vt non-

vt nonnulli etiam aiunt, saturata purpura nitẽtium, aluum lenit & subducit.

IDEM præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrupum rosatum solutiuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries Rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem siue subducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debiliorem q3 relinquit.

IN rubentibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq3 facultatis, non tamen absq3 humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.

RESICCATÆ autem hæ Rosæ, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis

vndequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanæq; naturæ minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX syluestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLÆ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FVCHSIVS, spongiolas & capitula syluestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequẽtiori aut nimio vsu, & renes multum debilitari & sæpe supercalefieri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli,

pelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia, frequentiori vsu.

DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

VTERQVE frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbicantia, hortensis aut alterius Saluiæ folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti paruæ sylueſtres Rosæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in cæruleo pene subrubentes, aut purpurei: feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendentes.

EXIT subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum constans: colore in vno genere πυῤῥῷ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam χλωρῷ, siue virenti, aut herbaceo: vt Dioscorides ait. Hypocistis

NASCITVR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq3, in plærisque minus candidis, minusq3 pilosis. Mu-

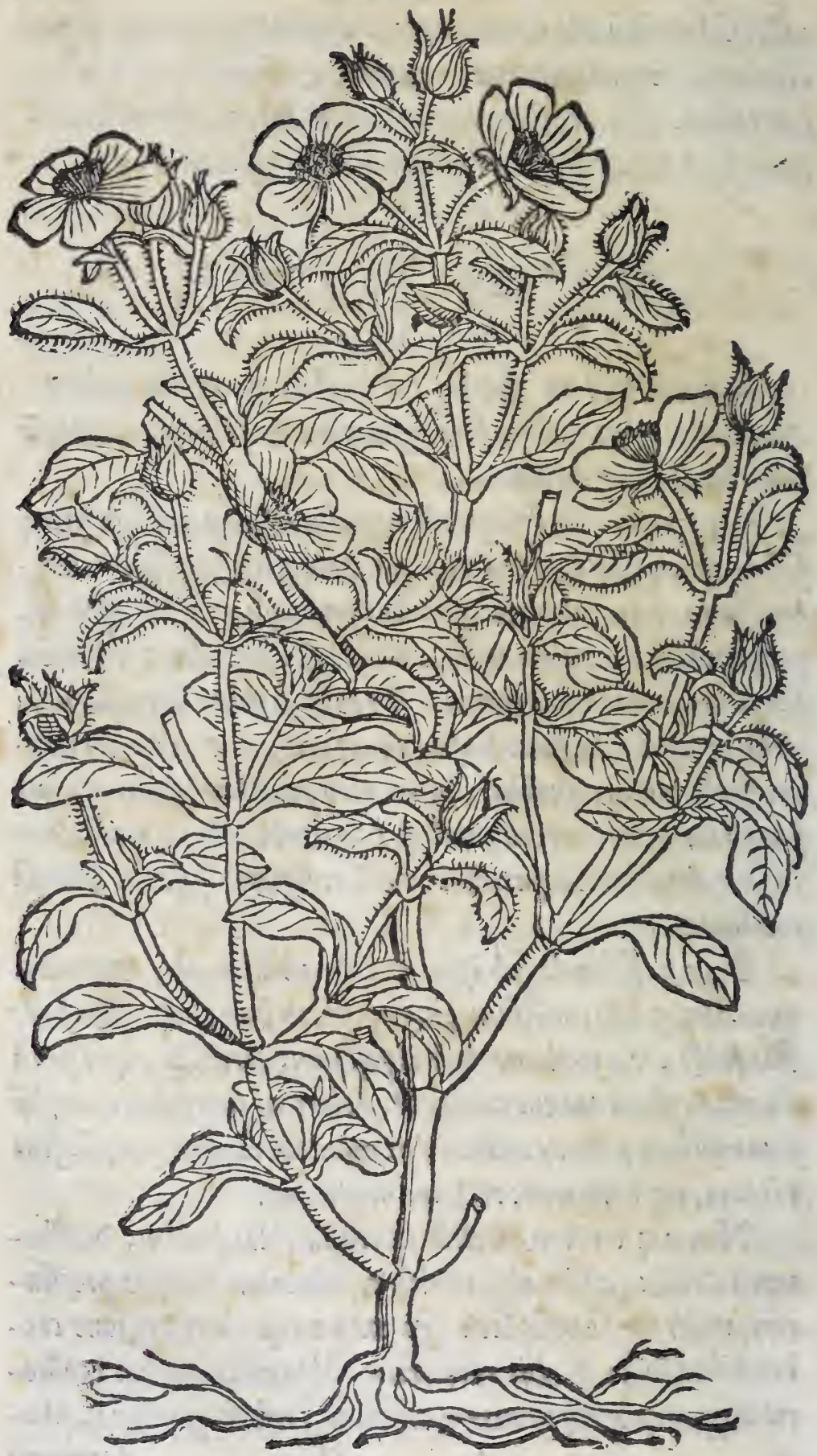

tationem enim aliquam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret æstiuis mensibus.

Κίστον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίθαρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert. E radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam sub Cisto proueniat. A nonnullis ῥόδηθρον, aut ὀρόδηθρον. Ab alijs κύτινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox, qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACVLTATE *porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccat, secundi propemodum ordinis resiccantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq;, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanent: cataplasmatis modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, νομάς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq; vlceribus mederi tradit.*

HYPOCISTIS *multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cæliacos, dysentericosq; affectus. Quin si partem roborare consilium sit, quæ videlicet pluisculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq; epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.*

DE

DE CISTO LEDO, ET LADANO.

CAP. XXX.

CISTVS *Ledon, frutex est paruus Cisto assimilis, sed foliis longioribus, nigrioribus, & glutinosis: flores parui exiguis rosis persimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioscorides ait, vernali; sed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπλης, in mediis æstatis & Caniculariũ dierum ardentissimis feruoribus: quod non absque singulari cura & diligentia, nec minori industria, ab ipsis stirpibus nostra ætate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis villisue depectitur, collectum colatur, & in massas formatum in medicinæ vsus reconditur. In Creta insula, eodem Bellonio teste, passim locus incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.*

Λήδον ἢ λάδον ipse frutex dicitur, & Cisti species est. Pingue verò quod ex foliis colligitur λάδανον ἢ λήδανον: Latini Græcas voces seruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπόχλωρον, siue subuiride, facilè mollescens, pingue, non arenosum, nec citò fragile, sed resinosum.

PRIMO *excessu completo calidum est, Galenus inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris resederit, id omne absumit; tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.*

VIM *habet, Dioscorides ait, adstringentem, calfacientem,*

tem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas eijcit: duritias vteri pessis immixtum curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tussim facientibus, & malagmatis vtiliter admiscetur. Aluum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR *porrò Ledo similis quædam, sed minor stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnosa, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Rosæ, sed minores: pares forma & magnitudine Argentinæ, siue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosæ, ruffescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quàm montanis locis. Aestiuis mensibus floret.* Flos Solis.

TRAGVS *Germanicè* Heyden ysop & feld ysop *appellat: plærique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.*

PLINIVS *Helianthen tradit, in Temiscyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chiromum existimari refert, verùm cum eo similitudinis habet nihil.* Helianthe.

VVLNERA *autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem*

nem manantem siſtit: ad cruenta ſputa, dyſenteriam, menſium redundantiam vtilis : oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione ſanat. In ſumma, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ ſatis oſtendunt cum Ciſto, & præſertim Ledo, non modò forma, ſed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Ciſti & Ledi, ſylueſtrem quandam ſpeciem eſſe.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1 PÆONIÆ *tres ſunt: maſcula vna, feminæ duæ.*

MASCVLÆ *Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commiſſa, nucis iuglandis foliis ferè ſimilia, niſi quod iuglandis ex ſeptem aut nouem particularibus, ſimul ad vnum neruum aut ῥάχιν, cohærentibus conſtent; Pæoniæ verò, ex quinque ſolùm, & ſubinde ex tribus tantùm committantur: flores in ſummo caulium veluti magnæ Roſæ in purpura rubent; ſtaminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: ſiliquæ foris lanuginoſæ, quæ per maturitatem ſponte dehiſcunt; ſemen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore ſplendentia: radices ſubſunt longæ, craſſæ, altè deſcendentes, ſubinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.*

2 PRIORIS *feminæ caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hypoſelini, quod à Theophraſto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pæoniæ, colore aliâs pulchrè, aliâs dilutè rubẽtes: ſemen in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glanduloſæ*

radices,

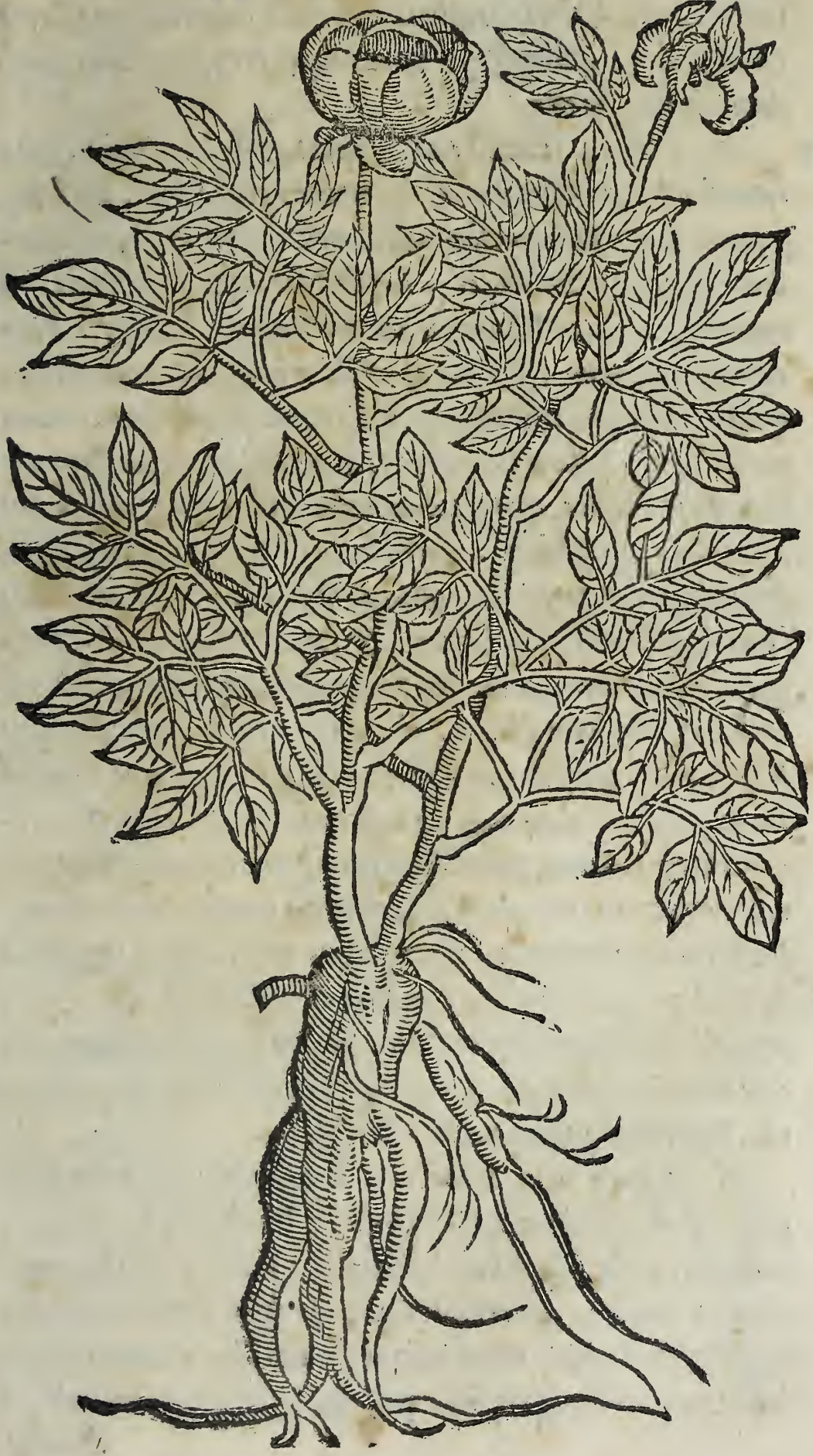

radices, veri Asphodeli radicibus similes, sed multo crassiores & lõgiores; à quibus sæpe aliæ duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ.

3 ALTERA *femina caules habet & folia similia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glanduloſas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro mare habuisse videtur: nam radices ei plures, & singulæ palmo longiores ac candidæ, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adhærent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Posset verò & hæc Pæoniæ feminæ species altera, Dioscoridis quoque masculæ existimari, si non folium mari nucis iuglandis, & radicem vnicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertiæ Pæoniæ vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῆ καρύᾳ, id est nuci regiæ similia esse prodiderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut octo, vti feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam, sed primam, marem appellauisse: quæ nempe nucis Iuglandis siue Regiæ, habet folia, & radice est vnica. Plinius etiam, feminæ folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidens est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidisse.*

Plinij oscitantia.

NASCITVR *Pæonia, vt Dioscorides scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis mõtibus, & alio loco in syluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Gesnerus in Generoso dicto Heluetiæ monte reperiri, audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior; altera deinde:*

deinde: masculæ rarissima est. Florent omnes mense Maio, semen Iulio ad maturitatem peruenit.

GRAECIS παιόνια ἢ γλυκυσιδὴ: *& à nonnullis* πεντόβορον; *Latinis similiter, Paeonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis* **Peonien blumen / Peonien rosen / Gichtwurtz / Kunigblum / Pfingstrosen:** *Belgis ferè,* **Pioenen:** *Flandris tamen,* **Mastbloemen.** *Gallis,* Piuoine: *Hispanis,* Rosa del monte. *Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur, vt sunt:* ὀροβέλιον, ὀροβάξ, ἀιμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, παν-δικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον, *Rosa fatuina, herba casta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion,* ἀπὸ τῆς μήνης, ἢ σελήνης, *nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò siue Lunaria Paeonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio, feminæ conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Paeonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.*

Aglaophotis. AGLAOPHOTIDES *autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.*

1 MARINA, *fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio debiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.*

2 TERRESTREM, *quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec*

vllo modo agnoſci ; nocte verò ſtellæ inſtar lucentem , & igneo ſplendore coruſcantem, facilè in conſpectum venire.

ET *hæc quidem terreſtris Aglaophotis ſiue Cynoſpaſtus, Pæonia eſt ; cuius etiam grana cocci colore rubentia , Apuleius ait , noctu lucere tanquam lucernam , & plurimum noctu à paſtoribus inueniri & colligi.*

APPELLATVR *verò & hæc Aglaophotis à Ioſepho belli Iudaici ſcriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras , à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terreſtri, ſiue Cynoſpaſto, Aelianus ſcribit, cum ijs quæ de Baara Ioſephus , fit manifeſtum . Cynoſpaſtum etenim Aelianus ait, non abſque periculo euelli, & eum, qui primum eius naturæ imperitus eam attigit, famã eſſe perijſſe : itaq; ſignum ad eius radices noctu defigendum , canem verò ad alligandum famelicum, qui nidore obiectarum aſſatarum carnium motus, ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Ioſephus, Baaram tradit circa veſperam, veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non eſſe ; ſed vel vrinam muliebrem , aut menſtruum ſanguinem ſuper eum fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli poſſe.*

VANISSIMA *autem hæc ſunt omnia: nullo etenim negocio & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli poteſt. Qua de cauſa & ſimiliter vana ſunt, quæ Theophraſtus & Plinius, de Pæonia tradi ferunt : præcipi , videlicet , vt noctu colligatur. Nam ſi interdiu quis fructum legat , à Pico martio viſus oculis periclitaturum : ſi verò radicem ſecet, periculum eſſe ne ſedes procidat.*

MIRVM *autem videri non debet huiuſcemodi nugas & vaniſſimas ſuperſtitiones , ac impijſſimas ceremonias, ſubinde in antiquiſſimorum auctorum libris reſperſas reperiri:*

riri: fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.

PORRO *Paoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comitialem morbum efficacem esse, à Galeno certo & euidenti exprimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Paoniæ radix.*

RVBRA *grana, 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui rosiones sentiunt, esa prosunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.*

NIGRA *grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant, vterique strangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.*

DE LILIO CANDIDO.
CAP. XXXII.

CANDIDO *siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, lævia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis foliis sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, Lilium, Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.*

STIRPS *Liliorum à Græcis* κρινάνια *dicitur: flos verò* κρίνον *&* λείριον: *est tamen & Narcissus* λείριον: *à nonnullis* καλλείριον *&* κρινάνθεμον: *A Latinis Lilium & Rosa Iunonis.*

APPELLATVR *autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso, natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcmena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum, lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata: inde verò lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium istud, vulgo* weisz gilgen oder weisz lilgen *appellãt. Belgæ,* witte Lelien. *Galli,* Lys blanc.

LILII

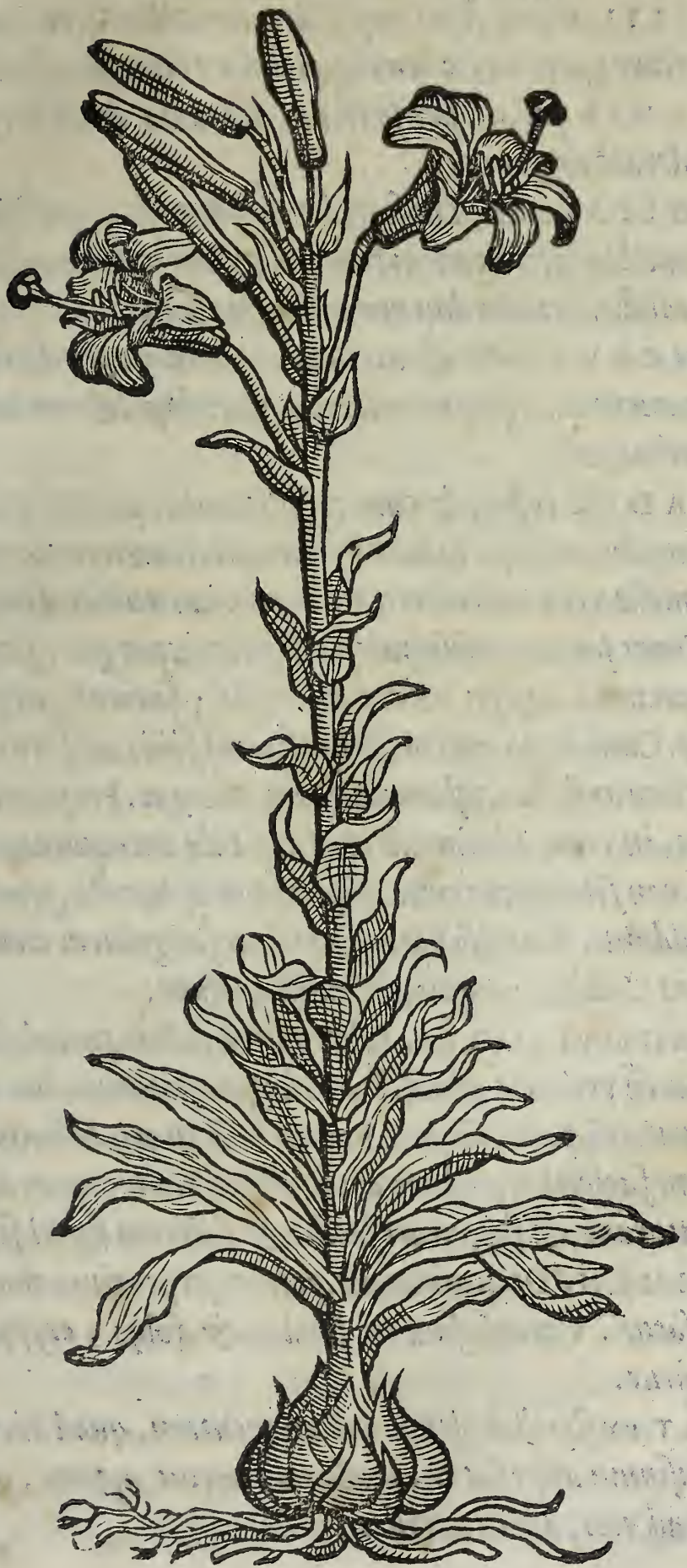

LILII *autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.*

RADIX *folia q3 per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.*

FOLIA *herbæ, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.*

SVCCVS *melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.*

RADIX *tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat; vterũ mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyosciami foliis, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoq; non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulsis prosunt.*

RECENTIORES, *Lilij radices coctas, cataplasmatis summa cũ vtilitate admiscẽt, abscessus maturantibus & ad suppurationẽ perducẽtibus. Eadem etiã, in oris collutionibus ad idem faciẽtibus, vtiliter decoquũtur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciũt, & dolorem simul sedant.*

SEMEN, *Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & foliis, erysipelatis imponitur.*

FIT *ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq; ad vteri durities vtile.*

DE

DE LILIIS PVRPVREIS, HYACINTHO SCRIPTO, ET COMOSANDALO. CAP. XXXIII.

PVRPVREORVM *Liliorũ duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quàm lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltrà, suprà inuicem incerto ordine digesti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; sed maiores.*

IN *Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum lilium, post purpureum minus, vnà cum Rosis.*

MATTHIOLVS *Lilium syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὠχρὸν, id est valdè luteum.* Ἀπόφυσες *autem siue ἀποφύαι, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochræ color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem istud, ramulares adnascentias nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non rarò 18. aut 20. ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Lilium illud esse apparet, quod capite de Lilio,* πόρφυρον, *siue purpureum, reperiri, ex relatu, Dioscorides scribit; quodq; rubens Plinius, & Græci, eo auctore,*

κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon : & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint: vna quidem apophyses habens; alia non habens, & ea quidem purpurea : ita etenim & Lilium istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυρανθὲς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse; est enim & Hemerocallis quædam, flore purpureo, cui πορφυρανθὲς nomen propriè conuenit.

ALTERVM & minus purpureum Lilium, caule est 2
multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori : foliis similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis similiter quibusdam nigris & perquàm exiguis ornati; Lilij etiam diuisura, sed paulo minores : pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibræ adhærent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret sub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

LILIVM etiam est purpureum, & κρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIVS lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perüsset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens:

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioq; nitentior ostro
Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non

Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq; litera ducta eſt.

HVIVS *Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, eidyllio. 19.*

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα ἢ πλέον αἰ αἰ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATVR *autem hic, à Poëtis Latinis nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.*

Et pinguem tædam, & ferrugineos Hyacinthos.

Similiter & à Columella, lib. X.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRVGINEVS *verò hyacinthus dicitur, quòd ad similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corruptela ferri, veluti æris ærugo, quæ à colore subrubente rubigo appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum cognominari, quòd ferruginis modo subrubeat, sed quia luctus notas foliis inscriptas habeat; ferrugineumq; eum quasi lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem ferrugineum esse fuscum & subobscurum colorem; Vergiliumq; cùm ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabulam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine hyacinthi adolescentis natũ fingit: ferrugineam siquidem ab eo etiam dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his Vergilius ipse contradicit, Bucolicôn ecloga tertia, vbi hyacinthum suauiter, id est non intensè rubere scribit, his verbis:* Ferrugineus color.

Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

OVIDIVS *etiam loco superius adducto, eum purpureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò, omnis qui rubet color in floribus appellari consueuit.*

RECENTIORVM *plerique, hunc hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicon Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hyacinthum*

cinthum dici : alterum verò , de quo inferius ſuo loco , non ſcriptum : in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur : in illo verò nullæ ſunt.

PAVSANIAS *Corinthiacon lib. ſecundo , ſcriptum hyacinthum , aut ei ſimillimum florem Comoſandalon ab Hermionenſibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipſis in honorem Chthoniæ deæ , ſtatis feſtis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, ſacrificuli, & qui annuos magiſtratus gerunt : ſequuntur feminæ ac viri : ipſis etiam pueris ſolenne eſt , deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis veſtimentis , capitibus coronas ferentes . ſunt eæ corollæ ex flore contextæ , quem κομοσάνδαλον incolæ appellant . Hyacinthum ego illum exiſtimo: eſt enim ei tum magnitudine , tum colore perſimilis ; habet præterea eaſdem luctus indices literas. Hæc Pauſanias.*

Comoſandalus.

PORRO *purpureorum liliorum iſtorum, in medicina incognitus vſus eſt, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenêre.*

DE LILIO SYLVESTRI. CAP. XXXIIII.

SYLVESTRE *Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos : folia longa, lata, acuminata, non ſupra inuicem incerto ordine diſpoſita , ſed caulem quibuſdam locis, ſtellæ modo radiata, circundantia: flores è ſuis pediculis deorſum dependent, Lilij diuiſura, ſed minores, colore purpureo obſoleto, purpureisq; aliquot maculis ſplendentes , & ſtaminibus eiuſdem coloris in medio ; quorum foliola retrorſum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulboſæ veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flaui coloris ; ex quibus fibræ dependent . Naſcitur lilium iſtud*

istud complurimis Germaniæ locis, in syluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, **Goldtwurtz** *à flauo bulbi colore, &* **Heydnisch blumen** *appellant. Nostri* **Lelickens van Caluarien.** *Galli,* Lys sauuage, *hoc est, Lilium syluestre. Est tamen & aliud syluestre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua sequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.*

2 AD *hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidiæ montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoso, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola sua recuruante, Lilio syluestri simili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.*

VSVM *autem vtrumq; hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.*

DE LILIO NON BVLBOSO. CAP. XXXV.

NON *bulbosi Lilij duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obsoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius, paulo maior est: vterque tamen purpureo minor, qui maximus est & Lilio candido magnitudine ferè similis.*

SVNT *autem non bulboso Lilio, folia oblonga & angusta, Porri aut Asphodeli folijs similia: caulis cubito altior, rotundus, læuis, absque folijs, superius in apophyses, id est, ramulares eminentias, siue propagines, duas aut quatuor diuisus: in quarum singulis, flores tres aut quatuor, Lilium forma*

forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere Ochræ, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassæ, triangulares gignuntur siliquæ; in quibus semen nigrum & splendens, Pæoniæ semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosæ, sed veluti Asphodeli lutei, multæ, oblongæ, cohærentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq́; 3; alteri verò minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibræ quædam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facilè multiplicatur. Peregrinum Belgio istud Lilium est, & aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida præcedens.

LILIVM *luteum nonnulli appellant; sed rectiùs non bulbosum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duæ; vna frutex, alia flos est.*

Hemerocallis frutex.

HEMEROCALLIS *frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quæ minutis, tenuibusq́; 3 constant folijs: semine exit; radiceq́; 3 est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quæ solis folijs coronant.*

Hemerocallis flos.

ALIA *Hemerocallis, flos est, qui nocte tabescit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum Lilium; præsertim quod purpureum & fugacissimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit.*

DIOSCORIDES *Hemerocallida apophyses siue ramulares adnascentias habere scribit, & in singulis flores tres aut quatuor, ochræ colore: caules non bulbosi Lilij, in propa-*

propagines, siue ramulos distribuuntur; singuliq; flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochræ colore in vno genere. Iam & Porphyrãthes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulboso Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Lilium, Hemerocallidem veram & legitimam esse, manifestè ostendunt. Tribuit Dioscorides Hemerocallidi, præterea radicem bulbosam: innuit istud, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem deprauatam: vel enim superfluorum scilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliatam, vel duorum Liliorum descriptiones, in vnam contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dioscoridis descriptio suspecta.

HEMEROCALLIDIS *autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur.* ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει κὴ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ. χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα. ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ· τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χάινειν. τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν. ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει. *Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cùm primum hiare cæperint: colore valde ochræ, radicem similem bulbo magno.*

DICITVR *verò Hemerocallis &* ἡμεροκατάλαχτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀντικάνθαρον, *Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboso magis conuenit.*

CÆTERVM *facultates Lilij non bulbosi incompertæ sunt,*

tæ sunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibaria sit vsus.

DIOSCORIDES *autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pessο appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.*

DE LILIO CONVALLIVM.
CAP. XXXVI.

QVOD *Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, lævia, latiuscula, Liliȝ foliȝs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum absimiles, verùm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.*

IN *syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Calendas Maij mensis.*

GERMANI, **Meyenblumlin & Meyenryſz/** *inde nominant: Belgæ,* **Meyenbloemkens:** *Galli etiam* Muguet: *est tamen & alia ab ipsis* Muguet *dicta, Lappaginis videlicet species, à Plinio Asperugo nuncupata. Gesnerus florem istum Callionymum appellari posse existimat, nostra ætas Lilium conuallium vocat.*

CALIDÆ *& siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruorum resolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaq3 intemperie morbos, auxiliares*

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM *cum lilio isto generis esse putatur, quod* 2 Vnifolium
Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimum in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq; bina, eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candiduli Lilij conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentesq; fibræ sunt.

EXIT *ijsdem & similibus, quibus Lilium conuallium locis: floretq; eodem tempore aut paulo post.*

VVLGO **Einbladt** *nuncupant, id est Vnifolium siue* μονόφυλλον.

TRA-

TRADITVR *à quibuſdam reſiccatarum radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto, & vino, aut aqua permixtis detur.*

DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI *genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triaúe Aſphodeli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.*

PRIMVM *genus, album quis dixerit: alterum verò,* 1
luteum.

FOLIA *autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri foliis ſimilia, acuminata, caulem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum triangulum nigricantis obſoleti coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſſiores, magnis glandibus quodammodo ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringenti. In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & alijs locis, ſponte exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit. Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.*

HVIC *ſimilis floribus, foliis, & ſemine, alius quidem* 2
Aſphodelus eſt minor, cui non glanduloſæ, ſed fibroſæ ſunt radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermoritur: Pſeudo Aſphodelus quidam non abs re eſſe videtur.

ASPHODELVS *autem Græcis quidem* ἀσφόδελος, *Latinis Albucum siue Albucus, & hastula regia dicitur. Caulis cum floribus* ἀνθερικὸς. *Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.*

MEMINIT *huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipuè Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur; cuius tamen bulbos non nisi compluribus elixationibus esculentos reddi, ipsemet testatur; quales, non est verisimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt:*

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλεὸν ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. *Id est,*
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM *Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tusses & rupta conuulsa; ʒ drachmæ pondo potæ ex vino: facit ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumpta: datur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo; sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino cõtrita: sordida item & depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymata; ʒ & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.*

SVCCVS *radicis addito vetere vino dulci, myrrha & croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures idem per se & cum*

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

VSTÆ *radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.*

OLEVM *in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest : & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam, illita radix exterit.*

SEMEN *& flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.*

DE ASPHODELO LVTEO. CAP. XXXVIII.

PRÆTER *Asphodelum superiori capite descriptum, & alius est luteus cognomento ; folia cui sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio sursum versus, plurimi ; alterius satis similes, cæterùm colore lutei, staminibus in medio: capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues, multo quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facilè multiplicatur. Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mense ; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent ; Vere noua exeunt.*

RECENTIORES *Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant ; à Dionysio femina dictus esse videri potest, & Plinij alter.*

PORRO *quis huius Asphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.*

DE

DE ASPHODELO BVLBOSO GALENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS *Asphodelus folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi Asphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vestitum, rarioribus tamen, primi Asphodeli floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa magnitudine esculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non nisi hortensis est. Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulo.*

ASPHODELI *speciem esse caulis Antherico similis ostendit; qua de causa & eum Asphodelum esse apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo, meminit his verbis.*

RADIX *Asphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodo est similis: si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris deponit; inq; eo à Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cùm sic ait: Nec quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibẽt. De eodem verò Asphodelo, & lib. de simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè huius, non*

primi

primi illius ſunt. Verba Galeni, hoc loco, de Aſphodelo, hæc ſunt: Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Ariſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vſtæ autem cinis calidior, & exiccantior, ſubtiliorq́, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias ſanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

IRIDIS *ſpecies floris colore differentes, complures eſſe Dioſcorides innuit. Flores ſiquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem, non in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in diuerſis reperiri αὐτόπτης teſtis eſt Antonius Muſa; qui à ſe conſpectos in Illyrico, Iridis flores pleroſque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quoſdam purpureos, plurimos cæruleos, in examine ſimplicium ſcribit.*

FOLIA *omnibus oblonga, enſis aut gladij ſimilitudine: caules rotundi, læues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum ſummo flores* παρἀλληλοι *ſiue alterno ordine poſiti, terni quaterniúe, odorati. Conſtant flores ſenis potiſſimum foliolis, quorum tria deorſum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria ſurſum & contra ſe mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidē florem candidus eſt; luteæ, luteus; cæruleæ ſiue nigræ in ſaturata cærulea purpura nitet,* μελανίου *ſiue Violæ nigræ colorem referens; purpureæ verò in cæruleo purpureus, ſed eius tamē quæ Belgio vulgaris eſt, non in omnibus foliolis neque ab omni parte ſimilis; ſurſum etenim reflexa, pallidiora ſunt & colore dilutiore, præſertim vnius, cuius hæc pallidiſſima & ad aquæ* κυάνεον *colorem accedunt; deorſum curuata inferiore parte pallent; ſuperiore verò pulcherrimū purpureæ ſiue nigræ Violæ dilutū colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis,*

quæ

quæ ab ipso folij exortu ac veluti baſe, tum & ab ipſa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipſa inferiorum foliolorum in ſingulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde ſurſum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè ſupercilij, aut Erucæ hirſutæ ſimilitudine. Præter ſex autem hæc, quæ propriè folia, ſunt & tria alia oblonga, angusta foliola, extrema ſummaq; parte biſida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: ſub his ſingula ſtamina. Radices Iridi ſubiacent longæ, ſolidæ, nodoſæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori craſſitudine, ſubinde in plures propagines, ipſis ex lateribus adnaſcentes diſtributæ, & ſumma terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum reſiccatis, nonnihil ineſt feruentioris ſaporis, qui tamen non ſtatim, ſed paulò poſt quàm manſæ ſunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis veſtigium, ac πυρώτερον τὶ, quod non facilè eluitur, ipſis imprimit: ſiccæ verò gratiori ſunt odore, & qualitate guſtabili minus acri.

NASCITVR *Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiariſſima eſt, & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortenſis tantum eſt; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primùm in cognitionem deducta: Cæruleam odoratiſſimi floris in Hiſpania pleriſque locis ſponte exire accepimus.*

OPTIMA *Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisq; ad Septentrionem ſita; vt Theophraſtus ait.*

ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſylueſtribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens:

Plinij locus reſtitutus.

Ιριν δ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων ἠδ Νάρονος ὄχθη. *Id eſt,*
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SVNT *autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.*

DIOSCORIDES *inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſsimam eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruſſo colore, multum odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta dum tunditur mouens.*

PROXIMA *bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7.* κατὰ γένη *in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in alijs compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.*

TERTIO *loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſsima adfertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.*

QVÆ *in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Trachia, inquit, cæteriſq; frigidioribus locis, ac minus coctura idoneis, odore penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt, licet tamen*

odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS *flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi fortè candidæ, cuius nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.*

IRIS *Græcis* ἶρις *appellatur: Athenæus & Theophrastus* ἴερις *legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullus radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copiosissima, vt diximus, nascitur. Item* οὐρανία, *cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione* θαυμασὸς, *admirabilis;* θαυμάντιαν *enim arcum cælestem Poëtæ aliquando vocant: Nominatur &* θελπίδη *aut* θαλπίδη, καθαίρων *purgans,* ὀπτρίτος. *Philinus Iridis flores* λύκους, *id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quandam reddant. Germanis,* **Bilgen/ Schwertel/** *Nostris,* **Lisch ouer Zee.** *Gallis,* Flambe. *Italis,* Giglio *&* Iride, *Iris nominatur.*

1 IRIDIS *species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco* ἶρις *nuncupabatur: Germani,* **Violwurtz/ weisz Violwurtz:** *Nostri,* **wit Lisch:** *Galli,* Flambe blanche *appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.*

2 ALIA *Iridis species flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: pleriſq; tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscanæ familiæ fratres Angelus Palea & Bartolomæus ab vrbe veterum scribunt: Itali,* Giglio azurro, *&* Giglio celeste. *Germani,* **blauw Bilgen/ blauw Schwertel / himinel Schwertel:** *Brabanti,* **blauw Lisch ouer Zee.** *Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique syluestrem Iridem nominant; ad differentiam*

tiam candidæ, cum alterius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres syluestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. Aloisius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributũ dixerit. Verba Palladij sunt, lib. 1. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanũ, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO *Iridis radices recentes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.*

ARIDÆ *in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad insessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicũ verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subditæ, fœtus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent: cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosaceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscentur pessis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.*

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVIFOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER *Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.*

EST *hæc alijs similis, sed minor ac tenuior: folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq3, aut cæsii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatulæ fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales; in quo flores bini, terniue, alterni, colore cæruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recurruentur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq3 fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.*

NASCITVR *in Germania in apricis planisq3 pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.*

IRIDEM *minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq3. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos,*

zotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ Spatulæ fœtidæ species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non vti aliarum Iridum planum, sed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum esset. Plinij autem de Rhizotomo hæc sunt verba: Illyrica duorum generum est: Raphanitis à similitudine; & quæ melior Rhizotomos subruffa.

CÆTERVM *potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recentes, vtiles.*

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS *inter Irides minima est, folia habet Gladiolo minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem: in quo flores non alterno ordine ac situ, vt in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, fimbriam illam humani supercilij non habent. radices paruæ & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, gustuq; feruentes. Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, sed & Italiæ, vt fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.*

FLORET *Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.*

IRIDEM *esse Illyricam Hermolaus existimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conspiceret; sed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Musa in examine simplicium, satis ostendit. Nos*

Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi fortè Iris sit Astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali siue tali, paruæ, nodosæ, duræq́ huius Iridis radiculæ sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους *lib. 7. &*

Aetius

Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplastro venatorum.

FACVLTATE *autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.*

DE SPATVLA FOETIDA. CAP. XLIII.

SPATVLA *fœtida, caule, foliisq; iridi similis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris: Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiscentes finduntur: semen in his rotundum ochri siue Eruiliæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicitæ, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruidæ, vt & ipsum est semen. In Hetruria & alijs Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.*

PASSIM *Spatulam fœtidam appellant, pleriq; etiam Iridem syluestrem: Germani,* **wandtleuszkraut** *à potentia qua cimices enecat. Galli,* Glayeul puant. *Belgæ,* **wantluyscruyt/stinckende liſch.** *Ruellius Sparganiũ existimat, sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganij apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem: alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchsii & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis*

descriptio expendatur, parum cum ea Spatula fœtida conuenire deprehendetur. Nam folia Spatulæ fœtidæ non latiora, sed quàm vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quàm dehiscat contectus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phœniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breues. Quæ omnia Spatulam fœtidam à Xyride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quàm Iridis; flos è siliqua erumpit, colore in medio phœniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.

FACVLTATE *porrò ac viribus Spatulæ fœtidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.*

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE. CAP. XLIIII.

XYRIS *Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phœniceo: fructus in folliculis fabis, aut, vt Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubeus, acris: Radix geniculata, longa, πυῤῥὰ siue ruffa.*

ξυρὶς Græcè & Latinè dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἶρις ἄγρια siue syluestris Iris, καλὸς siue καλλὸς. Vulgo autem incognita stirps est.

TENVIVM *partium, inquit Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & prinam ciet, & lienes induratos sanare potest.*

DIOS-

DIOSCORIDES *ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle : sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam : bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam : fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum : Lienem verò minuere cum aceto potum.*

XYRIDIS *radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant.*

DE PSEVDO IRIDE, SIVE SYLVESTRI IRIDE LVTEA. CAP. XLV.

PSEVDO *Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quòd horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum quæ in veris Iridibus visuntur, quædam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta : siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallidè rubentes, gustu adstringentes. Nascitur palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.*

VVLGO, *Germani,* gel Schwertel & Drachenwurtz:

wurtz: *Nostri*, geel Lisch: *Galli*, Glayeul ou Flambe bastarde. *Officinæ perperam olim Acoron appellauêre: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modò, quæ fortaßè in aliquo conuenire potest, sed viribus potißimum, ab Acoro plurimum dißidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam syluestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro similiorem.*

FACVLTATEM *habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndequaque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solùm gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirment.*

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. XLVI.

ACORO *cognatio & similitudo cum Iride est; folia, vt Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dißimiles, sibi inuicem implicitas, non in rectum descendentes, verùm obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modicè amaræ, addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit, agnosci posse. Plinij de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoride conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse ac ruptu faciles superadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta, quod pro legi-*

legitimo ſibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris miſſum memoriæ prodidit.

PROVENIT *Acorum in Colchide, Galatia, & Creta inſula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ; deinde Galaticæ, mox Creticæ: ſed primæ in Colchide, iuxta Phaſim amnem, & vbicunque in aquoſis: Matthiolus ad ſe miſſas, è Nicomediæ quodam magnæ vaſtitudinis lacu collectas, refert. Eſt autem Nicomedia ciuitas Galatiæ, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina prouincia.*

PRÆSTAT, *inquit Dioſcorides, Acoron denſum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipſo auctore, Creticæ Ponticis minus probatæ.*

Ακορος ἡ Ακορον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teſte Apuleio, Ακροδισίας, Venerea, radix nautica, ſingentiana, vnguentaria: Officinæ Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum ſiue aromaticum appellarunt, pro Acoro pſeudo Iridis radices, vt ſuperiori capite oſtendimus, perperam ſubſtituentes. Eſt verò & Acoros quibuſdam Oxymirſines radix: ideoq; quidam hanc Ακορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

ACORI *radix, auctore Galeno, in calfaciendo & reſiccando tertij eſt ordinis. Decoctum eius, Dioſcorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulſa: Lienem abſumit: prodeſt ſtillicidio vrinæ affectis, & à ſerpentibus demorſis: ſuccus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miſcetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.*

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

GLADIOLO *folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis lauis, teres, cubito longior; circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partem digesti, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubente splendentes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix geminũ bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, quũ paulò pòst perit, in plures subinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.*

GRÆCIS ξίφιον, *Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui* φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀναλόριον, λιμνικὴν, ἄριον, *Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremq; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cypiro confudisse euidens est & manifestum.* Plinij error.

VALERIVS *Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè,* runde Seigwurtz/ *ad differentiam cuiusdam generis*

Alij

Allij, longa radice, quod in altißimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Seigwurtz/ *Victoriæ radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli* Monacuccie *ab Italis, vt teßtis Matthiolus, nominantur.*

CÆTERVM *radix Gladioli ſuperior; attrahentem, digerentem, deſiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem poßidet. Dioſcorides hanc cum vino, ait, & thure impoſitam ſpicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phigethla diſcutere, eamq; ob cauſam eiuſcemodi emplaſtris addi: menſes etiam appoſitam ducere. Ferunt, eodem auctore, ſuperiorem cum vino ſumptam, Venerem excitare: inferiorem verò ſteriles facere: quin & ſuperiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinam ciere, & veſicæ vitijs illiniri addit. Theophraſtus Phaſgani, id eſt, Gladioli, radicem decoctam dulcem eſſe tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.*

DE SISYNRICHIO.
CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO *folia ſunt graminis bina aut terna, oblonga & angußta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoſiti: quorum tria deorſum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria ſurſum verſus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua reſpondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſumq; arrecta medium floris tenent, ſumma, extremáque parte diuiſa:*

diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulbosa gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato : quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minùs crassum : duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

HISPANI Nozelhas, quasi nuculas, siue paruas nuces appellant : Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυγρίχιον, & Latinè à Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere : quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit : vt hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII vox polysemos est, pluribus floribus communis : Lirium enim lilium est; & Narcissus lirium est, de quibus suis locis. Præter hæc verò & alia duo propriè dicta sunt Liria: vnum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.

MAIVS Lirium folia habet Porro aut Asphodelo similia : caulem cubitalem : florem in summo Iridis aut Sisynrichij flori forma satis similem, sed maiorem quàm Si-

ſynrichij : colore aut totum luteum , aut cæruleum purpureum cum lineis luteis , quæ in inferioribus foliolis fimbriæ loco ſunt: Radicem bulboſam, oblongam, cepæ ſimilem. Pleriſque Hiſpaniæ Beticæ & Luſitaniæ locis ſponte gignitur. Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenbergij fidiſſimi ac diligentiſſimi Pharmacopœi, menſe Iunio.

LVSITANOS Lirio *nuncupare accepimus. Et certè* λείριον *illud eſſe omnino videtur, quod à Theophraſto lib. 6. Vere poſt Lilium exire traditur ; & aliud à Lilio & Narciſſo eſt.*

EST *autem fortaſſe & idem hic bulbus , Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres hieris nuncupetur , hic verò bulbus Iridis ſit flore ; non impropriè Hierobulbus , quaſi dicas Iris bulboſa nuncupari poterit: niſi quis velit* ἱερόβολον, *veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia,* ἱερὰ *& ſacra, ab antiquis cognominata fuiſſe, haud in ambiguo eſt. Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum eſſe , quorum ſententiam modò libentiùs referimus, quàm refellimus : ſed ad Lirium reuertamur.* Hierobulbus Apulei.

ALTERVM *Lirium folia promit angusta & ſplendentia , Leucoij bulboſi hexaphylli foliis perquàm ſimilia, inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantalis , in quo flores vt Colchici Germanici , colore melini ſiue lutei , dies* 10. *aut* 12. *perdurantes, ſed qui ſub veſperam, vt Calendulæ & aliorum quorundam recludantur . radix ſubeſt bulboſa . Reperitur & in pleriſque Hiſpaniæ locis . Autumno vnà cum Colchico florem facit.* 2

LVSITANIS, Cibollina Alboraña *dicitur, nomine diminutiuo, ad differentiam Scillæ , quæ ab ipſis* Cibolla alboraña *nuncupatur.* λείριον ἕτερον, *id eſt, Lirium alterum Theophraſti eſſe videtur, quod lib. 6. vnà cum Cro-*

co florem facere incipere: atque ſtatim primis imbribus florere, ſcriptum reliquit.

DE *viribus horum Liriorum nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.*

DE CROCO. CAP. L.

INTER *flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga perquàm angusta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſingulis ſtamina oblonga terna quaternaúe, colore flammeo ſubrubentia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ cæteris partibus præferuntur, colliguntur, & croci nomine vel ſola veniunt: radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.*

SERITVR *Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depoſitis radicum bulbis.*

OPTIMVS, *inquit Dioſcorides, Coryceus: ſecundum locum tenet, qui iuxta Corycum verſus Lyciam, & in Lyciæ Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Veſtinorum vrbe adfertur, primum ſibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: ſed Aquilino tamen præſtantior, qui circa Viennam Pannoniæ, ſiue, vt vulgo, Auſtriæ, naſcitur. In Gallia nuſquam vegetior quàm in Agenenſi agro, & Narbonenſi, Ruellio teſte. Probatur etiam, in Britanniæ inſulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus eſt.*

OPTI-

OPTIMVS *autem vbicunque natus, qui pinguissimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Pessimus squalidus & situm redolens.*

CROCVS *Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hyeme tota virent, æstate nullibi conspicua.*

GRÆCIS *similiter* κρόκος, *Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis* Zaffaran; *atque inde in Italia,* Zaffarano: *Germanis,* Saffran/ *Gallis,* Safran.

CÆTERVM *Crocus paululum quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere potest. Vigilias siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scripturi dimidij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subitò irruentes, citra febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel à nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec*

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes herisipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumúe stillatitio liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HVIC *Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia, Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primum dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.*

REPERITVR *Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis serotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresq3, ac citiùs prodeuntes. Germanicus & Belgicus singulis minor, flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt*

Cordus

Cordus ait, in apricis quibuſdam tumulis : in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus conſitos : & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copioſus naſcitur.

FLORET *Aprili & Maio menſe, orientalis etiam Martio.*

Υάκινθον Græci, Latini ſimiliter Hyacinthum, vt Dioſcorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, vt ſuperius ſcripſimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non ſcriptus, ad differentiam nempe alterius ſuperius deſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet. 1123. 56.

DIOSCORIDES *hunc Hyacinthum citra adiectionem nominat : nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib.* 10. *diuerſitatem coloris, quæ in floribus, vno verſiculo complexus:*

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum iſtum Græcam appellationem retinentes Hyacinthen *appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor eſt. Sunt verò & aliæ multæ huiuſcemodi Hyacinthorum ſpecies, vt recentiores iudicant, de quibus capite ſequenti.*

HVIVS *porrò Hyacinthi radix ordinis eſt primi in deſiccando : ſecundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.*

SEMEN *leuiter extergit & adſtringit ordine quidem tertio quadantenus exſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.*

RADIX, *inquit Dioſcorides, cum vino albo pueris impoſita, diu impuberes ſeruare creditur : aluum ſiſtit : potæ vrinam ducit, & à Phalangio commorſis opitulatur.*

SEMEN

SEMEN *contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.*

DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS *Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus; vnum Lilij effigie scriptum: alterum paruum non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorũ iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.*

INTER *Hyacinthos itaque neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plurima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliâs diluto, aliâs saturato: post quos siliquæ membranosæ triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa. Peregrinus nobis hic bulbus est, neque vspiam in Belgio sua sponte exit: in hortis satus facilè comprehendit, & in plures bulbos citò multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: cauliculi primo Vere: flores Martio.*

HYACINTHVM *Fuchsius appellat, & alteram eius speciem facit. Nobis bulbus quidam esculentus esse videtur. Sunt autem esculenti bulbi complura genera, vt Plinius & Theophrastus tradunt.*

ET *genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinen, Setanion, Pythion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legunt) Aegilopa, Sisynrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit,* λευκόϊον, καὶ βολβίνη, καὶ ὁ πιτιών καὶ κύϊξ,

ἢ κύϊξ, ἢ τρόπον τίνα τὸ σισυρίχιον. *Leucoion inferius describetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, cepæ quoddam genus est, vt Theophrastus & Plinius testantur. De Sisyrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodon, Aegilops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandū videtur Κύϊκα & Acroscorodon idem esse. Apud Theophrastum enim κύϊξ πυτιώνα: apud Plinium eundem Acroscorodon ordine succedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon allij genus syluestre est. Nam folia, allij quandam similitudinem habent: nomen autem Acroscorodou similitudinem aliquam cum Allio indicat.* Bulbine.

HVIC *autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, foliis similiter per terram stratis, sed latioribus & porri foliis similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. Matthiolus hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens; nullis testimonijs aut rationibus sententiam suam adstruēs; sed nudam qualemcunque imaginem cum nominis inscriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab isto planè diuersum infra descripsimus: & hunc ex esculentorum numero esse censemus.* 2

QVI *tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vndequaque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi)* 3

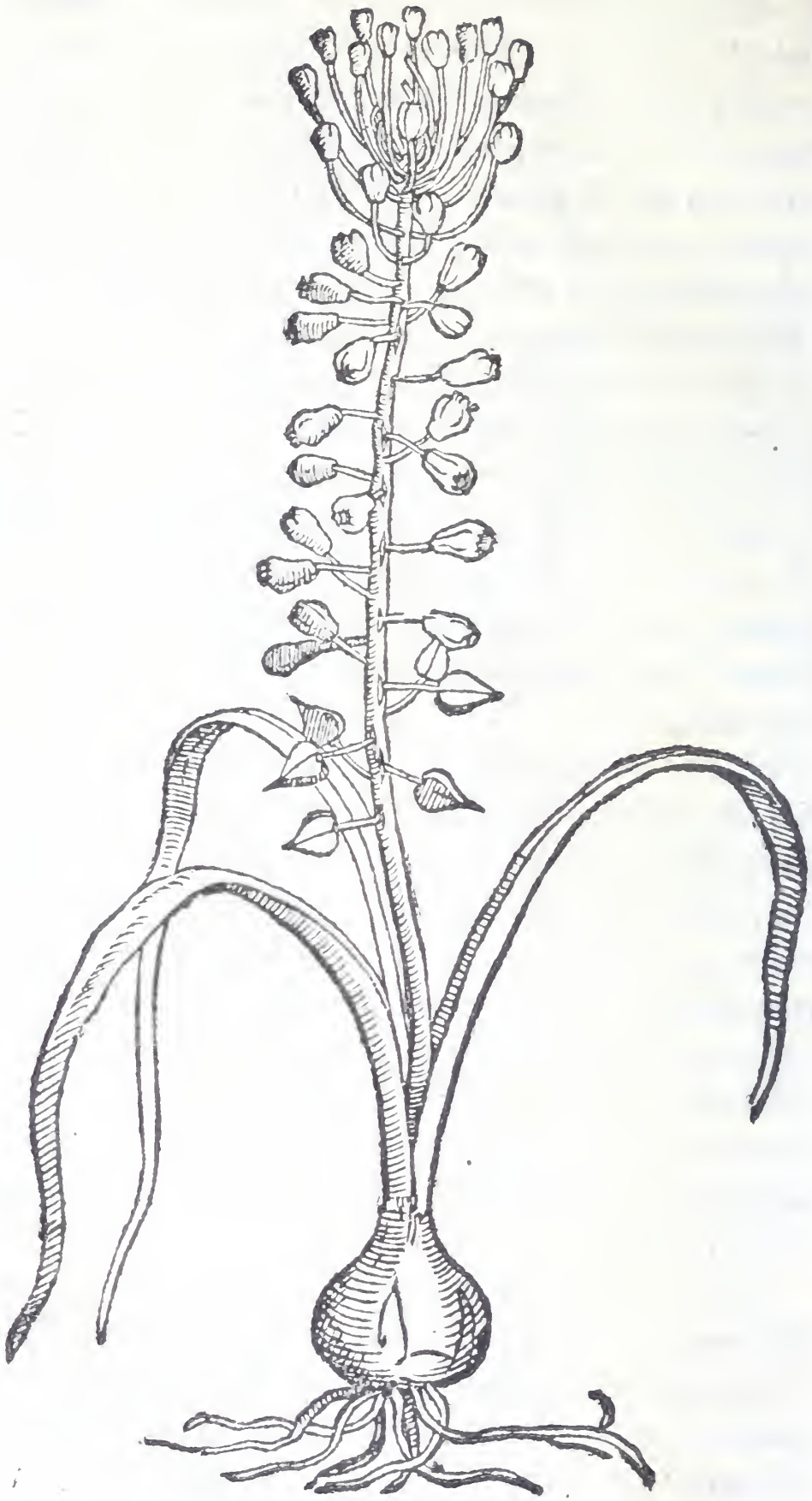

didi) cacumine comoso: radicem, vti aliorum, bulbosam, subruffam, ac subpurpurei coloris. Reperitur, Fuchsio teste, in Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter segetes & in syluis. Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI speciem, & quidem primam, Fuchsius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum syluestrem nuncupant. Germani alicubi Bleunling appellãt, alibi Hunds knoblauch/id est, Allium Caninum. Non est tamen Allij aliqua species, sed bulbi esculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè simillimus est. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia Plinio auctore habet. Videtur autem hæc ex Africa bulbus esse, quem Afrum cognominant. Huic siquidem Dioscoridis πυῤῥόν, id est, ruffum bulbum esse ait. Sunt autem qui velint hunc tertium spurium Hyacinthum Scillæ aut Pancratij speciem esse: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes sint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

SVCCEDIT huic quartus ex spurijs Hyacinthus à 4
Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiusculo, ab imo ferè vsque ad summum flosculis circumuestito: radice bulbosa: quantum quidem ex eius icone colligere licet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus sit, asscripsit, sed solam imaginem exhibuit: quasi illa satis ad cognitionem eius esse posset.

NVNCVPAT autem eum Orientalem alterum; & ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente capite meminimus, secundum facit.

QVINTVS appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, 5
folijs est angustis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in summo raris, cæruleis; staminibus in medio exiguis: semine in sili-

in ſiliquis triangularibus exiguo : radice parua & bulboſa. Naſcitur Galliæ quibuſdam prouincijs, vt iuxta Pariſiorum Lutetiam. Floret exitu æſtatis Auguſto aut Septembri.

AVTVMNALEM *Hyacinthum ea de cauſa &* ſe-

tio-

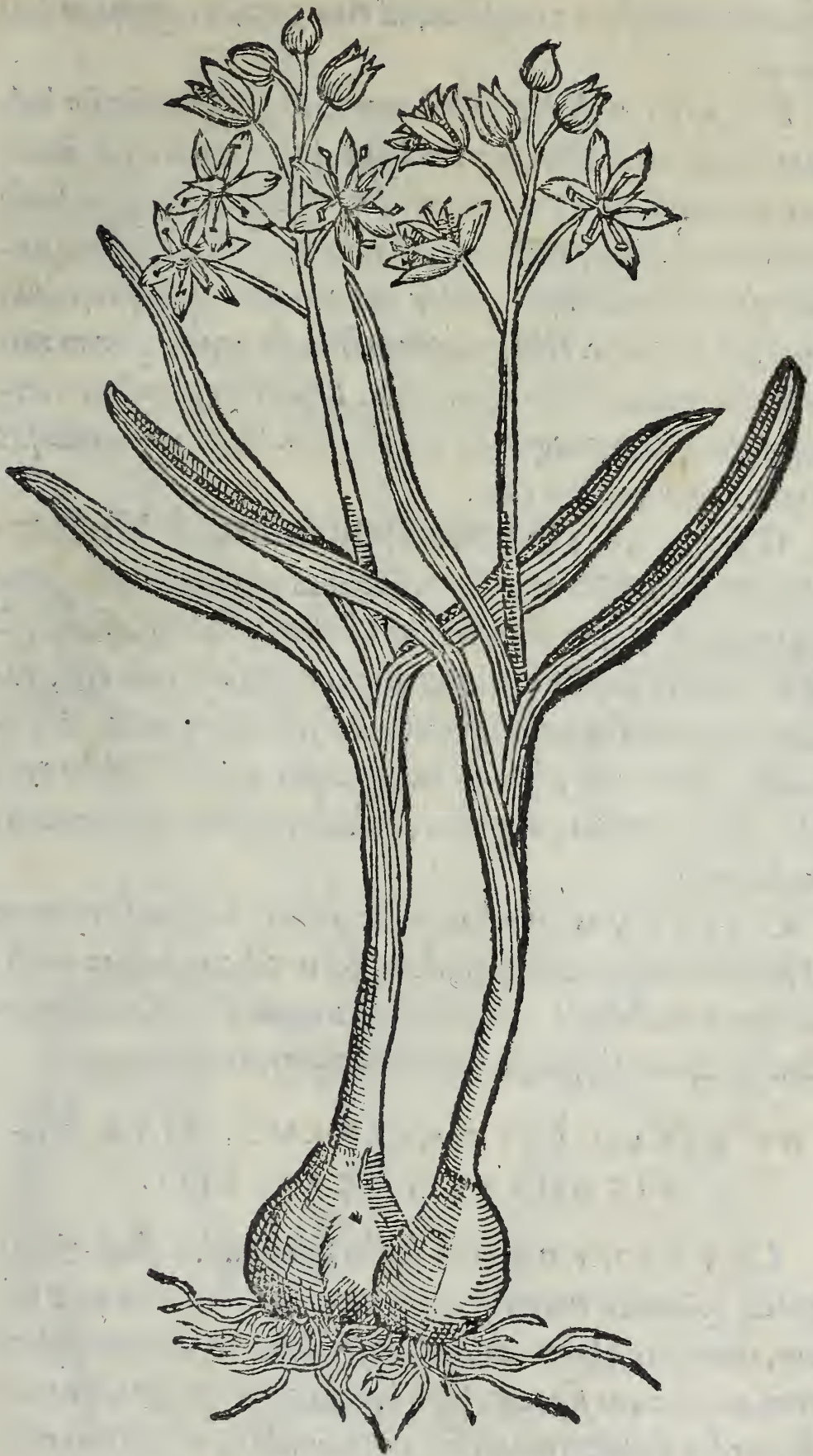

rotinum nominant: neque aliud eius nomen cognitum habemus.

6 PRÆTER *hos & aliũ quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus describit Fuchsius, foliis modò binis, modò ternis, latiusculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis: quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile: radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniæ locis, læto, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.*

GERMANI **blo Mertzenblumen** *&* **blo Honungs blumen** *appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocant. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verùm hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.*

CÆTERVM *quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratæ: soli flosculi in hortis gratiam inuenêre.*

DE BVLBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO *bulbo folia multa sunt & angusta, graminis minora: caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, absque foliis: flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis lilijs, præsertim prius quàm adaperiuntur similes; qui Sole quidem splendente patent,*

M

tent, noctu verò & cùm aër nubilus etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimum inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio menſe flores edit.

Ornithogalon Matthioli.

IN *Belgio*, **Velt ayeuyn** *appellatur, à Græcis* ὀρνιθόγαλον, *quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet folioſum, à noſtro hoc Ornithogalo, quod Dioſcoridis legitimum eſt, ea de cauſa differentem.*

Ornithogalon Ruellij.

DESCRIBIT *porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à ruſticis in Sueſſionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam ſpeciem præ ſe ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis, in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui ſimul coaceruati, veluti paniculæ quædam compactili callo ſquamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis repræſentantem: radix in orbem ferè collecta eſt, cortice pullo, candidiſſima intus carne, pulpaúe perquàm odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hyeme vel autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu ſeruari poteſt: & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem & ieiunia Caſtanearum more ſatiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur: rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam menſas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter aſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Caſtaneis ſuauio-*

ſuauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur. Sueſſionenſis ager, Churlos vocare conſueuit: Hactenus Ruellius. Churli.

AT *nobis huiuſcemodi radix, non Ornithogalon, ſed Bulbocaſtanon quoddam eſſe videtur. Radix enim eſt bulbi forma, ſapore Caſtaneæ; quale Bulbocaſtanon eſſe, nomen ipſum ſatis indicat.*

DESCRIPSIMVS *tamen nos in hiſtoriis ſtirpium vulgari lingua editis, aliud & huic diſſimile Bolbocaſtanon; foliis videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in vmbellis candidis: ſemine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugoſa, foris nigra, intus candida, ſapore inter Paſtinacam & Caſtaneam medio; quod in Zelandiæ, Hollandiæ, ac etiam Britanniæ agris frumentarijs reperitur, & Alexandri Tralliani* Βολβοκαστάνῳ *ſiue* ἀγριοκαστάνῳ *ſimillimum eſt. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur ſermo.* Bolbocaſtanon.

DIOSCORIDES *Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.*

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LIIII.

BVLBO *ſuperiori capite deſcripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, & Hieronymus Tragus, ſyluestrem agnominant: ſunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcen-*

tes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed perobscurè Cepam referens. In Germania locis vmbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac Aprili floret, fructumq; perficit.

GERMANI **Feldzwibel/ ackerzwibel** *appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex syluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatum fuerit non constat.*

FACVLTATES *autem huius incognitæ sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, vlceribus depascentibus vtiliter imponi refert.*

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI *genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnius medio purpureus; alterius luteus.*

1 MEDIO *purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa Cepæ similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij; præcoces & serius prodeuntes minores sunt.*

ALTER

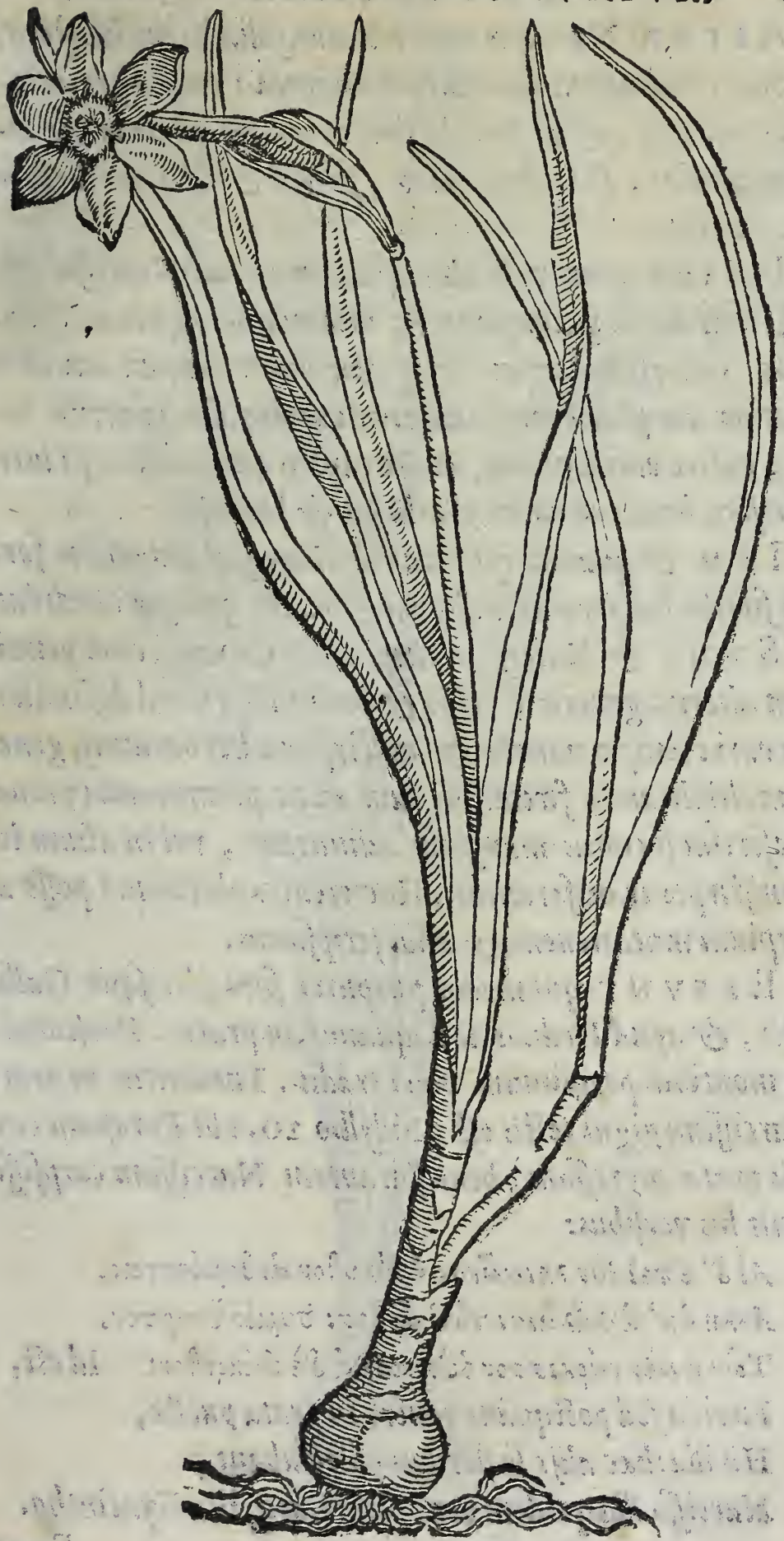

2 ALTER *Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia : caules procerio-res, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prio-ribus similes, sed medio luteo ; semen & radicem bulbo-sam similia.*

3 HVIVS *generis & alius quidam tertius Narcissus est, foliis non modò quàm primus, verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus longioribusq́ ; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum lu-teo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcissi lutei sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa.*

4 IAM *& quartus quidam est Narcissus antedictis for-ma similis, sed per totum florem & medio quoque candidus.*

5 SVNT *& Narcissi multiplicibus floribus, cum primi, tum alterius generis, foliis & bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpium herbarumq́ gene-ra multiplicanda fœcunda ; tum ad ea permutanda prona ; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium lo-cum stirpes transferantur. Hæc etenim plurimum posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.*

EXEVNT *qui medio purpurei sunt plerisque Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscorides in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:*

Αἱ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Αλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότ' ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἣ μὲν νάρκισσον ἐΰπνοον, ἣ δὲ ὑάκινθον: Id est,
Florida sed postquàm venêre in prata puellæ,
His illa: hæc alijs se floribus oblectabant ;
Narcisso illa quidem bene olente, atq́ illa Hyacintho.

FLO-

FLORENT *in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcißi, initio Aprilis: medij ſub finem, ſeriores Maio menſe: medio lutei eodem ferè quo primi generis medij, tempore.*

GRÆCI *huiuſcemodi flores* Ναρκίσσους, *Latini ſimiliter Narciſſos nuncupant. Belgæ,* Narciſſen *&* Spaenſche Jeneetten. *Germani,* Narciſſen roſzlin. *Dictum autem Narciſſum Plutarchus in Sympoſiis, quaſi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum ſubterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd ſcilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narciſſus etiam* λείριον, *& Apuleio teſte,* ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτογενές. *Lirium autem Theophraſtus eum appellat, cui latius eſt herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius eſt; quem & ait ſponte germinare: qua de cauſa* αὐτογενές, *id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, dici poteſt. Sunt verò & alia Liria ſui generis, de quibus ſupra ſcripſimus: & Lilium quoq; Lirium eſt. Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor eſt. Ανυδρος autem Narciſſus propriè montanus eſt, eo quòd ab aquis remotus proueniat.* Βολβοῦ ἐμετικοῦ *nomen ab effectu habet: Dioſcoride ſiquidem auctore Narciſſus etiam vomitum concitat. Eſt tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite ſubſequente.*

DE *priore horum Narciſſorum videtur ſcripſiſſe Theophraſtus lib. 7. vbi Narciſſum ter florere, vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonſtrare. nam Scillæ quidem caulem florum ternos exortus oſtendere ait: Narciſſum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris eſt. fieri autem non poteſt, vt ex eodem caule*

ter

ter floreat. proinde tres differentes bulbos esse consequitur, qui tribus temporibus floreant, vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus. Hunc etenim ter florentem existimare possunt, qui omnes tres vno eodemq; loco reperiunt, & differentes bulbos esse non animaduertunt. Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei floris esse scribit. Narcissi duo genera, inquit, medici in vsum recipiunt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit. Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

SECVNDI *verò & potissimum tertij Narcissi, Ouidius tertio Metamorphoseon lib. meminit: vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit, hoc carmine:*

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

DE *tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale vtique primus habet: sexto verò latius quàm Asphodeli, vti tertij est: quod diuersis locis, de differentibus Narcissis eum scripsisse, conuincit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Exemplaria penè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse exi-*

Theophrasti locus emendatus

stimauerint. Sed pro μέλανα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochræ, siue luteus.

PVTATVR *autẽ & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, vti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germaniæ suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.*

AC *totidem quidem, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij quidam lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.*

MVLTORVM *etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iudicamus. Nam quos secundo, tertio, & octauo locis depingit, Scillarum aut bulborum littoralium species videntur; quales, & alibi & in Narbonensi Gallia, plerisque locis sponte exeunt. Quartus similis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narcisso in commentarijs suis his verbis describit:*

Narcissus Marcelli Vergilij.

NOS *in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describuntur, singulari caule, ijsdemq; alijs omnibus, ex-*

cepto

cepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum & magis albicantem. Quintum Gesnerus & passim omnes Tulipam vocant. Sextus & septimus Leucoia sunt bulbosa, flores à Narcissis multum differentes, de quibus infra.

CÆTERVM *Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque adeò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam absterſorium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ semine & aceto; at cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.*

DE NARCISSO LVTEO IVNCIFOLIO, SIVE BVLBO VOMITORIO. CAP. LVI.

HVIC *Narcisso folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, iuncis cum læuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verùm minores & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra mem-*

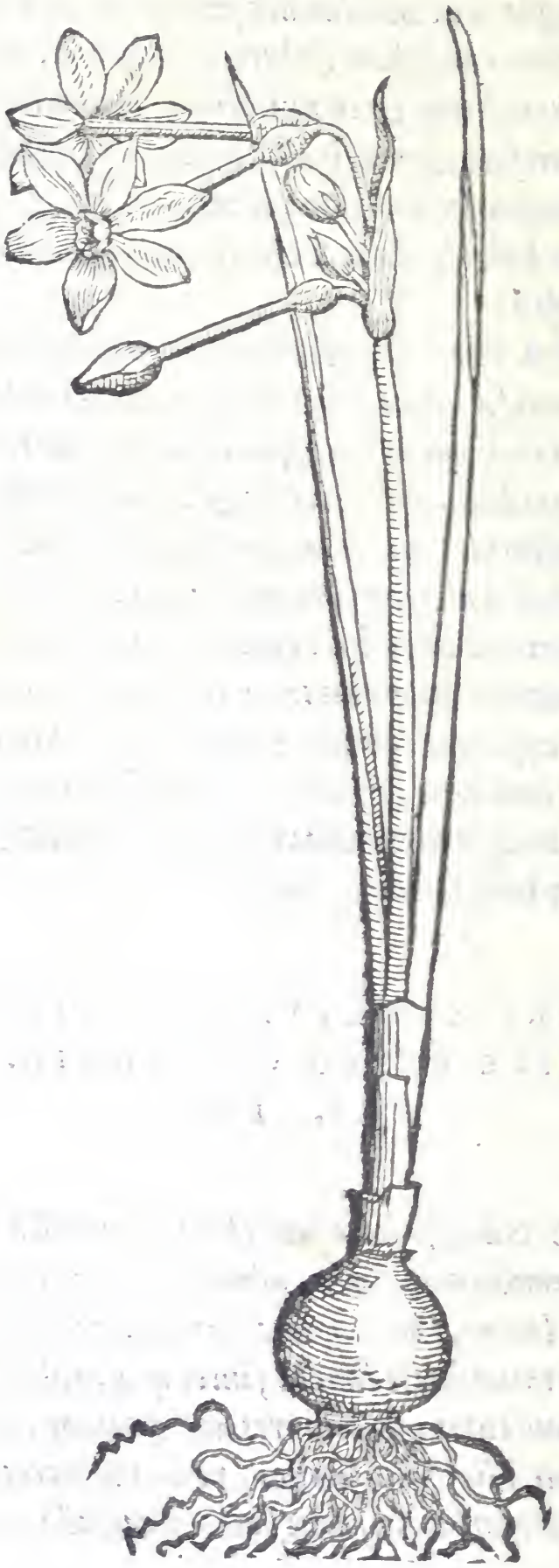

membrana integitur. Nascitur plerisque Hispaniæ locis suæ sponte. In Belgio Aprili mense florem promit.

HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis habent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβὸς ἐμετικὸς, siue bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora & multo longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo quàm alicuius bulbi ἱμαντωδέστερα siue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraq; multo quàm esculenti bulbi; & radix in tenui nigræ membranula reconditur.

QVIBVS autem facultatibus Narcissus Iuncifolius præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.

DE NARCISSO LVTEO SYLVESTRI, SIVE PSEVDONARCISSO. CAP. LVII.

LVTEVS Narcissus syluestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in

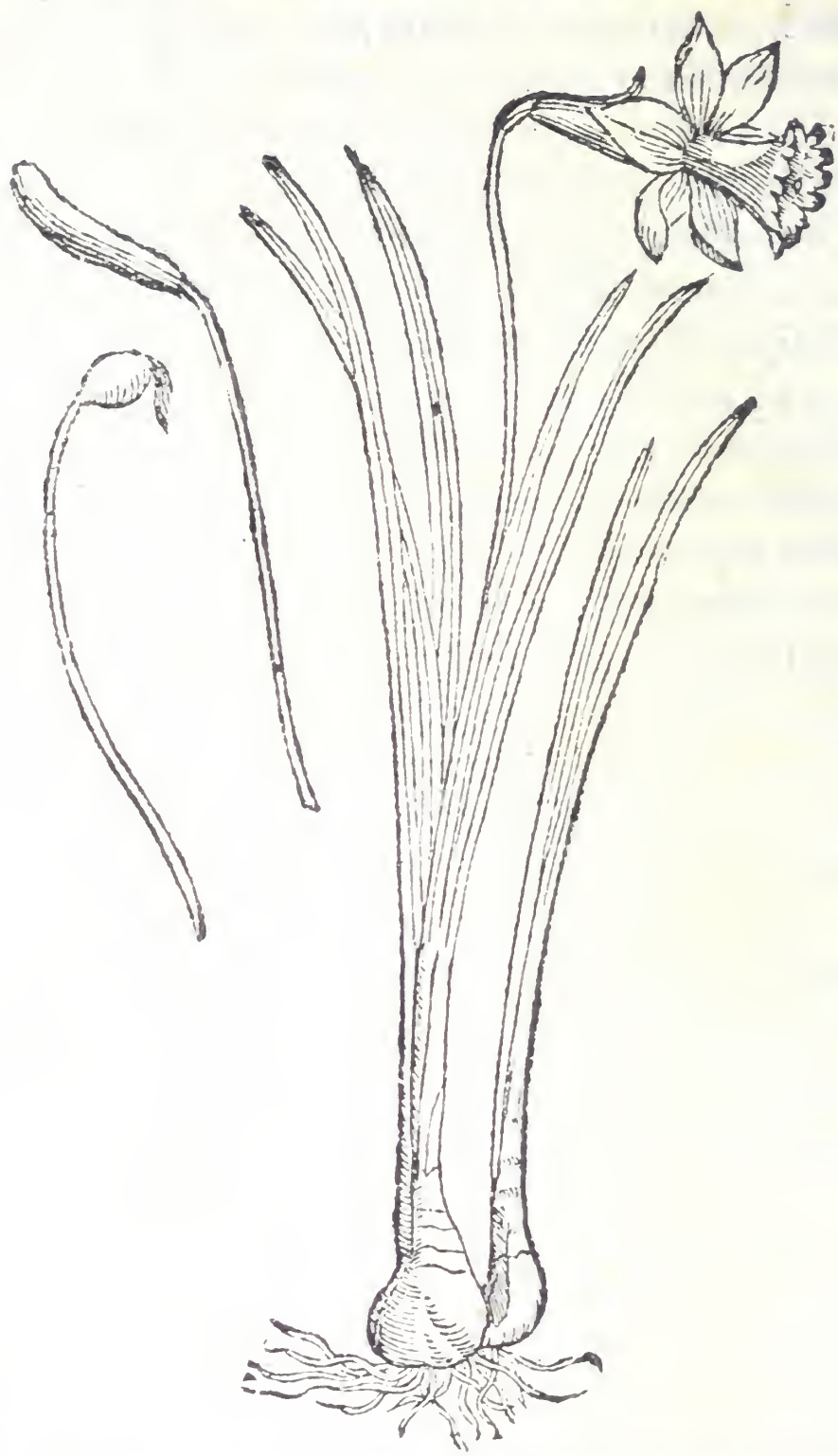

ga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſyluis locisq; arboribus conſitis: & ſimilibus quoque cum in

Germa-

Germania, tum in Hiſpania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario menſe: Germani ea de cauſa **Geel Honnungs blumen**/ *id eſt, noſtrate dialecto,* **geel Spoyckelbloemen** / *nuncupant. Februarius enim Germanis* **Honnungs mont**/ *Belgis,* **Spoyckelle.**

APPELLANT *verò & hunc Narciſſum Belgæ,* **geel Tydelooſen:** *Latinè autem vulgo Narciſſus luteus & Pſeudo-Narciſſus dicitur.*

CÆTERVM *quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum eſt, Narciſſi huius lutei ſylueſtris radicum decoctum per aluum lentos & pituitoſos humores, nec non ſeroſos expurgare; & his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum; ſemine aniſi & zingiberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; moleſtum ſit ventriculo, adijciuntur.*

DE LEVCOIO BVLBOSO.
CAP. LVIII.

LEVCOII *bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum trifolium, alterum hexaphyllon, tertium polyanthemon cognominari poteſt.*

PRIMVM *folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, folijs Pſeudo-Narciſſi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum ſtriata; in medio floris ſtamina cum apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ &* 1

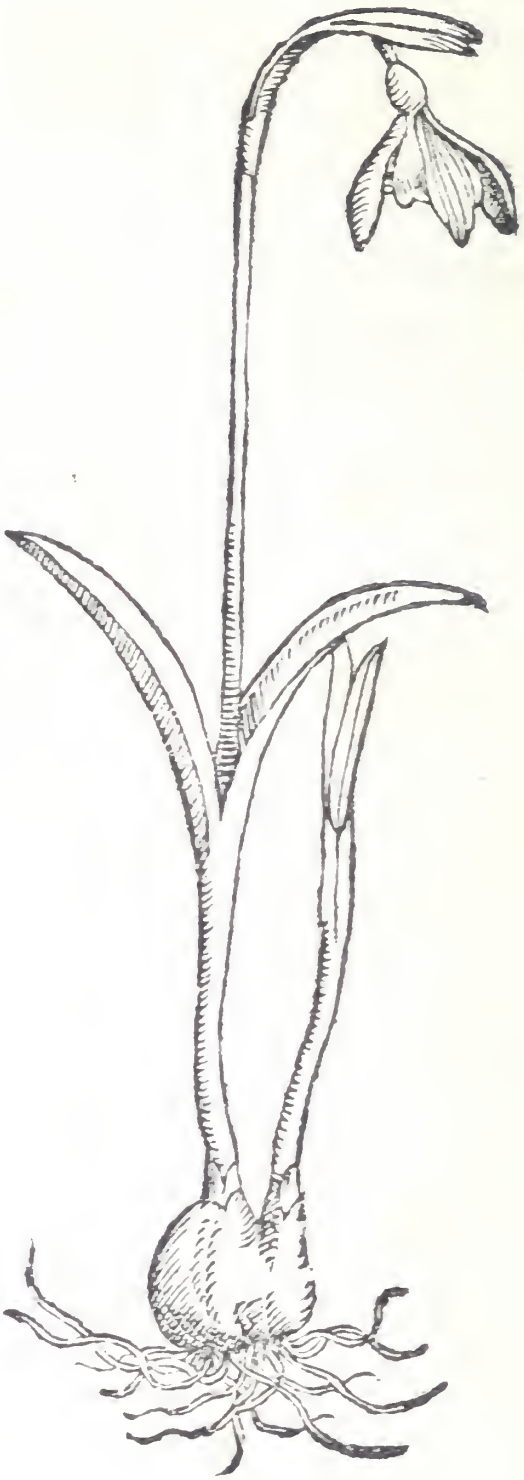

alijs regionibus familiaris. Exit præmaturè Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

LEVCOION *videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset; & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare vbi cælum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinnè Trifolium bulbosum Triphyllon, & Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.*

PROXIMO *generi folia similiter sunt angusta, Porri* 2
& Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, læuiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in singulis singuli, rarissimè gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facilè propagatur. Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, **weiß Hoinungs blumen:** *Nostri* **witte Tydeloosen** *appellant.*

LEVCOII *bulbosi genus esse manifestum est; quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, vt cap. de Narcisso scriptum est.*

TERTIVM *Leucoion bulbosum caule & folijs se-* 3
cundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &

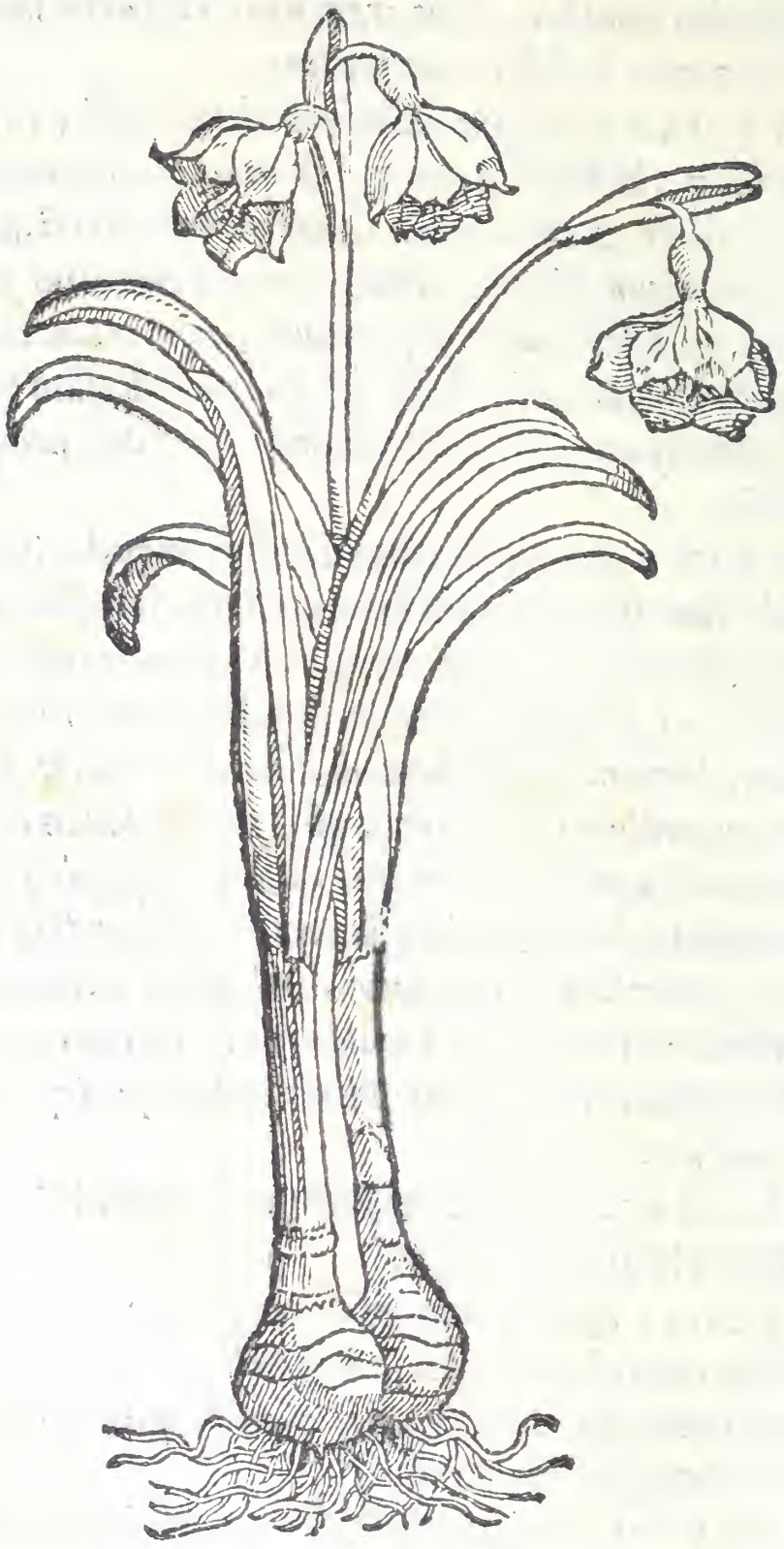

magnitudine per omnia ſimiles. Eſt & hoc nobis hortenſe tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, ſed multo pòſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſſis floret.

VIOLÆ

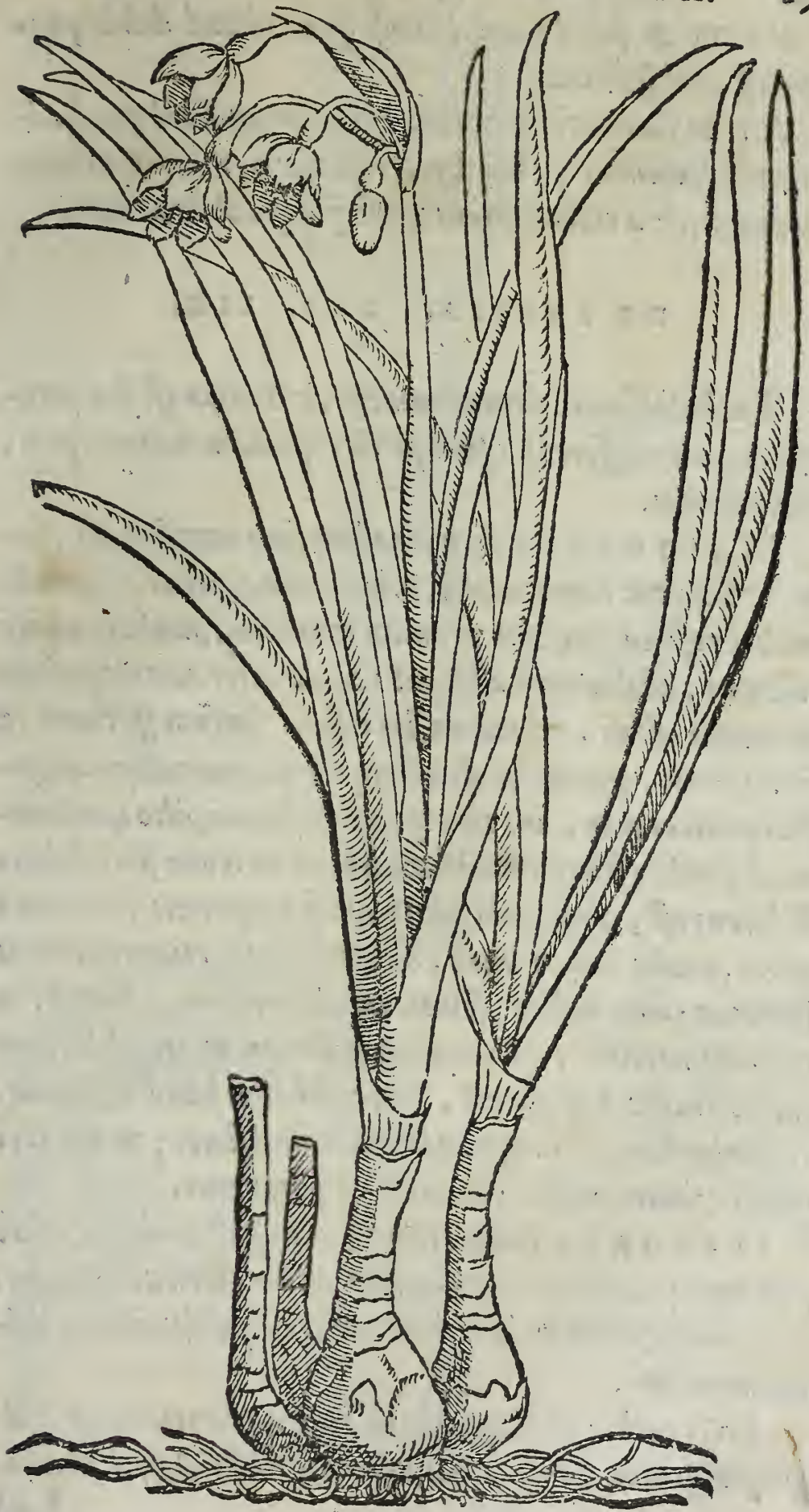

VIOLÆ *siue Leucoïj bulbosi species haud dubiò quædam est; sed serotina.*

AT *de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.*

DE TVLIPA. CAP. LIX.

EX *bulbosorum florum numero & Tulipa est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt; aliæ minores.*

1 MAIORIBVS *forma eadem satis omnibus est; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo simili; staminibus in medio croceis: color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum; odor nullus; semen cartilaginosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, Narcissi bulbis haud dissimilis. Differunt inter se magnitudine nonnihil flores; maior ferè luteus, minor rubeus; medius qui purpureus.*

2 MINORES *Tulipæ foliis sunt angustioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus: bulbis minoribus.*

IN *Trachia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus est flos. Minores alicubi in Gallia Narbonensi*

nenſi naſci feruntur. Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt.

TVRCICO *& peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non conſtat. Suſpicari quis poſſet, πυτιῶνα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, & cogendo lacte efficax. Nam πυτιών quidem à Theophraſto inter edules bulbos refertur; & herba eſt, qua lac cogitur, vt ait Heſychius. Conradus Geſnerus Tulipam Satyrium eſſe exiſtimauit, & quidem Erythronium, quod videlicet flore vna ſpecies rubeat; aut omnino Satyrij aliquam ſpeciem. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex ſubſcriptis Satyrionum deſcriptionibus relinquimus diligentius conſiderandum.* πυτιών.

DE *viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam ſcriptum reperimus.*

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LX.

PRÆTER *Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum* τρίφυλλον *ſiue trifolium, alterum cognomento* ἐρυθρόνιον.

TRIFOLIVM *folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem* λεῖον, *id eſt, tenuem ſiue nudum, cubitum longum; florem Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti malum,* τυρρὰν *ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulo aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quæ multo anguſtiora*

& minora ſunt quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion foliis Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autẽ huius Satyrij Dioſcorides ait oportere ex vino auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere hac vtendum fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare.

Plinij locus animaduertitur.

2 ERYTHRONIVM *Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet lini ſemini ſimile, ſed maius, robuſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quod ſemen ei non lini, ſed viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.*

SED *poſtea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioſcorides & Plinius tradi ſcribant, ſuſpicandum non temere videtur, Satyrium iſtud, herbam eſſe eam, quam Indum quendam attuliſſe Theophraſtus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficaciſſimam: potiſſimum cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophraſtus vſpiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis eſt, vt etiam in manu ſumptum libidinem excitare queat;*

queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophrastus. Verùm hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certò non potest, cùm non rarò dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIΩN *multæ & differentes reperiuntur species, quas veteres paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosorchin, siue canis testiculum: proximum testiculum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilionem cum Cordo appellauimus.*

CYNOSORCHIOS *complures reperiuntur species.* Cynosorchis. 1

PRIMA *folia habet lata, pinguia, lilij foliis propemodum similia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpuraſcens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras suprà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.*

ALTERA *species foliis similiter læuibus oblongis &* 2

latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, quidodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascentes, multis purpureis punctis & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaricatis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios *species, folia edit angusta,* 3
striata, plantaginis angustifoliæ folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaq; spica copiosos; colore foris punico & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion *similes.*

HVIC *& alius floribus per omnia similis quidam* Cy- 4
nosorchis est, folijs tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchios *speciem quartam non ineptè quis fecerit.*

IAM *& quinta quædam species reperitur, folijs vti se-* 5
cundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuirentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis *est à* Dioscoride *descriptus. Vterque enim horum folia habet lauia, Scillæ mollioris siue* Epimenidiæ *folijs similia, quædamq; horum erecta caulem amplectentia: alia verò versus terram*

incli-

inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante: flores purpuraſcentes: bulbos radicum oblongis oliuis ſimiles; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcorides Cynoſorchin eſſe

Cynoſorchis Dioſcoridis.

ſcribit. Ορχις, ait, ὁι δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐρρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν ϗ τὸν πυθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὲ ϗ λεῖα μακρότερα· καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζ αν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλάιας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω: ϗ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν ϗ ῥυσσήν: hoc eſt; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terrã ſtrata, & circum caulem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam, anguſtam vt oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Dioſcoridis locus reſtitutus.

IN *qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλάιᾳ μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ; nulla ſiquidem appellata eſt mollis olea, & oleæ folia multo & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quædam eſt mollior & minus aſpera. Nam ſpecies quidem Scil-*

Scilla.

læ, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres ſunt: Vna maſcula foliis candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque aſperioribus, & tertia Epimenidia dicta, foliis minus aſperis & anguſtioribus. Hanc Dioſcorides mollem Scillam appellat, eiusq; foliis Cynoſorchios mollia ac læuia folia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

CONFIRMAT *hanc lectionem Theophraſtus de hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribens ait: ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ ϗ ἔλατ ον, hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicunt, læuiori ac mi-*

ac minori. Est tamen in vtroque auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες siquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus, quæ Gazæ malæ conuersionis occasionem dedere, perperam legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauatè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιότατον ἀπίῳ. Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus. Theophrasti & Plinij loca corrupta.

TESTICVLVS Morionis duplex est: mas videlicet & femina. Mari folia sunt quinque aut sex, longa, lata, læuia, lilij foliis similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt. Testiculus Morionis mas.

FEMINA folia habet similiter læuia, sed angustiora & aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angustifoliæ quodammodo similia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, Testiculus Morionis femina.

erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbẽtibus, vt non facilè obseruentur: gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

1 ET *vni quidem huius generis flores sunt purpurei Violæ ferè nigræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorum longior.*

2 ALTERI *flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.*

3 TERTII, *flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.*

4 SVNT *verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui, rari; colore nunc in cæruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.*

Tragorchis. TRAGORCHIS *folia similiter læuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem sæpe foliis nonnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuio simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adhærent. Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore*

in flore eſt, refert, τραγόρχιν & Hirci teſticulum dicere maluimus.

Teſticulus Serapias.

TESTICVLI *Serapiadis à nobis cognominati, tria obſeruauimus genera; flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muſcam refert.*

1 PRIMVM *itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at lilij foliis multo minora: caulem dodrantalem aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodo ſimiles; è foliolis ſcilicet tribus, vno ſuperiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commiſſi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adhærent: globuli ſubſunt gemini candidi & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.*

2 ALTERVM *& ſecundum genus quinis ſeniſúe conſtat foliis, venoſis, aliquantulum latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terram verſus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt alijs gemini. Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos ſuperiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpuraſcentia habet: alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.*

3 TERTIVS *teſticulus Serapias foliis eſt minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura triſti ſubnigro, nonnihil variegato. forma muſcæ cuiuſdam corpori ſimilem: te-*

ſticuli

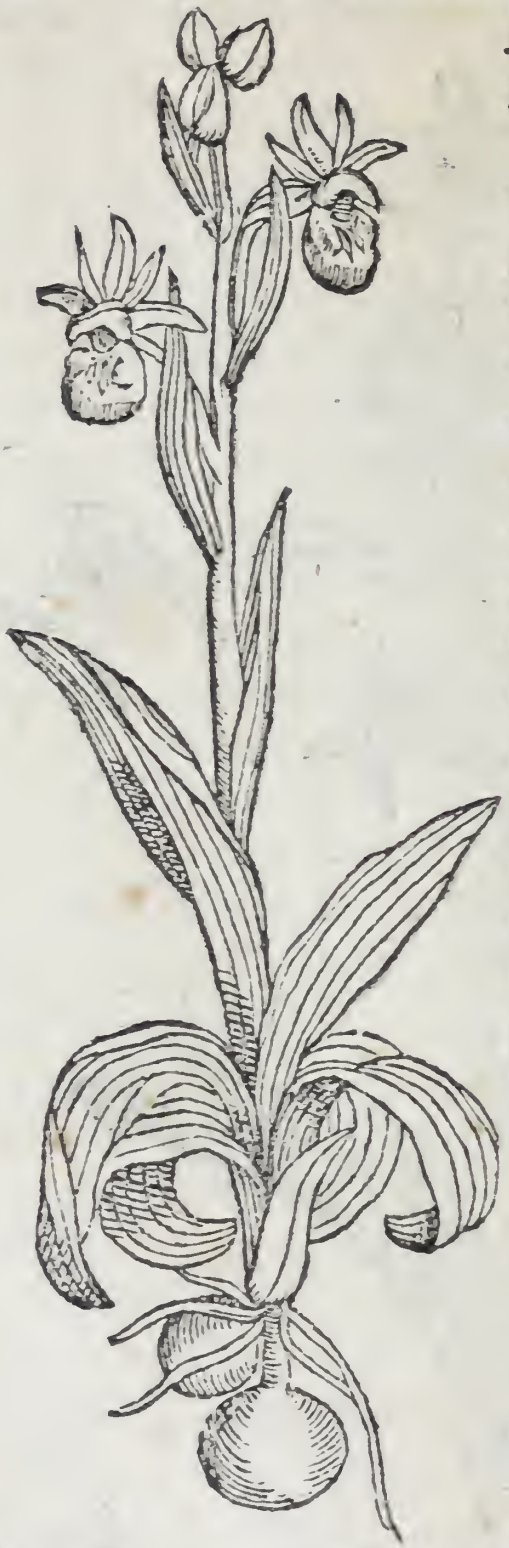

Testiculus Serapias Dioscoridis.

sticuli veluti geminæ paruæ pilulæ sunt.

TRIA *autem hæc genera Serapiades nũcupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quædam referũt fœcunda & lasciua, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templũ erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur : vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminã fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit. Verba eius sunt :* Ορχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα καὶ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλίσκια σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δὲ ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, *id est, Orchis alter, quẽ Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis.*

lis. Cum qua descriptione si secundus noster Serapias, præsertim qui maior est, conferatur; conuenire omnino reperietur. Foliũ etenim ei Marrubij folio longius latiusq; & læue, quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius, sed folia ei non Marrubij sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, vt pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, porro similia. Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Aegineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit, veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neq; nobis plures quàm duos esse, vel huic; vel illi quem Fuchsius depingit, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.

QVINTVS *testiculus odoratus siue pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus est; ei siquidem foliola omnino paruula sunt, eaq; venosa & Plantaginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius foliis minora, virẽtia; caulis tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spira modo tau-* Testiculus odoratus.

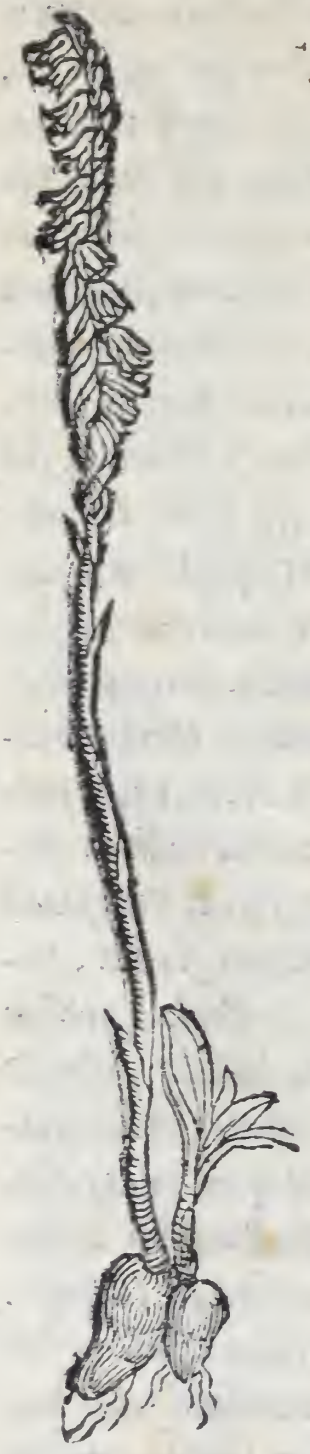

lem ambientes : bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi.

EXEVNT *Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſyluis ac pratis : quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſſimo gignitur: alij etiã macriori naſcuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.*

MAIO *& Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.*

OMNES *à Græcis* Ορχιες, *& à Latinis teſticuli nuncupãtur. Germani* Knabenkraut *&* Standelkraut: *Belgæ,* Standelcruyt: *Galli,* du Satyrion *appellant, officinarum nomen retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumq; Satyrium, cum vtroq; Orchi, canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, alijs Cynoſorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli,* Vram : *Itali,* Priapiſcon : *alij Orminalem: alij teſticulum leporinum nominant.*

VIS *autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida:*

mida : cæterùm maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam , ac flatuosam , & ea propter epota Venerem excitat . Altera verò minor , econtra, vt sit eius temperamentum ad calidius & siccius vergens: itaque hæc radix , tantum abest vt ad coitum stimulet , vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat : auctor Galenus . Et de radice,inquit,Dioscorides,narratur; maiorem si viri edant, mares generare ; minorem si feminæ , feminas . Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare,vt Venerem excitent:aridam verò ad inhibendum.

SERAPIADEM, *Galenus ait,siccioremfacultatem obtinere,nec perinde ad Venerem accommodam esse.*

NOSTRA *ætas omnium* Orchium *bulbis , ad Venerem excitandam vtitur : & pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscent : præstantiores tamen sunt* Tragorchios *bulbi . Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior , plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.*

EST *autem plenior,non semper qui maior,sed non raro minor: si videlicet bulbi colligantur priusquàm stirps defloruerit,aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior , alterum magnitudine superat , prius quàm semen maturari cœperit.Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumescat , alter verò resideat ac pereat , fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit . Quando siquidem folia erumpunt , tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit , quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit , rugasq; contrahit , donec maturato semine vnà cum foliis & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno.*

DE SATYRIO BASILICO. CAP. LXII.

QVOD *recentior ætas Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.*

1 MAIVS *Satyrium basilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & læuia, lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, exiguis punctis saturatæ purpuræ respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quòd ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ sunt, singulæ in quatuor digitos distributæ; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.*

2 ALTERVM *maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiusdem formæ promit, sed minora & multis nigris maculis consperſa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.*

3 MINVS *genus, foliis est angustis, &, vt Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, læuiq3, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quæ magnitudine ipsis cedant.*

NASCVNTVR *Satyria hæc, locis vt plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in syluis. Florent Maio ac Iunio.*

NOSTRA

NOSTRA *ætas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Christi vulgo plerique nuncupant. Germani Satyrion Basilicon,* **Creutzblum** *nominant : Belgæ,* **Handcken cruyt:** *Galli,* Satyrion royal.

SVNT *qui velint* Buzeiden *siue* Buzidan *Arabum esse. Sed Auicenna* Buzeiden *ait esse medicinam ligneam Indam. Et Serapio* Buzeiden *ait radices esse duras, albas, similes Behen albo, & medicinam esse Indiæ. Satyrij autem huius basilici radices nihil minus quàm lignea sunt, & non ex India petuntur, sed in omnibus Europæ prouincijs passim reperiuntur: tantum à* Buzeiden *absunt.*

MATTHIOLVS *Satyrium basilicum Digitos citrinos Auicennæ esse vult, & Monachos qui in compositiones Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæsitatio, quàm Matthioli assertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ sunt, sed recentes quidem vegetæ ac succulentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est. Digiti autẽ citrini, auctore Auicenna, duri sunt, & quidam citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Asabasafra siue digiti citrini quid est? Eius figura est sicut vola manus, commista ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parũ dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulẽtia absq; albedine. Iam & Rhasis libro continentis vltimo, digitos hos croceos, vt exẽplaria habẽt, appellat; & esse gummi seu venam tinctorum ait. At basilici Satyrij radices nihil minus quàm croceæ sunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur. Quæ omnia Satyrium basilicũ vulgo nuncupatũ, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhasis differre, manifestè ostendunt.* Digiti citrini.

AT

AT *Satyrij basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartanæ, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis lõgitudine tusam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.*

DE PSEVDOORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

AD *Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq; ad caulem sibi mutuò opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliæ foliis similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quodammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.*

NOSTRA *ætas Bifolium appellat: Germani,* Zweyblat; *Nostri,* Tweeblat. *Putatur esse à Plinio appellata* Ophris. *Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, foliis duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. 22. scripta sunt, cuiuis promptum est colligere, vbi quale sit Alisma*

ostensum

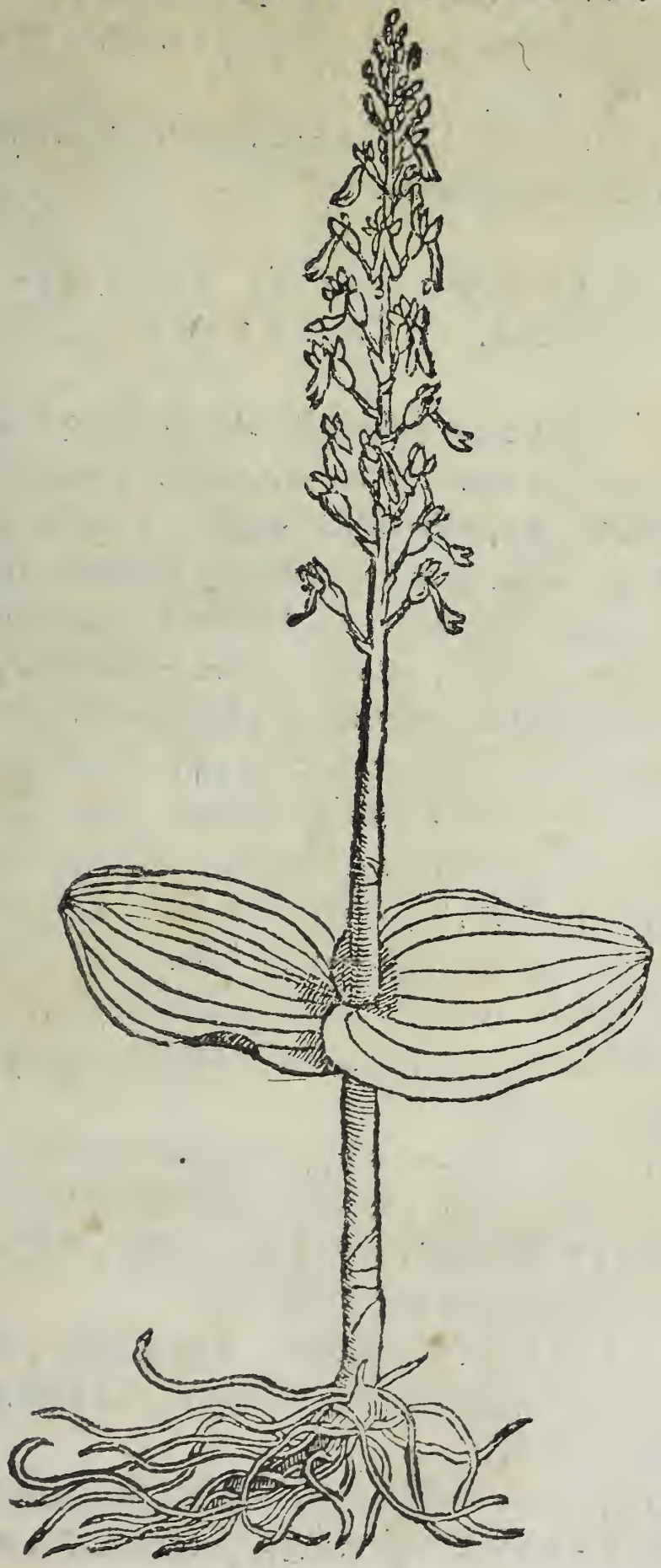

ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus præterita.

VTILEM *autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.*

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIIII.

TRAGOPOGON *folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci foliis latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq; foliorum, Dentis Leonis nuncupatæ vulgo herbæ, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vnà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Nascitur sua sponte compluribus vtriusque Germaniæ locis incultis & humidis, & præcipuè quæ lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq; maioribus ac speciosioribus, præsertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.*

GRÆCIS τραγοπώγων, & κομὴ *nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis,* **Bocks bart.** *Belgis,* **Bocxbaert / Iosephs bloemen.** *Gallis,* Barbe de bouc. *Italis, Matthiolo teste,* Sassefrica.

HERBA, *vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra ætate radix hybernis mensibus à plerisque, vnà cum aceta-rijs permista editur.*

Scorzonera. HVIVS *generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, foliis oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-*

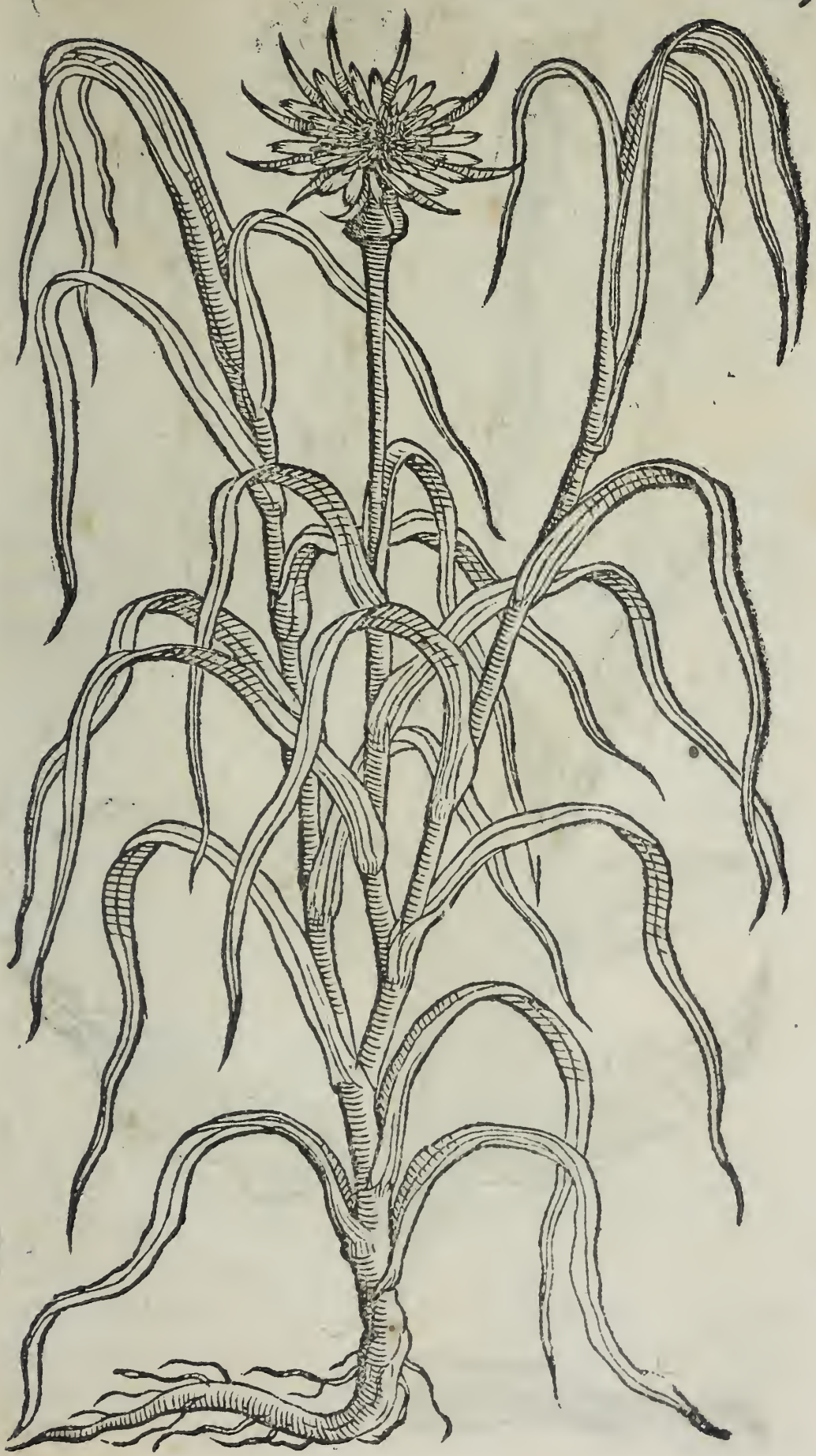

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITVR Scurzonera *in Hispaniæ plerisq; montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia ac Bohemia in syluis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò seriùs, Iunio videlicet & Iulio.*

HISPANI Scorzoneram *appellant, quod Latinè Viperinam siue Viperariam aut Serpentariã sonat; sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.*

FERVNT *autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipuè viperarum morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbæ succo: prodesse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxijs & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.*

DE CHAMÆMELO VVLGARI. CAP. LXV.

CHAMÆMELI *flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicauit.*

SVNT *autem Chamæmelorũ complura genera. Vnum legitimum medicinæ aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syl-*

uestria nullius aut exigui vſus: tertium hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſſimum eſt, primum agemus.

SVNT *huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipſius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum ſingula angusta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ. Exit paſſim in aruis vnà cum ſegete; & vniuerſæ Europæ familiaris eſt. Colliguntur flores Iunio potiſſimum menſe.*

CAMOMILLAM *officinæ nuncupant: vulgo* Camille & Camomille bloemen. *Germani,* Chamill, *Galli,* Camomille. *Veterum eſt* χαμαίμηλον *ſiue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipſis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis,* λευκάνθεμον *dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat,* χρυσάνθεμον *nominatur: tertium autem purpureis,* ἠράνθεμον, *quod ſcilicet vere floreat.*

CHAMÆMELVM *verò dicitur, quoniam flores* μηλῶ, *ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire; ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe conijcere liceat; quod & ipſæ etiam facultates euidẽtius oſtendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.*

CHAMÆMELVM, *Galenus ait, calfacit & deſiccat in primo ordine, & tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Roſæ perſimile eſt, calore ad olei vires magis accedens ho-*

mini familiares & temperatas. Quapropter laßitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloresq; ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura ſunt, emollit; quæq; conſtipata, rarefacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana commõſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excalefacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandiq; ſingulari, ac mirifica potentia præditum eſt, multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer calefieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laßitudines omnes remedio eſt, & omnibus vtiliter adminiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMELIS, SIVE COTVLIS. CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM *Chamæmelorum, Cotulas quas paſſim nominant, tria ſunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.*

CHAMÆMELVM *ſylueſtre fœtidum, ſiue Cotula fœtida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & ſuccolentos, in alas multas diuiſos, craßiores & ſæpenumero altiores quàm Chamæmeli: folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fœtet herba tota, grauemq; odorem ſpirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.*

datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ *& Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant ; plerique Camomillam fœtidam. Germani,* Krottendill/Hunszdill/Hundszblum. *Belgæ,* Padde-bloemen/stinckende Camille. *Galli,* Espargoutte: *à nonnullis κυναν θεμὶς, ab alijs κυνοβοτανὴ. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro ; foliis tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.*

2 ALTERA *Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibiliores q; quàm Cotulæ fœtidæ ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferẽtiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidæ floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris : radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aestiuis mensibus floret.*

NOSTRA *ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Buphthalmum. Germani,* Rudil/kundsaug/kuaug: *Belgæ,* Cocille/Cocoogbe. *Et verum quidem esse Buphthalmum Leonharti Fuchsii sententia fuit. At nobis verum & legitimum solum esse videtur, quod infra sub Buphthalmi nomine describitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt μαραθροειδῆ ; id est, fœniculi foliorum similitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt fœniculi similia, neq; flos totus luteus siue melinus, sed plu-*

rimæ

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel ſolus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, ſiue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum eſſe Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum, quod hoc nomine à pleriſq; appellatur, ſed Cotulæ & Chamæmeli ſylueſtris ſpecies quædam eſt. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in ſegete ac pratis naſcentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem iſtud Cotula non fœtida ſit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium ſit, affirmauerit. Melandriũ

TERTIA *Cotula lutea cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus, craſſioribus, candidioribusq;: flores & medio & orbiculato ambitu, melini ſiue lutei ſunt: radix dura, lignoſa, diuturna. Naſcitur in Germaniæ & Gallia, ijſdem ac ſimilibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortenſis eſt. Iunio ac Iulio florem promit.* 3

GERMANI **Streichblumen & Steinblumen** *appellant. Belgæ,* **Strijckbloemen.** *Fuchſius Anthemidis ſpeciem, & Chamæmelum Chryſanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem ſiue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxiſſe videtur: deſideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo eſſe Dioſcorides teſtatur. Nos his de cauſis inter Cotulas & ſylueſtria Chamæmela potius reponendum duximus, quàm alterutrum temerè aſſerere.*

VSVM *autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & ſiccæ, Chamæmelo vulgaris vſus viribus quodammodo ſimiles, ſed longè tamen inferiores, imbecilliores q;. Quæ fœtida dicitur,*

ad vteri morbos commendatur; ſed ab ijs præſertim, qui Parthenium eſſe exiſtimant, & Parthenij vires ad hanc tranſtulerunt. Eſt tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia ex vtero ſtrangulationibus proſunt.

DE CHAMÆMELO ODORATO. CAP. LXVII.

ODORATVM *Chamæmelum duorum eſt generum: vnum Leucanthemum, alterum Chryſanthemum cognominari poteſt.*

1 LEVCANTHEMO *odorato Chamæmelo, caules exeunt multi, non erecti, ſed procumbentes & quaſi per terram repentes: folia tenuia diſſecta, vti Chamæmeli vulgaris, ſed maiora virentioraq3: flos quoque ſimilis, medio videlicet luteus, & per circumferentiam candidis foliolis cinctus: radix fibroſa, durabilis naturæ. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem, aromatum odoribus perſimilem, qui etiam in arida diutinè permanet.*

EST *& huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia denſiſſimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto; quod odore & forma præcedenti per omnia ſimile eſt.*

2 CHRYSANTHEMVM *odoratum Chamæmelum, cauliculos ſimiliter profert tenues inualidos, & in terra proſtratos: folia quoque tenuia, vti prioris, ſed candidiora & paululum minora: pro flore, qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus eſt orbiculus, nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix ſimilis. Et huius herba odorata quoque eſt, odore & facultate priori ſimilis.*

VTRVM-

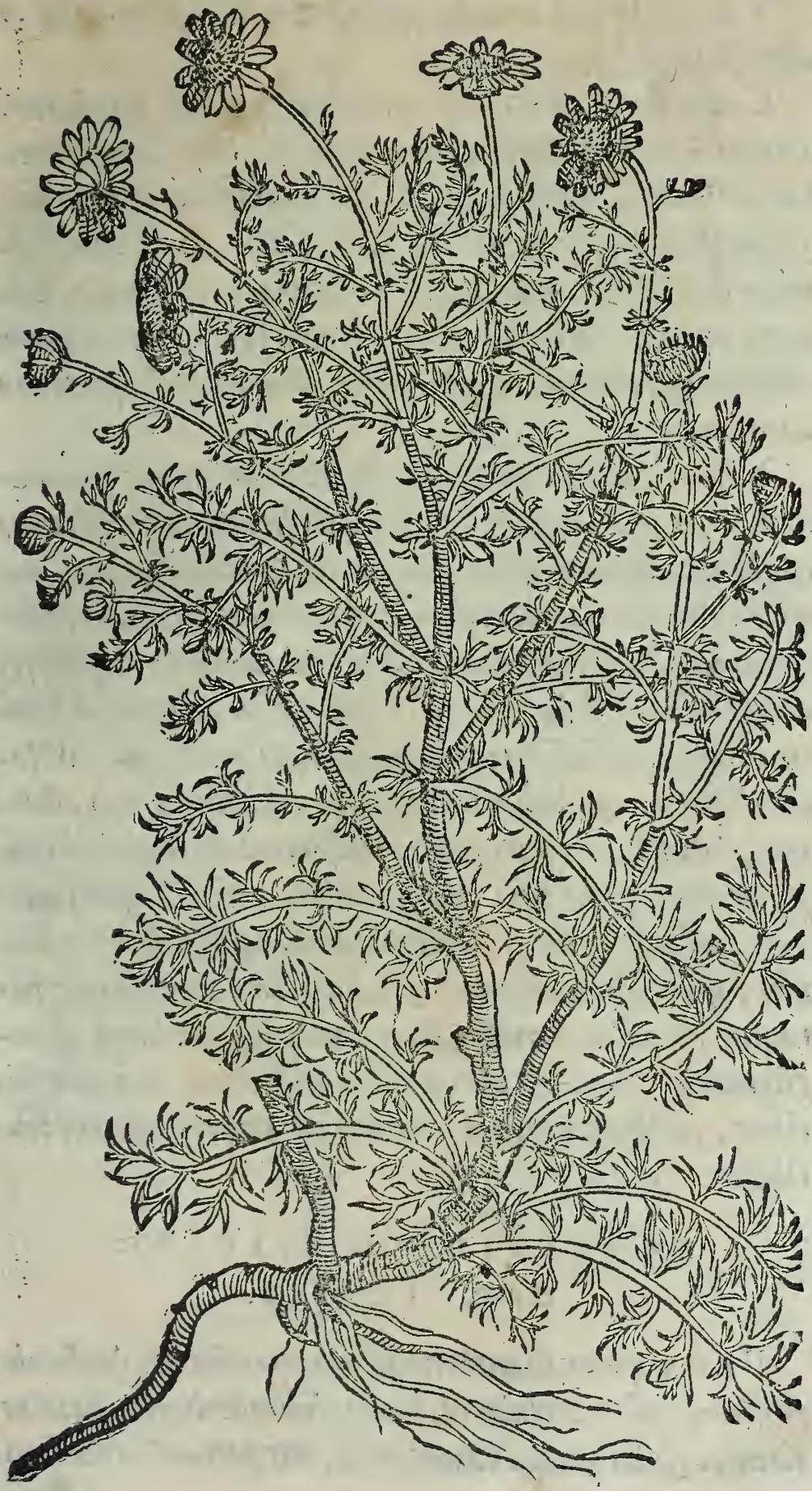

VTRVMQVE *in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.*

CHAMAEMELVM *odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat : Vulgus nostrum,* Roomsche Camille, *id est , Chamæmelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum ; alterum Chrysanthemum dici potest . Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno , aut alijs veteribus in vsu recepta fuêre , non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.*

NAM *facultas eorum multo intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur . Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam , quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq; ipsum habere quotidiana ostendit experientia , multum excedunt: vtpote secundo ordine calida & sicca . Cùm autem & ipsa substantiæ tenuitatem habeant coniunctam , digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem : molliendi verò , doloresq; sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest , incalfacere aut rarefacere opus est , vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis , quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus . Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt , sudorem euocant , bonúmque corpori odorem conciliant .*

DE ERANTHEMO VVLGARI. CAP. LXVIII.

FLOS *quem Eranthemum nuncupauimus , cauliculos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes ; folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ simi-*

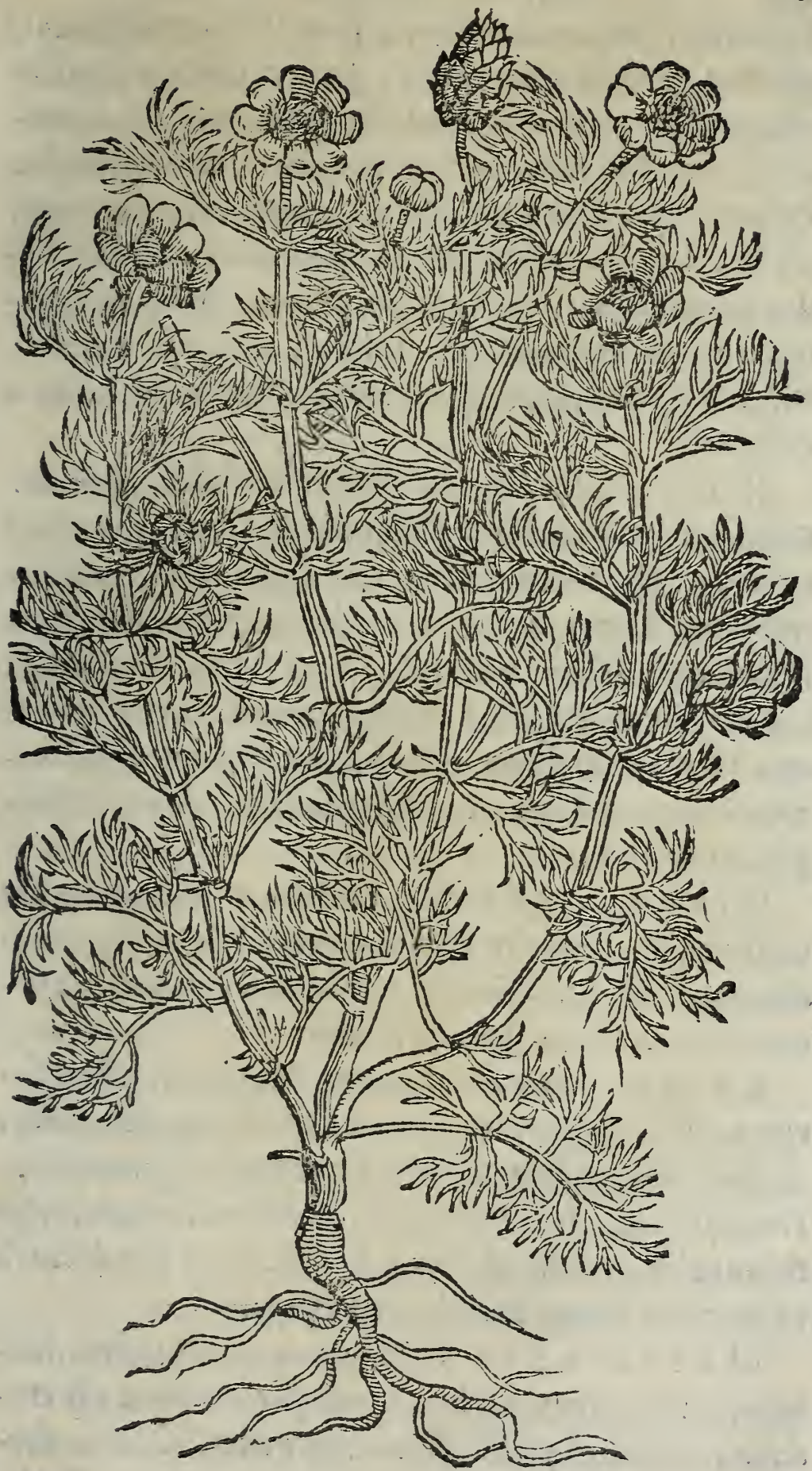

dæ similia : flores non magnos , forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis , colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet , aliquantulum grauem, sed minus quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam similem . Nascitur compluribus Europæ prouincijs , in aruis vnà cum Zea , Tritico , aut alijs frumentis: Belgæ in hortis serunt. Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI sua lingua , Buyuettekens appellant: Germanorum nonnulli , Feldroßlin : multi hac ætate ἐράνθεμον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur , nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo , si fides Dioscoridi , flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus , orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendit.

HIERONYMVS Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus , & per circumferentiam cæruleus est , Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superiùs egimus.

IN Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat, desideratur herbæ folium Chamæmelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est : Eranthemi autem , roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

MATTHIOLVS Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat , sed Adonidis flos Anemone esse creditur . Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,

bit, Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus non conuenire manifestum est.

CAETERVM Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magnæ.

DE BVPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphthalmi nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minora: flores in summo cauliculorum magni, Calendulæ satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti suprà descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germaniæ & Bohemiæ prouincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Helleborastrum alius.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici. Veratrum nigrum.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur,

tur, quorumq; folia ex pluribus oblongis collecta sunt: præsertim quod caulem non facit, floresq; ex ipsis promit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multæ instar fibrarum, & nigræ sunt, quæ eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratra nigra, quæ caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigræ & vti alterius.

POSTERIVS *Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in vmbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigras & fibrosas. Cum neutro autem horum Buphthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.* 2

CONSILIGINIS *herbæ qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua ætate in Marsis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium præsens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq; pecori maximè esse salutarem, & qua ratione ac modo auriculæ inseri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pi-* Consiligo.

tuitas

tuitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſſimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorũ morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurem, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. de cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quod perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quod ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt, Conſiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpitionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aſſimile eſt.

IDEM *verò, Seſamoides, ſiue primum, ſiue alterum, non eſſe, notius eſt quàm refelli debeat.*

HELLEBORASTRVM *verò & hoc ipſum impropriè nuncupatur: propriè etenim helleboraſtrum dici poteſt, quod hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.*

QVIBVS *omnibus de cauſis nullam harum appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt, ſed ſolum Buphthalmi nomen, cum cuius deſcriptione, quæ apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitiſſimè hæc ſtirps conuenit, proprium ac legiti-*

legitimum Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, vt Dioscorides ait, emittit molles & tenues, folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, vt nulla alia, parui folij, melius possit: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

NOMINATVR *autem Buphthalmū etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ lacinioſa sunt, & in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἰσχυρῶς σίλβοντα, hoc est, multum relucentem: Buphthalmi verò relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multum relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphthalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter; nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volunt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo*

depingitur, legitimum Buphthalmū esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

QVOD *verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλόμενας radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: & aliæ omnino facultate, quàm helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multū inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.*

DIOSCORIDES *Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus*

pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quàm nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis lævis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.
CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO *caules sunt ramosi, læues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantum vmbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuaui: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, foliis magis consectis, aliis minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.*

A *Germanis* **Sant Johans blum / & Genszblum** *appellatur: à nostris vulgo* **Vokelaer / & quandoq; Geel ganse bloemen.** *Græci ab aureo florum fulgore* χρυσάνθεμον *nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt suprà scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elichrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsenti differunt. Nominant verò & istud Chrysanthemum plerique Buphthalmum & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui*

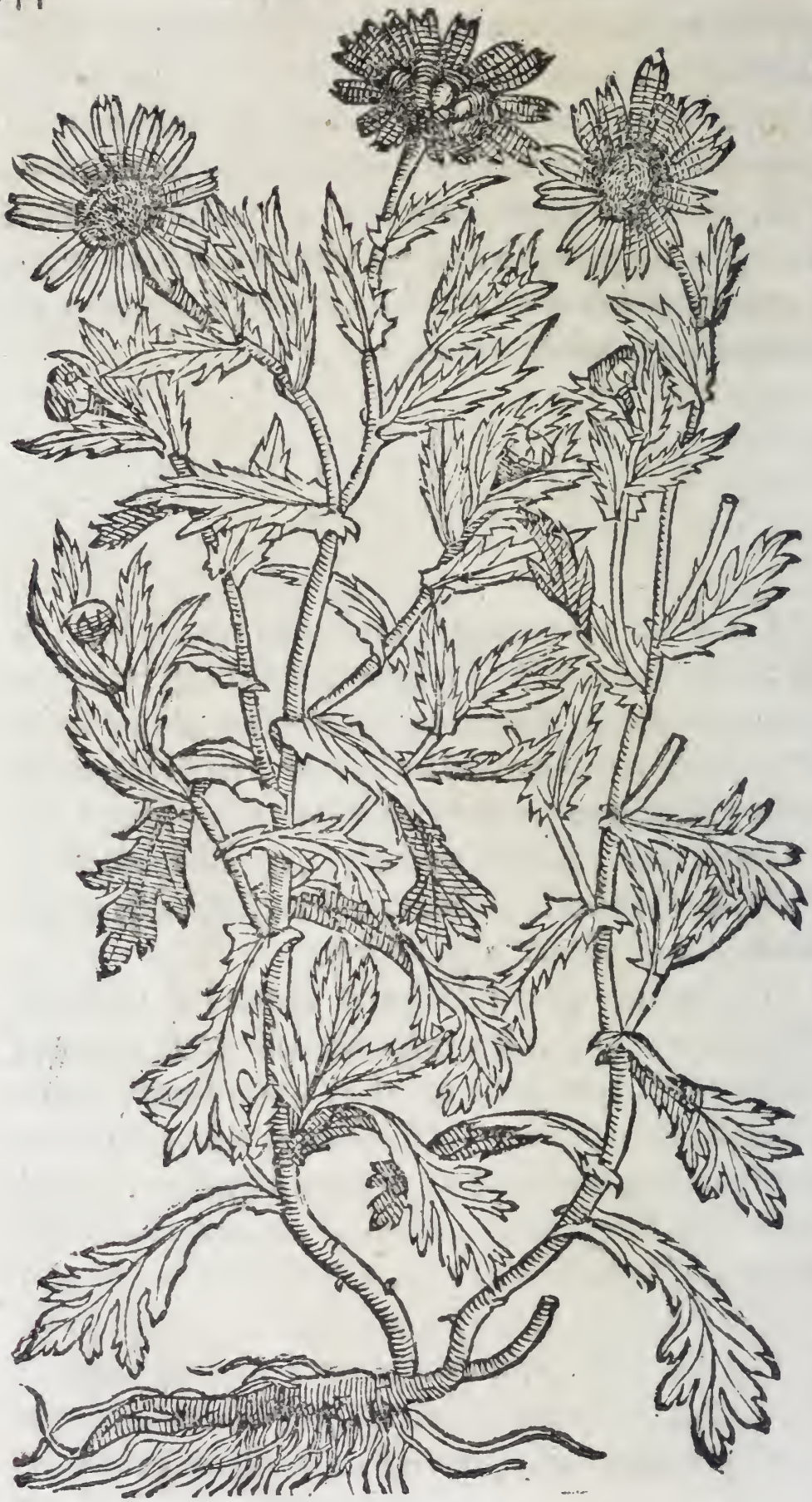

Bellidis ſpeciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Eſt autem Bellis alterius generis herba.

CAVLES *autem Chryſanthemi olerum modo, Dioſcorides tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, ſteutomata diſcutere dicuntur. Ipſa herba pota in balneis poſt exitum de ſolio, morbo Regio correptis, breui bonum colorem inducit.*

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

FOLIA *Bellis è radicibus promit multa, parua, læuia,* 1
pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis, Chamæmeli florum penè forma, ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ. Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis. Vernis menſibus floret.

HVIC *ſimilis eſt, & alia ſpecies, ſed hortenſis tantum,* 2
& floribus multiplicibus, ſpecioſiſſimis, tam denſo exiguorum foliolorũ contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuerſum & ambitum & medium floris occupet; colore aliâs rubentibus, ſubinde candidis, nonnunquam ex vtroque permixto varijs, rarò herbaceis aut virentibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, ſed tamen non frequenter, alij parui, ſub ipſis, aut ex ipſis florum calycibus exorti quini ſeniúe vel plures floſculi, matricibus ſuis ſimiles, ſed tamen minores. Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio menſibus.

GERMANI **Walzlieben** & **Waſſuſelen** *nuncupãt: Belgæ,* **Madelieuen/Kerſſouwen/Margrieten:**

Galli, Paſquettes & Marguerites: *Plinius Bellidem, eiuſq; meminit lib.26. cap.5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo aliquatenus rubente. Eſt & apud Plinium lib.21. cap.8. de Bellio locus, quem non adducimus, quòd corruptus ſit, & in eo reſtituendo hactenus fruſtra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam*

Plinij locus corruptus.

mulam veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatæ Primulæ veris, Phlomidum ſpecies, de quibus alias.

Ad Bellidis genus referũt & nonnulli ſylueſtrem quandam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferẽtiam candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas. Naſcitur in pratis & ſecus margines agrorum locis non apricis. 3

Bellidem, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore, **Genßblum**, *nonnulli etiam Conſolidam mediam. Aliæ tamen & Conſolidæ ſunt mediæ, vt Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medij generis Conſolida habetur.*

Cæterum Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccoq; humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimum additis Maluæ folijs. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis adniſcentur.

DE ELICHRYSO. CAP. LXXII.

Elichryson cauliculos promit graciles, virentes, lignoſos, in alas quaſdam ſubinde diuiſos: folia conſecta abrotani ſimilia, aliquantulum candicantia: flores in ſummo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi ſiue

disci florum Anthemidis ; qui prius quàm flaccescant decerpti , speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere ; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiæ ac Hispaniæ locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochrysον inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον *appellat, nōnulli etiam* χρυσάνθεμον, *alij inter quos Galenus est,* ἀμάραντον, *propter floris diuturnitatem . Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo suprà scriptum. Plinius hanc stirpem Heliochrysον nuncupat : Theophrastus similiter* ἐλειόχρυσον, *Gaza Aureliam vertit.*

FACVLTATIS, *inquit Galenus , est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat : sanguinis grumos & in ventre , & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit : defluxiones à capite sistit , trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data : vestibus inserta incorruptas eas conseruat . Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.*

DE STOECHADE CITRINA, SIVE CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AVREI *coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata . Caulículos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & angusta: vtraque incana & lanuginosa : flores in summo cauliculorum , in dissoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis similes,*

colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Nascitur locis asperis & sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præsertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense & post Solstitium floret.

GERMANI *quòd in regionibus, quæ Rheno vicinæ sunt, proueniat,* **Rheinblumen** *nuncupant: Item &* **Jungling/Motten blumen/Motten kraut:** *Belgæ,* **Rhijn bloemen/Motten cruyt:** *Latinè Tinearian: Officinæ Stœchadem siue Stichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex ijs quæ superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facilè aut citò marcescat: ἀγηρᾶτου siquidem flos πομφολυγῶδες, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutißimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidens est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur; breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigræ; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν, id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habẽs corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam tenuem, vt veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.*

IN

In *qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus hyssopum, nequaquam esse genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò species, & maior quidem est.*

2 Stoechadi *autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, foliis angustis, aliquantulum sed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.*

Caeterum *Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.*

Chrysocomes *radicem, Dioscorides ait, excalfacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.*

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

Avrei *coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stœchas citrina profert, odorata est & coronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.*

1 Prima *caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circundatæ*

cundatæ paruis oblongis, anguſtis denticulatis: è ſummo virgularum, ſinguli eminent orbiculi, ex breuibus ſtaminibus farcti, Tanaceti floribus, & medijs diſcis florum Chamæmeli ſimiles, ſed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in ſemina obſcuri coloris permutantur: radix lignoſa. Eſt ipſe frutex cauliculis & folijs albicans, & ſuauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 HVIC *ſimilis eſt & altera ſpecies, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.*

3 TERTIA *folijs breuiſſimis, tenuiſſimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum ſimilibus.*

4 QVARTA *folijs eſt minus denticulatis & cupreſſo ſimilioribus.*

5 QVINTAE *cauliculi non eriguntur, ſed procumbentes per terram repunt: folia craſſiora & lanuginoſiora magis caneſcunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum ſimiles.*

IN *Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiariſſimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Auguſto. Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcypariſſum plerique faciunt, ſed de Chamæcypariſſo adeò breuis & ſuccinctus eſt Plinius, vt ex eo, horum ſententia nec reijci, nec probari queat. Officinæ ſemen, ſemen contra vermes, & ſemen ſanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua ſtirpe colligatur, Santonici ſemen eſſe exiſtimant; alij Seriphij ſiue Abſinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinæ eſt. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam eſſe volunt. Abrotanum ſiquidem femina, folijs eſt maris, Seriphij videlicet, ſed procerius & fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior eſt & non Seriphium,*

siphiũ, sed proximius Ericam folio exprimit. Plus similitudinis cum Abrotano femina Eliochryson habet, folio namq; Abrotanum refert, odoreq; ei vicinum est, non tamen Abrotanum, sed sui generis herba.

Est autem Santolinæ semen, gustu amarum, potentia calidum siccumq; tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, & aduersus eosdem efficax est.

Plinivs Chamæcyparissum herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq; pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO. CAP. LXXV.

Post flores, coronariæ aliquot describendæ sunt herbæ: inter quas Maiorana, quæ humilis & fruticosa est stirps, candicans & suauis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis siue surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Heracleotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odoréque præstantior. Hortensis vtraque est. Vtraque æstate quoque floret.

Itali Persam, & minorem Persam gentilem nominant: Germani, Mayoran & Meyran: Belgæ, Mariolеyne: Galli, Mariolaine & Marone: Officinæ & passim Maioranam. Creditur veterum Sampsychum. Sed Σαμψύχον herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, sed in rectum & altum assurgit;

assurgit; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSIMVS *aliâs Maioranam legitimum Marum*

rum esse; confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatum; sed apertius ipsa Mari descriptio, cum qua exactissimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Μάρον, *ait,* ἢ ὑσόβριον, *πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: hoc est, Marum siue Isobrion nota est herba, surculosa, flore Origano similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immissum: vt lib. 1. de Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de causa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.*

EXCALFACIT *autem Maiorana & resiccat, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit, & menses mouet: admiscetur antidotis.*

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS. CAP. LXXVI.

SAMPSYCHON, *Dioscorides inquit, herba est* πολύκλονος, *siue multum ramosa, serpens per terram; folia*

habens hirsuta & rotunda, similia Calaminthæ tenuifoliæ: multum odorata & calida, quæ in coronis nectitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Ἀμαράκον *siue Amaracum.*

THEOPHRASTVS *Amaracum in censu* φρυγανικῶν *siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod* ἔυοσμον, *id est, boni ac suauis est odoris; nasci semine & auulsione: ex æstiuis esse, vnguentiq; misceri.*

PLINIO *lib. 21. cap. 11. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampsychum: seritur vtroque genere, & semine & ramo: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.*

VERGILIVS *Aeneid. 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:*

——Vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallÿ:

Cinge tempora floribus
Suaue olentis Amaraci.

GALENVS *Amaracum & Sampsychum differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, vti Dioscorides testis est, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenÿ meminit.*

PORRO *Sampsuchum, vt Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; desiccat & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle apposita,*

sita, tollere sugillata; & menses ducere subdita, ad Scorpionum ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò cum cerato excepta, & similiter œdematis; ad oculorum verò inflammationes cum tenuissima polentæ farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINOPODIO. CAP. LXXVII.

QVOD *à plerisque modò Marum nominatur, frutex paruus est, odoris admodum suauis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris foliis similia, sed albicantia, candidiora, & aliquantulum maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidi: radices tenues & lignosas. In Hispania passim vnà cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas & alibi, non absque studio, & cura in hortis seritur. Aestate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.*

MVLTI *hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verùm Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autem Dioscorides* θάμνιον, *id est, exiguum fruticem esse refert,* φρυγανώδην, *siue surculaceum, duorum dodrantum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem assurgit; flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri foliis colore similia, nempe candicantia; qualia*

Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora, quàm Origani esse ait: sunt eadẽ tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocymoides, Zopyron, Latinis lectipes.

VIM *autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cum excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrinæ stillicidia; ducere menses: fœtus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.*

DE ROSMARINO CORONARIO. CAP. LXXVIII.

CORONARIVS *Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliolorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.*

IN *Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Galliæ prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.*

Λιβανωτὶς στεφανωματικὴν Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarium autem cognomi-

natur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum ſiquidem ſpecies complures ſunt; quædam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Roſmarin, *& ſimiliter Galli nuncupant.*

CALIDVM *autem & ſiccum Coronarium Roſmarinum ſecundo eſt ordine, & ſimul adſtringentis facultatis particeps; vtpote ex terreſtri quadam eſſentia copioſius admixta, cõpoſitum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus ſiſtit, & ſanguinis profluuia ſupprimit. Conuenit etiam, & præſertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaq; cauſa malis: cerebrum etenim deſiccant: ſenſus & memoriam acuunt: neruoſas partes confortant.*

SERAPIO *Roſmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum reſiccare, teſtis eſt; & ex auctoritate Abin Meſuai, conferre, ait, corizæ frigidæ cerebri.*

DIOSCORIDES *regium morbum ſanare tradit, ſi quis ipſum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.*

DE LAVANDVLA. CAP. LXXIX.

ODORATA *& coronaria ſtirps lauandula eſt, ſed humilis, ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, Roſmarini coronarij folijs multo longiora latioraq; ; & in ſummo ſpicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices ligneſas in fibras diuiſas. Spirant flores & folia copioſum caputq; implentem odorem.*

VNA *huius ſpecies folijs eſt maioribus, craſſioribus & longio-*

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIVNTVR *in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis seritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.*

ITALI *maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq; Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo* Lauender. *Existimatur esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, vt Bucolicôn Ecloga secunda:*

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicôn quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apiarioq; constituendo, his verbis:

Hæc circum Casiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauiter spirantis copia Thymbræ
Floreat.

EST *tamen & alia Casia σύριγξ siue fistula, quæ passim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt au-*
Cneoron. *tem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoso, oblongo, figura quodammodo oleagino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix vtrique altè descendens, grandis, ramuli permulti, crassi, lenti: germinant florentq; post Autumni æquinoctium, & multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descendente; ramulis non lentis, & non Autumno, sed Aestate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.*

EST

EST *autem Lauandula, potentia ac viribus calida ſiccaq3, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſisq3 partibus conſtans: frigidis ea de cauſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim ijs, qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimum qualitate originem ducũt. Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde Comitiali morbo, ac non rarò ſyncope laborãtes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminaúe, & aromata quædam macerata ſunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non præceſſerunt. Quod ideo monendum duximus, quia paſſim plerique medici indocti, & temerarij audacesq3 nimium pharmacopœi, aliæq3 ſtolidæ mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cùm febri occupatis infundunt, quibus nihil poteſt peius dari, cùm plurimum obſint, & non rarò ipſos ægrotantes perimant.*

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

STOECHAS *caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo, ſed tenuiore: ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis, breuibus & craſſis, è quibus flores purpurei & puſilli exeunt, & quædam eminentia foliola: ſemen in his ſubnigrum: radices lignoſæ.*

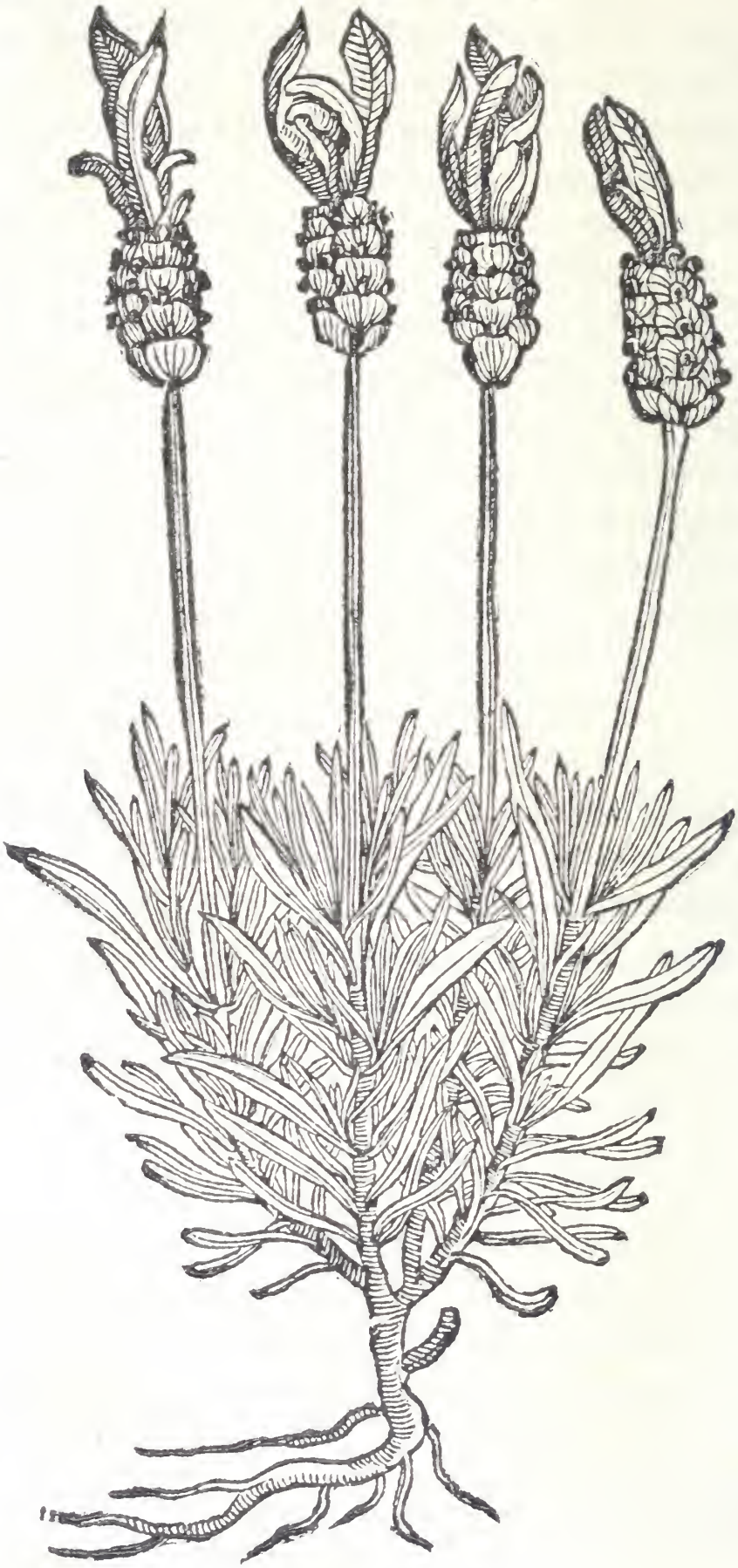

HISPANIA, *Narbonenſis Gallia, & Stœchades inſulæ è regione Maſſiliæ, Stœchade herba ſiue frutice redundant. In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima æſtate facilè adoleſcit; ſed hyeme, niſi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis ſiquidem & frigoris impatiens eſt.*

A *Dioſcoride* στίχας, *ab alijs, ac à Galeno* στοίχας, *per oi diphthongum ſyllaba ſecunda: Latinè Stœchas. Florem officinæ Stœcados nuncupant.*

CÆTERVM *Stœchadis, Galenus inquit, temperies compoſita eſt, ex terrena eſſentia frigida exigua, vnde adſtringit; & extenuata altera terrena copioſiore, à qua vtique amara eſt, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viſcera omnia, tum totum corpus eſt nata. Dioſcorides decoctum eius tradit, veluti hyſſopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admiſceri. Poſteriores medici Stœchadem, & præſertim flores eius, aduerſus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida cauſa morbos, valdè efficaces eſſe affirmant: miſcentur ea propter, omnibus ferè compoſitionibus, quæ aduerſus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepſin, Epilepſin, & ſimiles affectus adhibentur.*

DE THYMO. CAP. LXXXI.

THYMI *duo apud veteres ſunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.*

CEPHALOTON *multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, folijs exiguis & copioſis circundatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè ſimilibus, ſed minoribus; è quibus floſculi exeũt purpurei. In Creta inſula copioſum naſcitur:*

tur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

2 DVRIVS *Thymum surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispaniæ & Narbonensis Galliæ loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.*

GRÆCIS θύμος *dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior* κεφαλωτός, *id est, capitatus, &* θύσιον: *alter* σκληρότερος, *id est, durior à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum præstare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21. Vtrumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ* Thymum/Thymus: *Galli,* du Thym *nominant.*

THYMVM *autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Potum, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, fœtus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀκροχορδόνας siue pensiles verrucas*

verrucas tollit. Ischiadicos cum vino & polenta impositum iuuat. Hebetibus oculis in cibo sumptũ prodest. Vtile etiam pro condimento tempore sanitatis.

DE SERPILLO VVLGARI. CAP. LXXXII.

VVLGARI *Serpillo multi sunt exiles cauliculi, durĩ tamen & lignosi, nonnulli in rectùm palmi altitudine surgentes, alij repentes, & alicubi terræ superficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi similia: capitulæ in cacuminibus rotunda, è quibus flosculi exeunt, colore rubente purpurei, non rarò etiam albidi: radices tenuissimæ ac fibrosæ.*

NASCITVR *passim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præsertim & fœcundo solo: subinde etiam locis petrosis: & non modò in Germania aut Belgio, sed & in Italia ac Gallia sponte exit. Matthiolus apud Goritienses Saluatino monte copiosissimè nasci refert. Tota ferè Aestate floris eius prouentus.*

GERMANI, **Quendel/kumel/& kienlin:** *Belgæ,* **Quendel/wilden Thymus/& onser Vrouwen bedstroo:** *Galli,* Pillolet: *Officinæ, Serpillum; pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et passim quidem Serpillum veterum existimatur: non tamen tam Serpillis, quàm Saxifrangæ Dioscoridis respondens. Si etenim diligenter, & ad Serpilli vtriusque, & ad Saxifrangæ descriptionem expendatur, exiguùm Serpillis, plurimùm verò Saxifrangæ simile esse comperietur. Primum etenim Serpillum, præter quod ramulis & foliis Origano simile est, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis stirpibus innixum crescit, & quandoque ex Ocymo*

per

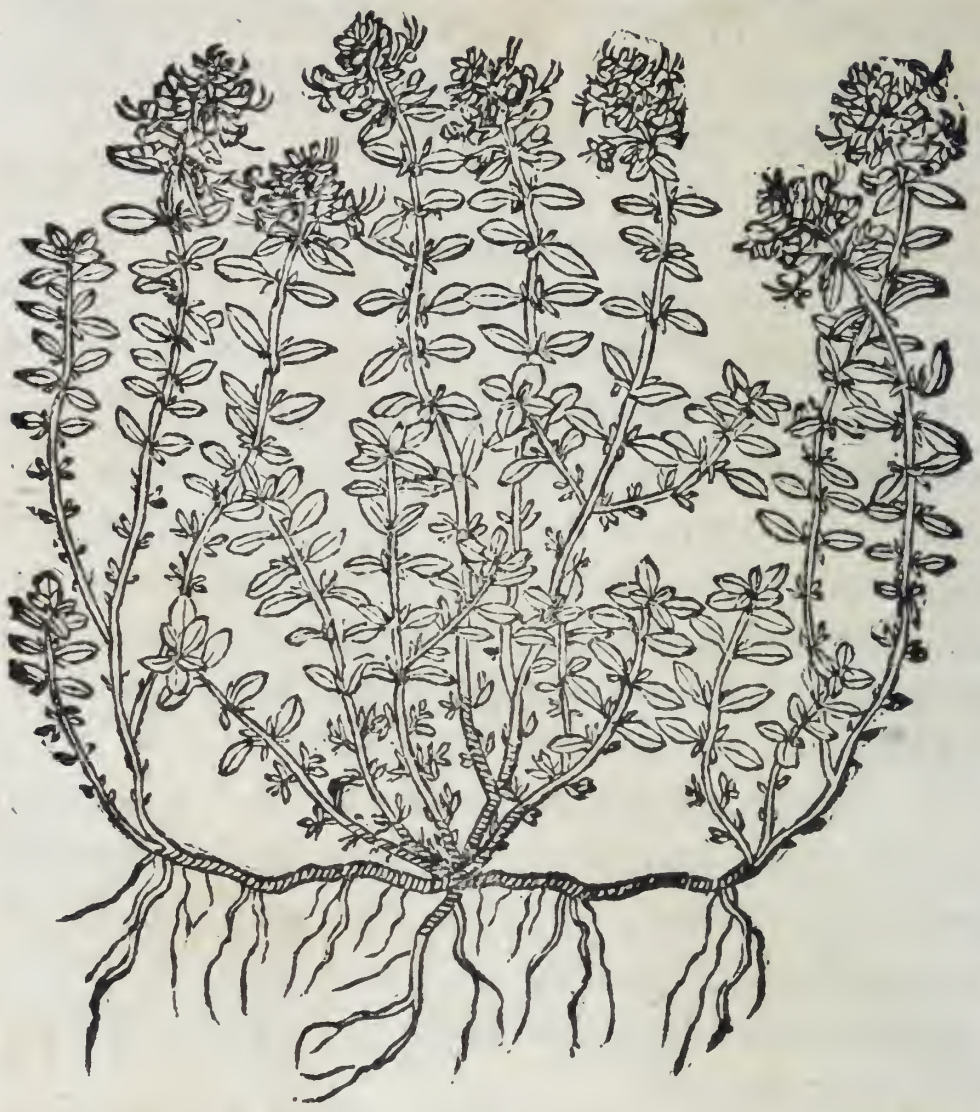

per nimiam ſiccitatem mutato gignitur : alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutæ, id eſt, Hyperici aut Cẽtaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore . Serpillum verò vulgare humile eſt , frutices non conſcendit , ex Ocymo non prouenit, & folijs eſt, multo quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus ; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs ſimilibus. Ex his Serpillum vulgare, non Serpilli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim, ait, eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpillum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert , & non rarò in locis petroſis repetitur : propter eam ſiquidem quam cum

Thymo

Thymo similitudinem habet, sylvestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA *Dioscoridis de Saxifranga sunt:* Σαξίφαγον, ὁι δε σαξίφαγγον, ὁι δὲ ἔμπετρον: ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θυμῷ ἐμφερής. *hoc est, Sarxiphagon, alij Sarxiphangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex est surculaceus in petris & asperis locis nascens, Thymo similis. Exemplaria quædam* ἐπιθυμῷ ἐμφερής *legunt, sed emendatiora* θυμῷ *habent.* Saxifranga. Locus Dioscoridis restitutus.

FACVLTATE *autem Serpillum vulgare calidum & siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium & incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; & in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.*

EADEM *ferè de Saxifranga Dioscorides memoriæ prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; stranguriæ prodest: singultum sedat: calculos vesicæ frangit: & vrinam cit.*

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO ET ALIIS. CAP. LXXXIII.

SERPILLVM *Dioscoride auctore, duorum est generum: hortense & sylvestre.*

HORTENSE *coronarium est, & odore Sampsychum refert: folia habet & ramulos Origani similia, multo candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.* 1

ALTERVM *non serpens sed erectum, ramulos emittit tenues surculosos: foliis refertos Rutæ similibus, angustioribus tamen, oblongioribus, durioribusq; : flores gustu* 2

acres,

acres, odore ſuaues: radix inutilis. Naſcitur in petris efficacius, & magis excalfaciens ſatiuo.

THEOPHRASTVS *de hiſtoria ſtirpium, lib. 6. Serpillum tradit ex ſuffruticibus eſſe, lignoſis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota ſua natura odoratum, veluti Helenium & Siſymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: ſummæ terræ adhærere; radice multifida torridaq; peculiarem illi auctionem germinum; quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: ſqualorem pati, atque aquæ paucæ indigum: naſci ex Ocimo per immodicam ſiccitatem degenerante; lib. de cauſis quinto, Ocimo videlicet ipſo, minoris folij, ſed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo eſſe odoratius & folijs minoribus.*

SYLVESTRE *Serpillum idem, quoddam eſſe ait, quod deferentes ex montibus ſerunt, vt apud Sicyonem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpillo ſcatere. Syluestre autem iſtud, à Dioſcoridis ſyluestri aliud eſt: ſola etenim cultura ab hortenſi differt: veluti Theophraſtus ipſe oſtendit ex montibus tranſlatum ſeri referens.*

DIOSCORIDI *aduerſatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi ſyluestre ait ſerpere, ſatiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à ſerpendo putant dictum, quod in ſyluestri euenit maximè in petris. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.*

MEMINIT *Serpilli Aelianus variæ hiſtoriæ lib. 9. & ipſum inter flores numerare videtur. Dionyſius Iunior, inquit, in Locrēſium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, eas q; Roſis, Serpillis, alijs q; id genus floribus ſtrauit. Vergilius tamen Bucolicôn ecloga ſecunda, Ser-*

pillum

pillum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu
Allia, Serpillumq́, herbas contundit olenteis.

Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis seri potuisset.

Serpillvm autem Græcis ἕρπυλλος ϗ ἕρπυλλον *dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat, vt verò Plinius Valerianus ab ijsdem Laurio nuncupatur.*

Excalfacit verò vsque adeò Serpillum, vt Galenus dicit, vt & menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

Sativi Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma similia: minor verò minora: vtraque splendida, & dilutè virentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascentes: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adhærentibus fibris: odor vtri- 1 2

que similis, nisi quod maioris, species quædam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS *præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoriæ prodidit, foliis Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citreæ mali foliis similibus.* 3

SERITVR *Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.*

Ὀκιμον, *& per ω prima syllaba* Ὠκιμον *Græci appellant; nonnulli etiam* ὄζιμον: *Latinè Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores* Βασιλικὸν, *Latinè Regium id est, quoque nominant: Officinæ, Basilicum: Germani,* **Basilgen.** *Belgæ,* **Basilicom:** *Galli,* Basilic: *Itali,* Basilico, *& quod minus est,* Basilico gentile: *plerique Basilicum Gariophyllatum hoc vocant.*

OCIMVM *autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.*

DIOSCORIDES *Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed ægrè conficitur: impositum verò cum polentæ tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, &*

Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus.

SUCCUS *oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.*

SEMEN *potum prodest atram bilem colligentibus, suspirioſis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idem ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternutatione vrgente.*

SUNT *qui Ocimum vitant, & non edunt; eo quòd commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adjiciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comederunt, absque dolore permanere.*

RECENTIORES, *inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorem ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem lætitiamq; procurare.*

DE OCIMO SYLVESTRI VULGARI, SIVE ACINO. CAP. LXXXV.

QUOD *recentiorum plerique Ocimum sylvestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, vti & cauliculi: flosculos è foliolorum sinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascentes: semen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum est infirmiore; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ*

locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non rarò Septembri etiam mense.

OCIMVM *syluestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum syluestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multum à præsenti herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est Melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, & vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytinis similitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum syluestre siue Ocimastrum euidens sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo syluestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruala, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij species quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscorides ait, πόαν λεπτόκαρφον siue herbam tenuium sarmentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam. Cum qua descriptione præsens nostra satis conuenit.*

Acinos.

FACVLTATE *autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.*

ACINON *verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum; impositum verò Phygethla & erysipelata curare.*

DE

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

ORVALÆ *ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos : folia & è radicibus multa, & ſecundum caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aſpera, inæqualia, albicantia q3, ac nonnihil vti & caules hirſuta : flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemen nigrum : radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortem q3 ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero ſit à ſatione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.* 1

GALLITRICVM *Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia : à Gallis* Oruale *: à Germanis* Scharlach: *à Belgis* Scharleye. *Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alectorolophon in Frumentorũ ſiquidem hiſtoria multum ab Oruala differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Orualæ ſpecies, Horminum ſyluestre, quod Dioſcorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.*

ALTERA *Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, ſed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores : folia quoque aſpera, nigriora tamen ac minora : flores ſimiles colore purpureo rubentes : radices vti prioris. Odore hæc minus præſtat, omnino exiguo prædita : rara eſt. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim eſſe, ſunt qui putent ; eorum autem ſententia quàm ſit probanda,* 2

ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ *Orualæ, caules quoque quadranguloſi &* 3
nonnihil hirsuti sunt : folia per ambitus serrata, Orualæ prioris similia, sed minora: flores lutei : semen sufflauum nigricans : radix fibrosa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis seritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum, sponte gigni fertur. Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à plerisque appellatur.

POTEST *his, & quarta addi species, quæ pro syluestri Hormino à Fuchsio depingitur : caulículi huic breuiores, caterùm hirsuti quoque & quadrangulares : folia minora, oblonga, profundius incisa : flores cærulei: siliquæ per maturitatem deorsum nutantes : semen nigricans : radices similiter nigræ & fibrosæ. Fuchsius in Germania passim ait, omnia prata exornare, suáque sponte in ijs nasci. Tempore florendi cum superioribus conuenit. Orualæ & Hormini hæc quoque species, sed iners, & nullius facultatis esse videtur.* 4

AT *prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & sicca est ordine tertio; menses modo quouis sumpta mouet: secundas eijcit : ceruisiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caput q3 implet.*

ANTONIVS *Mizaldus semen vtile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt : in oculum siquidem immissum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.*

DE HORMINO. CAP. LXXXVII.

HORMINVM *Orualæ etiam quædam ſpecies eſt, ſed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimiliter, ſubhirſutos: folia lata, rotundiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè ſimilia, quorum quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: ſemen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti ſiliquis, quæ maturato ſemine radicem verſus ſpectant: radicem longam, tenuem, non abſq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum. Aeſtiuis menſibus florum eius productio; ſemen interea maturatur.*

Ὄρμινον *Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.*

CALIDVM *autem, vt inquit Paulus Aegineta, Horminum eſt, mediocriter ſiccum & abſtergens. Hormini ſemen, Dioſcorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impoſitum œdemata diſcutit & aculeos extrahit. Idem herba impoſita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiſcent. Parum in ſeipſo habet alimenti, vt quod mediæ inter Eryſimum & Cuminum ſit naturæ.*

DE

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET ALIIS. CAP. LXXXVIII.

BACCHARIS *auctore Dioscoride, odorata & coronaria est herba, cuius folia τραχέα ; id est, aspera, alias ὀασέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam & Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, παραφυάδας, id est, iuxta adnatas propagines habens : flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera & squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.*

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut τάκχαρις quasi πάνχαρις, vt plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert ; statim videlicet, vt quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Baccar rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & asscriptitias voces reperitur, non minus horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, vti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euidens. Proinde & perperam Officinæ Asarum, Asaram baccaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito ; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur : aut quod Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si vti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

Asarum Crateuæ.

ASARVM odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinnamomo simili. Nascitur in asperis & squalidis.

EX quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Baccharis, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam; quod inter notha, etiam asscriptum reperitur.

MEMINIT Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verumetiam fascini depulsoriam:

—Bacchare, inquit, frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere potest. Nam, vti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est.

CÆTERVM Baccharis, vt Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.

DE

DE BALSAMITA. CAP. LXXXIX.

BALSAMITA *coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, foliis multum differentia: Maior videlicet & minor.*

1 MAIOR *caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi foliis ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in vmbella cohærentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul farctis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adhærentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiuis mensibus aurei coloris vmbellas promit.*

GERMANI, Frauwenkraut: *Belgæ,* Balseme: *& earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differẽtes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq; aureo; cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.*

2 MINOR *Balsamita colore, odore, sapore & flore in vmbellis aureo, maiorẽ refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;*

inciſa; comam aurei coloris, ſed corymbos minores: radices vti prioris. Rarior hæc eſt, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum ſtudioſos reperitur. Floret eodem, quo præcedens tempore. Balſamitæ haud dubio ſpecies minor eſt.

ITALI Giulam *vocant: Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Meſues: alij Dioſcoridis Ageraton eſſe volunt. Eupatorium autem Meſues idem cum Auicennæ Eupatorio eſt: vires etenim vtrobique eædem: ſed formæ deſcriptio in vtroque auctore corruptiſſima: vt ſatis oſtēdunt Auicennæ exemplaria, cuius poſteriora ex Bellunenſis correctione, à prioribus hoc loco multum differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioſcoridis Eupatorio nequaquam differt; quod vulgo Agrimoniam nominant herba ea notiſſima eſt, cum qua Balſamita minor, ſiue Giula ſimilitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam eſſe, non eſt quoque veriſimile. Nam Agerato folia Dioſcorides tribuit Origani: at Origani folium ſubrotundum eſt: huius verò longum & ſerratum, ab Origani forma multum differens; quod Giulam & Ageraton diſſimiles eſſe ſtirpes oſtendit.*

CÆTERVM *Balſamita vtraque calida & ſicca eſt ſecundo ordine, cum amaritudine & adſtringendi haud obſcura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conſeruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore ſumpta: defluxiones è capite reprimit ac reſiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodeſt item Cacexia aut Leucophlegmatia laborantibus, præſertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum eſt. Semen non ſecus ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.*

REMB. DODONÆI

AD LECTOREM

EPILOGVS.

QVANDO eam ſtirpiú quam concepimus hiſtoriam non elementorum ſerie, ſed alia methodo, per genera videlicet digerere, propoſitum eſſet, amice Lector, omni ſtudio ac diligentia annisi ſumus, ſtirpes ipſas in generaliſsima quædam genera diſtribuere, ac per communiſsimas differentias diuidere: diuiſas in libros aliquot diſponere; ſingulis libris non modò vnius generis, ſed conſimilium generum complures, ſuo tamen quæque ordine congerentes. In vno ſiquidem, flores herbasque coronarias, odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit: in alio radices, καθαρτικὰς ſiue purgandi vi prædítas, omnes excedentem qualitatem habentes, cuiuſmodi ſunt deleteriæ & ſomnificæ, ac alias nonnullas. In frugum hiſtoria, præter frumenta, legumináque, frugum vitia, paluſtres & aquatiles complexi ſumus. Proximus locus oleraceis relictus eſt: poſterior arboribus ac fruticibus. Conceſſa etiam pars eſt, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digeſtam hiſtoriam, & iam olim vernaculo Brabantorum ſermone, nec non Gallico idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conſcriptam dare, ſed dum impendentia negotia conatus noſtros remorantur, nec integram mox abſoluere conceditur, proximum fuit per otium particulatim ipſam exhibere; vt in præfatione, frumentorum, leguminum, &c. hiſtoriæ latiùs ſcripſimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, ſed denuò partem eius, florum videlicet, & coronariarum, odoratarumque nonnullarum herbarum, hiſtoriam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac ſerta receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis ſeruntur colunturque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas ſtirpes, quæ propter flores commendatæ ac gratæ ſunt: veluti radices Theophraſtus appellat, quarum præcipuè in radicibus vires ſunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores ſunt, qui ad alia ſtirpium genera ſpectare videbantur: vt quam noſtri Roſam Menapiam, ſiue Geldrenſem nuncupant, Rhododendron, Roſa ſera ſiue Hyemalis dicta, & tales pleræque, quæ ad conſimiles, quarum ſpecies ſunt, aptiùs referuntur.

ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici ſiue paluſtris ſpecies eſt, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab

alia vulgari flores in vmbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus Lycostaphylum, & vtramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in vmbellis; marem multiplicibus floſculis, qui sterilis est.

RHODODENDRVM frutex similiter est, quem inter flores numeratum nusquam obseruare contigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Maluæ satiua species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

ANEMONES simili de causa prætermissæ; ex acrium etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, satiuæ nempe siue hortẽsis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor satiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam paluſtris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnius anni, oliuæ supinæ ac iacenti similem, nonnihil geniculatam; vetustiorem verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, sed serius. Syluestrem eius speciem Theophrastus λειμώνιαν, id est, paluſtrem nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem

Anemone.

voci-

vocitent. Flores eius aut lutei, aut candidi, aut purpurei.

HVIVS autem hiſtoriæ editionem dum paramus, duarum ecce rariſſimarum ſtirpium, & ad hanc operis partem pertinentium, ad nos icones dantur, Chryſanthemi videlicet Peruniani, & Aſphodeli paluſtris. Chryſanthemi Peruniani nobis communicauit integerrima ac honeſtiſſima domina Chriſtina Bertolfia, à chariſſimo coniuge ſuo, clariſſimo ac ampliſſimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis conſiliario ex Hiſpania ſibi miſſam. Aſphodeli autem paluſtris, miſit multis modis ornatiſſimus ac nobiliſſimus D. Carolus à S. Audomaro, dominus de Dranoutre, vir non modò ſtirpium, verùm & hiſtoriæ animalium omnium ſtudioſiſſimus, idemque peritiſſimus. Vtramque autem huic libro, coronidis vice addendam putauimus. Nequaquam enim tam celebris & admirandæ magnitudinis floris imago; aut tam peregrini Aſphodeli, prætermittenda videbatur.

EADEM verò occaſione & aliarum quarundam rariſſimarum icones adiunximus priùs non editas; vtpote Cirſij, Campanæ Lazuræ à recentioribus appellatæ, Panici Indici, & cuiuſdam ſpeciei Panacis; quas ſtirpes, licet ad hanc florum hiſtoriam non pertineant, in notitiam tamen adduci incommodè accidere non poteſt. Stirpium ſiquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque, verùm vtile ac honeſtum.

EST

Chrysanthemum Perunianū.

EST autem Chrysanthemum Perunianum annua quidem, sed admodum procera stirps : flos pulcher & insolitæ magnitudinis. In Peru, alijsque quibusdam Americæ prouincijs repertum fertur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Regio, ad pedes vsque 24. adoleuit : caulem promit rectum, brachij crassitudine : folia latissima : florem Chrysanthemo aliquatenus forma similem, sed amplissimum. Medius siquidem eius discus siue orbis pedem latitudine ad duas aut tres vncias excessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum, quòd Solis modo radiatus videatur, appellant. Visa hæc nobis stirps est in horto amœnissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioannis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui aliàs non fuissent additi ; vtpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemi Peruniani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit : folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispanijs natum fuit multò minora : floris non nisi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente ; qua de causa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauij in Italia multò quàm in Hispania procerior facta fuit ; ad pedes etenim XL. siue palmos Geometricos CXX. adoleuit ; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perduxit, vt ab excel-

excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Patritio Patauino in simplicium palæstra exercitatissimo ac doctissimo accepimus; in cuius amœnissimo viridario enata fuit; qui etiam facultates huius cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos foliorum teneros adhuc, pilisque derasis, in craticula decoctos, sale oleoque prius præparatos, esui suaues, & per quàm gratos esse, euidenti experimento cognouit; & similiter ipsos quibus floris foliola semenque insident calyces: quos & ipsius Cinaræ conis siue capitibus delicatiores suauioresque in cibo esse scribit, & non minùs, verùm amplius, πρὸς πὰ ἀφροδίσια, ad quæ plurimum possunt, facere. Qua in re industria ac diligentia eius commendari ac laudari satis non potest, dignus certè est, quem omnes docti, ac simplicis Medicinæ studiosi venerentur ac colant: cum propter diligentiam & industriam, quibus in simplicium rarorum & peregrinorum facultatibus perquirendis vtitur: tum vel maximè, quòd conatus multorum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant, ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm plurimùm non rarò adiuuet, eorumque studia multum promoueat. Veluti ex ipsius P. A. Matthioli commentarijs omnibus notissimum est, qui ipsius Cortusi opera maximum incrementum & haud exiguum splendorem sumpserunt: vti pluribus locis Matthiolus ipse candidè testatum reliquit. Potuissent & idem quoque historiæ nostræ testari, si absoluere & ad finem perducere eas licuisset. Non pauca siquidem ab eo & rarissima & valde peregrina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus

ſeruantur, non exiguum auctuarium conferent, ſi aliquando eas abſoluere ocium fuerit. Sed ad Chryſanthemum Perunianum excurrens redeat ſermo. Exiſtimari autem poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum; per ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta folijs, medius eius orbis cingitur. Talem etenim Plinius Bellionem eſſe, videtur innuere, lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius Bellionem omnino alium & minorem fore, & fortaſsè eundem cum Bellide; vt non pauci eruditi ſuſpicantur; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

Aſphodelus paluſtris.

ASPHODELVS paluſtris folia promit pulchrè virentia, aliquantulum ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta & dodrante breuiora: caulem rectum pedalem, Aſphodeli ſatis ſimilem: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, veluti Aſphodeli; minores tamen, colore è luteo pallentes: ſemen perexiguum in oblongis acuminatis vaſculis: radix longa, geniculata; non abſque fibris, ſerpit Graminis modo. Reperitur huiuſmodi Aſphodelus locis humidis ac paluſtribus in Ericetis, haud procul à Brugis Flandriæ. Æſtiuis menſibus floret. Anonymos vulgo eſt. Aſphodeli eſſe ſpeciem caulis cum floribus Antherico ſimilis oſtendit; tametſi folia Gladioli ſint, aut Iridis.

CIR-

Cirsion. CIRSION ex Carduorum generibus est : folia habet oblonga, Lactucæ folijs quasi similia : verùm acuminata, Bugloſſi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata : caules rectos duorum cubitorũ in plures diuiſos, in quorum ſingulis capitulum eminet hiſpidum , quod poſteaquàm flos emarcuit , deorſum reflectitur, & tandem in lanugines reſoluitur : flos ex multis ſtaminibus, pulcher, colore purpureo rubet : ſemen oblongum, ſplendens , aliorum carduorum ſimile , ſed quàm multorum minus:radix oblonga, in duas aut tres diuiſa . Belgio peregrinum eſt, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire . Floret æſtiuo tempore , altero à quo ſatum eſt anno . Matthiolus Cirſion etiam quoddam depingit , folijs ab iſto haud multum differens , ſed floribus in exiguis capitulis multis ſimul congeſtis ; aliter omnino quàm iſtius , cuius flores, vt diximus , ſingulares ſunt, & è maioribus capitulis exeunt.

Campana Lazura. CAMPANA Lazura Conuoluuli ſpecies eſt, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina. Folia eius lata, anguloſa , vetuſtis & anguloſis hederæ folijs maiora, non læuia,verùm aliquantulum hirſuta : cauliculi teneri , qui appoſitis iuxta pedamentis ac perticis in altum ſcandentes ſe circumuoluunt : flores calathi figura , Smilacis læuis ferè ſimilia , ſed per oras anguloſi , colore in cæruleo purpurei . Plerique Campanam cæruleam ea de cauſa nominant. Videtur Liguſtri non fruticis, ſed alterius , cuius veterum nonnulli meminere , ſpecies.

cies. Huius etenim Liguſtri duæ ſunt : vna flore candido, altera nigro.

ALBI Liguſtri meminit Vergilius ecloga ſecunda, hoc carmine:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatôn lib. primo, ſcribens in Procillum:

Quædam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella Cygno,
Argento, niue, Lilio, Liguſtro.

Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

Fer calathis Violam, & nigro permiſta Liguſtro
Balſama cum Caſia nectens.

NIGRVM autem iſtud Liguſtrum, Campana putatur eſſe Lazura ſiue cærulea. Nam è cæruleo purpureus color, etiam niger ſubinde nuncupatur: veluti Violæ nigræ. Liguſtrum autem album huius generis Smilacis læuis flos eſt; qui vilis nulloque colligente perit, quam ob cauſam eum cadere Virgilius ſcribit.

NON minus, immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum eſt, culmos id promit craſſos 8. aut 9. pedes altos, crebrò geniculatos: folia è ſingulis nodis arundinacea, magna, lata, ſpicas ſiue verius paniculas craſſas, densè compactas, breuiores quidem quàm legitimi Panici, ſed tamen craſſiores; quæ non è ſummo tantùm, ſed ex ſinubus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeunt: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur: radices vt ſimilium fibroſæ

Panicum Indicum.

fibroſę ac firmę. Sub finem æſtatis, etiam ſi feruens calidaque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur : in calidioribus regionibus meliùs proficit. Panici ſpeciem eſſe ipſa denſè compacta panicula oſtendit.

PANACIS ſpecies folia edit nonnihil hirſuta aſperaque, & terræ proxima, ampla & multiplicia, inque plura alia diuiſa; circa caules verò contractiora & pauciora; quorum ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio, oblonga ſunt, lapathi folijs quadantenus ſimilia, ſed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnaſcentias ſuperius diuiſum : flores in vmbellis ſuprà eminentibus, luteos : ſemen inde latum, ſubflauum : radix longa eſt & candida, quibuſdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Auguſto. Panacis eſſe ſpeciem conſtare videtur : ſemen etenim ex quo primum hic enata in Panacis lachryma (Opoponax nuncupatur) repertum fuiſſe à fidiſſimo ac diligentiſſimo pharmacopœo Antuerpienſi Petro Coldenbergo accepimus. Panacis ſpecies.

PANACES autem, auctore Theophraſto lib. 9. multiplex eſt. Quoddam in Syria naſcitur : deinde & alia tria ſunt, Chironium, Heraclium, & Aſclepion, quæ à Dioſcoride ſolum deſcribuntur. Præter hæc & vnum eſt πλατύφυλλον ſiue latifolium; & alterum λεπτόφυλλον tenuifolium; ita vt in vniuerſum ſex à Theophraſto Panacis ſpecies referantur. Cum primo autem iſtorum vel cum Chironio conuenire præſens poſſe videtur, cum reli-

quis verò minimè. Heraclium siquidem folio est amplo, magno, ad siculnea accedente: Asclepium verò Thapsiæ, aut vt Dioscorides ait, fœniculo simili. Istud verò nec huius, nec illius, sed omnino alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapsiæ, aut fœniculi accedente. Rursus Panaces latifolium Centaurium magnum; tenuifolium verò Centaurium minus non temere esse putatur. Teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Centaurium cognominatur. Et Theophrastus Centaurij maioris aut minoris non meminit. Ex his apparet, nullum istorum quatuor, hanc Panacis speciem esse. Quódnam verò ex reliquis duobus sit, certò etiam affirmari non potest; cum propter auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem. Syriacum quale sit, Theophrastus non describit: Plinius illud esse ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla magnitudine rotundis: sed suspicio est, hæc ex Heraclij descriptione desumpta fore. Lib. etenim 25. cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam suppossuit. Chironium Theophrasti exemplaria & Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioscoridis verò & Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, & quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chironium folio est Lapathi, poterit istud Chironium esse: singularia eius siquidem folia, Lapathi similia esse scripsimus: si verò Amaraci, haud erit; sed Syriacum esse consequetur, quod verisimillimum videtur. Effundit etenim lachrymam, si caulis eius æstiuis mensibus, Sole feruente vulneretur: quod Syriacum facere Plinius apertè scribit, Theophrastus innuit; quam Chironium reddere nusquam

Plinij error

scriptum reperitur. Est autem lachryma hæc Opoponaci colore similis, sed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter soli frigiditatem accidit. In calidis siquidem regionibus omnia odoratiora; in frigidis verò minus odorata gignuntur, vt Theophrastus testis. Et de his hactenus.

AT in florum historia, quid à nobis præstitum sit, qui æquum adhibiturus est iudicium, facilè æstimabit. Nos vt in aliorum scriptis, sicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur; ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

FINIS.

Hic liber nihil habet Romanæ Ecclesiæ fidei contrarium, aut Reipub. offensiuum.

Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius, insignis Colleg. Eccles. S. Mariæ Antuerpiens. Plebanus.

HVIVS LIBRI

INDEX.

A

ACinos. 278
Acoros. 155
Acroſcorodon. 171
Adonidis flos. 236
Aegilops. 171
Ageraton. 289
Aglaophotis. 114
Alabaſtri. 99
Albucus. 137
Aliſma. 76.& 220
Allium caninum. 173
Alopecuros. 34
Amarantum. 249
Amarantus purpureus. 89
Amaracus. 257
Anemone. 237.& 292
Anthemis. 227
Anthera. 99
Anthericos. 137
Antirrhinum. 82
Antirrhinum ſylueſtre. 84
Aphricanus flos. 60
Aquileia. 80
Aquilina. ibidem
Armerij flores. 66
Aſarum Crateuæ. 285
Aſperugo. 132
Aſphodelus. 135
Aſphodelus bulboſus. 140
Aſphodelus luteus. 138
Aſphodelus paluſtris. 298
Aſtragilitis iris. 150
Aurelia. 249

B

Baaras. 116
Baccaris. 279. & 284
Balſamita. 286
Baptiſecula. 51
Barba hirci. 222
Barbarica. 66
Baſilicum. 275
Baſilicum ſatyrium. 216
Bellis. 245
Bellio. 298
Betonica coronaria. 66
Bifolium. 220
Bolbocaſtanon. 129
Bolbonac. 25
Bucinum. 56
Bulbine. 171.& 173
Bulbus eſculentus. 169
Bulbus leucanthemus. 176
Bulbus ſylueſtris. 179
Bulbus vomitorius. 187
Buphthalmum. 230.& 237
Buzeiden. 219

C

Calathiana Viola. 34
Calendula. 57
Callionymos. 132
Caltha. 57.& 241
Caltha Alpina. 59
Camomilla. 227
Campana lazura. 300
Campanula. 36
Canina ſentis. 100

Canis cerebrum 82
Cantabrica 66
Casia 264
Caryophyllei flores 64.& 66
Caryophyllus Indicus 60
Centrum Galli 279
Cepa agraria 180
Ceruicaria 31
Chamæcyparissus 254
Chamæiris 149
Chamæmelũ odoratum 232
Chamæmelũ Romanum 234
Chamæmelum syluestre 228
Chamæmelum vulgare 225
Chironium panaces 286
Chrysanthemum 231.& 243
Chrysanthemum odoratum 232
Chrysanthemum Peruianum 294
Chrysitis 251
Chrysocome 251.& 249
Cirsion 300
Cistus 105
Clauellata herba 18
Cleonicon 261
Clinopodion 259
Cneorum 264
Color ferrugineus 125
Color filis Attici 15
Comosandalus 121
Concilium 39
Consiligo 239
Consolida media 247
Consolida minor 246
Cõstantinopolitanus flos 72
Cornicis flos ibid.
Corymbe 45
Costus hortensis 286
Cotula alba 229
Cotula fœtida 228
Cotula lutea 231
Crocus 164
Cuminum syluestre alterum 56
Cyanus flos 49
Cyanus maior 51
Cyix 171
Cynosorchis 201.& 214
Cynosbatos 101
Cynospastos 114
Cynorhodon 123
Cypirus Plinij 157

D

Damasonium 76
Damasonium nothum & 79 77
Delphinium 55
Desiderium 74
Dichomenion 114
Digitalis 40
Digiti citrini 219
Dulcisida 114

E

Elichryson 247
Empetron 271
Entaticos 214
Equitis calcar 53
Eranthemum 235
Eupatorium Mesuæ 286

F

Ferrugineus color 125
Flores Armerij 68
Flos Adonidis 236
Flos Aphricanus 60
Flos caryophylleus 64
Flos Constantinopolitanus 72

Flos

Flos Cornicis 72
Flos Cyanus 49.& 51
Flos frumentorum 51
Flos Hierosolymorum 74
Flos Iouis 44
Flos micancalus 49
Flos petilius 62
Flos Pothus 74
Flos regius 53
Flos solis 109
G
Gallitricum 279
Geminalis 282
Gilarus 273
Githago 49
Gith ex segete ibidem
Giula herba 289
Gladiolus 157
Gratia Dei 109
H
Hastula regia 137
Helianthe 109
Helianthemum ibidem
Helleboraſtrum 240
Hemerocallis 121.& 130
Herba casta 114
Herba clauellata 18
Herba D. Mariæ 286
Herba lassulata 286
Herba siminina 82
Herba Trinitatis 18
Hieris 146
Hierobulbus 163
Hirci barba 222
Horminum 282
I
Iacea 18
Iasione 39
Idæus dactylus 114
Intybum agreste 47
Iouis flos 44
Iris 142
Iris Astragalites 150
Iris bulbosa 163
Iris Illyrica 149
Iris lutea 153
Iris sylueſtris 152.& 153
Iris sylueſtris lutea 155
Iris tenuifolia 148
Iunonis Rosa 118
K
Keyri 21
L
Ladanum 108
Lanaria 74
Lassulata herba 286
Lauandula 263
Laurio 273
Lectipes 261
Ledon 108
Leo 84
Leucanthemum 227
Leucanthemum odoratũ 232
Leucoion album 19
Leucoion bulbosum 191
Leucoion luteum 21
Lilialis 146
Lilium 118
Lilium cæruleum 36
Lilium conuallium 133
Lilium non bulbosum 128
Lilium purpureum 121
Lilium sylueſtre 126.& 128
Linaria 87
Lingua ceruina 157
Lunaria 27.& 114
Lunaria Græca 27
Lunaris 114

Lupi 146
Lychnis coronaria 42.& 44
Lychnis syluestris 45.& 47
Lychnitis 42
Lycopersium 63
Lycostaphylos 292
Lyron 76

M

Maiorana 255
Mariana Rosa 44
Mariana Viola 27
Martagon 128
Marum 255.& 257
Marum vulgare 259
Matricaria 230
Matrisaluia 279
Medion 29
Melandrium 231
Melanthium ex Tritico 49
Menion 114
Menogenion ibidem
Mentha corymbifera 289
Mentha Græca 286
Mentha Sarracenica ibidem

N

Narcissus 180
Narcisius Iuncifolius 187
Narcissus luteus syluestris 189
Narcissus Marcelli 186
Narcissus medio luteus 183
Narcissus medio purpureus 181
Nardus Italica 264
Nardum rusticum 284
Naronica radix 146
Nautica radix 156
Nigellastrum 47

O

Ocellus 66
Ocellus Damascenus ibid.
Ocimastrum 47.& 278
Ocimoides 278
Ocimum 273
Ocimum syluestre 276
Oculus Christi 44
Oculus bouis 230
Opalis grata 82
Ophris 220
Orchies 201.& 214
Orminalis 214
Ornithogalon 178
Orontium 86
Oruala 279
Osyris 38.& 89
Othonna 62

P

Pæonia 110
Palma Christi 219
Panaces Chironium 286
Panacis species 305
Panicum Indicum 304
Panion 214
Parthenium 230
Petilius flos 74
Phyteuma 86
Pneumonanthe 36
Pothus flos 74
Pseudo acoros 155
Pseudoiris 153
Pseudo Melanthium 49
Pseudo Narcissus 189
Pseudo orchis 220
Pulegium montanum 269
Pytion 171

R

Radix nautica 156
Rapum syluestre 27.& 31
Rapunculum 33

Regium

Regium 275
Regius flos 53
Rhaphanitis Iris 149
Rhizotomos Iris ibid.
Rhododendron 292
Rosa 92
Rosa canina 100
Rosa cæli 44
Rosa dominarum ibid.
Rosa fatuina 114
Rosa Græca 45
Rosa hyemalis 292
Rosa Iunonis 118
Rosa Menapia 291
Rosa syluatica 107
Rosmarinus coronarius 261

S

Saluia Romana 286
Sampsychum 255.& 257
Santolina 253
Santonici semen 254
Saponaria 47.& 74
Sarxifrangon 271
Satyrion 199.& 214
Satyrium basilicum 216
Saxifranga 271
Scarlata 70
Scarlea 279
Sclarea ibidem
Scorzonera 222
Selenion 114
Selenogonion ibidem
Semen sanctum 254
Semen contra lumbricos, ibidem
Serapion 114
Serpentaria 225
Serpillum 271
Serpillum vulgare 269
Setanium 171
Silis attici color 15
Singentiana 156
Sinapi persicum 27
Sisynrichium 159.& 161
Solsequium 59
Spatula 146
Spatula fœtida 151
Spica 264
Sticas citrina 251
Stœcas 265
Stœcas citrina 249

T

Tanacetum Perunianum 60
Taura 45
Testiculus canis 201
Testiculus hirci 210
Testiculus leporis 208
Testiculus Morionis 205
Testiculus odoratus 213
Testiculus Serapias 210
Thlaspi Crateuæ 27
Thryallis 42.& 44.& 53
Thymum 267
Thymum capitatum 268
Thymum durius ibidem
Thyrsus 78
Tinearia 251
Tora 45
Tota bona 279
Tragopogon 222
Tragorchis 208
Tricolor Viola 16
Trifolium Satyrium 199
Trinitatis herba 18
Tulipa 196

V

Vaccinium 15.& 168
Venerea radix 156

Venuſta minor 82
Veratrum nigrum 237
Vettonica coronaria 66
Viburnum 99
Victorialis rotunda 157
Victorialis longa 159
Viola alba 19.& 21
Viola alba bulboſa 193
Viola arboreſcens 21
Viola Calathiana 34
Viola flammea 18
Viola hyemalis 25
Viola latifolia 26
Viola Mariana 27
Viola matronalis 23
Viola nigra 13.& 14
Viola parietina 23
Viola peregrina 25
Viola tricolor 16
Violaria 14
Viperina 225
Vnguentaria 156
Vnifolium 133
Vrinalis 87

X

Xyris 152

ERRATA.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόμιον. 19. 20. Micancalum. 51. 5. digeſtis. ibidem. 7. Centaurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui. 109. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. LIRIVM MAIVS. 180. 9. nuncupatus. 188. IVNCIFOLIVS. 202. ALTER. 227. 9. familiare. 236. 13. ἡράνθεμον. 287. MINOR. 288. MAIOR. tranſpoſitæ ſiquidem his locis imagines ſunt. 300. 28. ſimiles.

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

A

Ἀγλαοφωτὶς 114
ἀγριοκάσανον 179
ἀθάνατος 45
ἄκινος 278
ἄκορος 156
ἀκυλώνιον 45
ἀμάραντον 91
ἀμέθυσος 82
ἀνακτόριον 157
ἀνάρρινον 82
ἀνεμωνὴ 237. 292
ἀνθεμὶς 227
ἄνθεμον φυλλῶδες 49
ἀνθερικὸς 137
ἄνθος τῶν ῥόδων 99
ἀνλίῤῥινον 82
ἄνυδρος 184
ἄριον 157
ἀσφόδελος 137
ἀτόκιον 47
αὐτογενὲς 184
ἀφροδισίας 156

B

Βάκχαρις 284
βαλλάριον 45
βασιλικὸν 275
βεπονικὴ 66
βολβοκάσανον 179
βολβίνη 169. & 171
βόλβος αἰμαλικὸς 131
βόλβος ἐμελικὸς & 189
βουκράνιον 82

Γ

γερανοπόδιον 45
γλοκυσιδὴ 114
γογγύλη ἄγρια 30

Δ

διάχυσις 56
διάχυλος ibid.
δελφίνιον 55
διὸς ἄνθος 44

E

ἐλειόχρυσον 249
ἐλίχρυσον ibid.
ἔμπετρον 271
ἔρπυλλος 273
ἐρυθρόνιον σατύριον 199

H

ἡμεροκαλλὶς 121. & 130. 131
ἡράνθεμον 227. & 236

Θ

θαυμασὸς 146
θελωίδη ibid.
θεοδόνιον 114
θρυαλλὶς 42. & 44
θύμος 268
θύμος κεφαλωτὸς 268
θύμος σκληρότερος ibid.
θύρσιον ibid.
θύρσος 78

I

ἰασιώνη 38. & 39
ἱερακοπόδιον 47
ἱέρις 146
ἱεροβόλβος 163
ἴον πορφυροῦν 14

ἶρις

ἶρις 146
ἶρις ἄγρια 15
K
καθαίρων 146
καλὸς 152
κακὸς ibid.
καλλείριον 118
κάμαρος 56
καρπὸς 87
κέγχρον 66
κίρσιον 300
κίστις ἢ κίστος 107
κλινοπόδιον 26
κομὴ 222
κομοσάνδαλος 126
κορύμβιον 45
κρινάνθεμον 118.& 131
κρίνον 118
κρίνον ἄγριον 131
κρίνον πορφυροῦν 121
κρινώνια 118
κρόνιον 56
κρόκος 165
κύϊξ 171
κύμινον ἄγριον 56
κυναν θεμὶς 230
κυνοβοσκὴ ibid.
κυνοκεφάλιον 82
κυνόροδος 103
κυνόσβατον 101
κυνὸς ὄρχις 201.& 204
κύπρος 107
Λ
λάδον 108
λάδανον ibid.
λαμπὰς 47
λείριον 118. 163.& 184
λείριον ἕτερον 163
λευκάνθεμον 227
λευκόϊον 21.& 169.& 193
λευκόϊον μήλινον 23
λήδον 108
λιβανωτὶς στεφανωματικὴ 261
λιμνικὴ 157
λυγνῖτις 42.& 44
λύκοι 146
λυχνὶς ἄγρια 47.& 82
λυχνὶς στεφανωματικὴ 44
λυχνῖτις ibid.
M
μαλόϊον 45
μάρον 257
μαχαιρόφυλλον 157
μαχαιρώνιον ibid.
μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν 49
μελάνιον 14
μονόφυλλον 134
N
Νάρκισσος 184
Νηρειάδιον 56
Νήριον ibid.
Ξ
ξίφιον 157
ξυρὶς 152
O
ὄθονναι 62
ὄκιμον 275
ὀπερτρίτης 146
ὄρμινον 282
ὀρνιθόγαλον 178
ὄρχιες 201.& 214
ὄρχις σεραπιὰς 212
ὀσυρὶς 89
ὀυράνια 146
Π
παιόνια 114
πάκχαρις 284
παράλυσις 56

πιπών 169.& 199
πιθήκιον 82
πόθος 74
πορφυρανθὶς 123.& 131

Ρ

ῥόσηθρον 107
ῥόδον 98
ῥοδώνια ibid.

Σ

σαμψύχον 255
σαξίφραγγα 271
σαρξίφαγον ibid.
σατύριον 199
σατύριον βασιλικὸν 216
σισυρίχιον 161
σκῆπτρον 45 & 249
στίχας 267
στοίχας ibid.
σώσανδρον 56

Τ

ταῦριον 45
τραγόναζυν 47
τραγοπώγων 222
τραγόρχις 208
τραχήλιον 31

Υ

ὑάκινθος 56.& 123.& 168
ὑποκισὶς 107
ὑσόβριον 257

Φ

φάσγανον 157
φλόγιον 18
φλόξ ibid.
φύτευμα 86

Χ

χαμαίμηλον 227
χρυσάνθεμον 227.& 243
& 249
χρυσοκόμη 251

Ψ

ψιχότροφον 66

Ω

ὠκιμοειδὶς 42.& 47
ὤκιμον 275

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

MAXIMILIANVS II Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ, Carniolæ, & Wirtẽbergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatẽ plurimùm facere arbitrarentur, nõ minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis, exemplo ad virtutẽ esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigiis insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis cõtulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit. CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaque opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentariis illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadl, & si quæ huius generis alia, vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere cõstituisse: vereri autem, ne, quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij non nulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum cõpendium, minore sumptu & labore imitentur, atq; effingant, illique labor omnis,

nis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici solet) oleū & opera pereat: ideoque suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illum dignaremur. Nos huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq; sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab aliis quidē impressa, nouis autem deinceps scholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab aliis intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amissionem; quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare inque suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die XXI. mensis Februarij, Anno Domini M. D. LXV. Regnorum nostrorum, Romani, III. Hungarici, II. Bohemici verò XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

SPECIAL 84-B
13039
QK
495
A1
D64
1568
INV. #
677